

Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja Nro 51 (2025)

- ISSN 2343-2845
- Julkaisija:
Suomen Sukututkimusseura
- Toimituskunta:
OTT, dosentti Katja Tikka (vastaava toimittaja) &
FM, YTM Iisa Aaltonen (toimitussihteeri)
- Sivuntaitto:
Heikki Katajisto / TEKOPAikka Suomi Oy
- <https://journal.fi/ssvk>

Veli Pekka Toropainen

Osmaniupseeri Ibrahim Ağan leski Raziye Beckdesch ja ruotsalainen välskäri – Eli Johan ja Ulrika Beata Tanto 1600- ja 1700-lukujen vaihteen Suomessa

- Johan ja Ulrika Beata Tanton elämä on osoitus siitä, miten dynaaminen Ruotsin valtakunta oli 1600-luvun lopulla ja 1700-luvun alussa. Valtakuntaan muutti asukkaita eri puolilta Eurooppaa. Valtakunnan sisällä tapahtui muuttoliikettä lähinnä taloudellisista ja hallinnollisista syistä. Ulrika Beata Tanto tuotiin valtakuntaan sotasaaliina nykyisen Slovakian alueelta. Hänen kohtalonsa on myös esimerkki sodan vaikutuksesta yksilön elämään 1600-luvun Euroopassa. Tukholmalaisyyntyinen Johan Tanto puolestaan sai palveluspaikkansa armeijan välskärinä Suomesta, ja tämän myötä pariskunnan kohtalot kietoutuvat Suomeen eri paikkakunnille. Johan ja Ulrika Beata Tanton elämästä 1600-luvun lopun ja 1700-luvun alun Länsi-Suomessa on säilynyt runsaasti tuomiokirjamateriaalia. Tanton palvelusarmeijan välskärinä kuljetti perhettä Turusta välskärinpuustelleihin Tyrvälle ja Huittisiin, ja hänen kuoltuaan Ulrika Beatan vielä leskentalalleen Eurajoelle. Heidän tarinansa on myös kuvaus ulkopuolisuudesta ja outoudesta, jota heidän itsensä lisäksi kokivat myös muut heitä kohtaan. Tämä näkyi avioliitossa ja puolisoiden omissa lausumissa ja kirjoituksissa, joissa he korostavat ulkopuolisuuttaan. Ulrika Beatan elämästä jääneet asiakirjat kertovat myös aikalaisten suhtautumisesta tabuina pidettyihin asioihin ja tekoihin, kuten avioliitossa olleen henkilön harjoittamaan huoruuteen sekä äidin tekemään lapsenmurhaan. Suurvalta-ajan Ruotsi näyttäytyy pariskunnan elämässä mahdollisuuksien ja pettymysten työssijana.

Tanto-suku Tukholmassa

Välskäri Johan Tanton isän nimi oli Jöns tai Hans. Välskäri Johan Tanton veli oli tapauksessa tukholmalainen miekkaseppä Hans Tanto, joka kuoli 29.2.1732 Tukholmassa. Hänen on katsottu omistaneen jo vuonna 1663 tontin Tukholman Södermalmilla

paikassa, jonka nimenä on nykyisin Tantolunden. Sieltä löytyy myös Tantogatan. Hans Tanto myi tämän tontin, jonka alueelle antoi nimensä, vuonna 1669 veromestari Olof Cronbergille. Koska Hans Tanton eliniäksi tulisi lähteiden perusteella yli 90 vuotta, ovat tutkijat epäilleet, että kyseessä olisi isä ja poika. Hans Tanton veljen, välskäri Johan Tanton sisaren nimenä on kuitenkin mainittu Katarina Jönsdotter, mikäli nimeä ei ole kirjattu väärin Tyrvään kastettujen luetteloon, jossa se mainitaan vuonna 1694.¹ Koska Johan Tanto oli vuonna 1688 koulutettu välskäri, on Hansin syntymäaika mahdollinen esimerkiksi 1640-luvulla. Tukholmaa paljon tutkineen Gunnar Bolinin mukaan Tanto nimenä olisi ollut alkuperäisessä muodossaan Tantow Vorpommernin Stettinistä lounaaseen sijaitsevan pikkukaupungin mukaan.²

Miekkaseppä Hans Tanto asui kuollessaan Tukholmassa vuokralla kauppias Hartvig Kiösterin talossa. Koska Hansilla ei ollut rintaperillisiä elossa, ilmoitti hänen pesänsä hänen piikansa Annika Olofsdotter, joka oli ollut paikalla Hansin kuollessa ja myös hautajaisissa. Perunkirjoituksessa omaisuuteen merkittiin vähäiset keittiövälineet ja erilaista pito- ja vuodevaatetavaraa huomattavan vähän. Erikoisempia esineitä olivat neljä maalattua taulua, joista yksi esitti kuningas Kaarle XI:sta sekä yksi pari miestä ja naista. Hans Tanton edesmennyttä vaimoa Barbro Florentina Tantoa esittävään tauluun oli vaimon edellisen avioliiton poika inspehtori Johan Wall tehnyt vaateen.³

Pesässä oli lisäksi vähäisessä määrin miekkaseppän työhön kuuluvia välineitä, kuten työkaluja ja miekkojen osia. Mainitaanpa perukirjassa vanhat silmälasitkin. Velkojina mainitaan muun muassa ruokaa ja juomaa edesmenneelle myyneitä kaupunkilaisia. Pesän arvo oli 206 kuparitaalaria, mutta sen velat 209 taalaria. Koska pesän velat olivat varallisuutta suuremmat, jätettiin pesän myyminen miekkaseppien ammattikunnan ja perillisten huoleksi. Hansin hautajaisissa arkun päällä käytettiin paarivaatetta. Kahta ruumisvaunujen edellä astellutta hevosta johdatti kaksi miestä, ja haudalla lauloi poikakuoro. Kaikesta tästä sekä arkusta, haudanavauksesta ja ruumiinsiunauksesta kertyi runsaan 52 kuparitaalarin lasku.⁴

Miekkaseppä Hans Tanton puoliso Barbro Florentina Tanto kuoli 13.1.1726 Tukholmassa. Vaimon kuollessa perheen pesän arvo oli huomattavasti suurempi kuin miehen kuollessa kuusi vuotta myöhemmin. Barbro Tanton poika inspehtori Johan Wall Falunin kaupungista oli perimässä osan äitinsä omaisuutta. Pesä koostui talosta epävapaaalla tontilla Norrmalmilla järven läheisyydessä David Bagaren kujan kulmassa. Siihen kuului muurattu kuparipannu, ja sen arvoksi saatiin tasan tuhat kuparitaalaria. Pesään kuului runsaasti talouskaluja sekä tinaisia vateja ja lautasia sekä muita ruokailuvälineitä. Myös

---

1 KA Tyrvään seurakunnan arkisto, I Ca Syntyneiden ja kastettujen luettelo (1665–1696), *sp*; Fogelström 1978: *sp*.

2 Fogelström 1978: *sp*.

3 RA SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/95, bildid: C0107576_00226 (Bouppteckningar 1726, Barbro Florentina Tanto).

4 *Ibid.*

kupari- ja rautaesineitä oli runsaasti. Koska pariskunta asui vaimon kuollessa omassa tallossaan, oli huonekalujakin huomattavasti enemmän kuin miehen asuessa vuokralla. Esimerkiksi pöytiä oli viisi ja erilaisia tuoleja 12. Huonekaluihin kuului myös kaappeja, joista yksi oli tammea ja maalattu mustaksi. Edesmenneen vaimon pito-, vuode- ja liinavaatevarasto oli huomattava verrattuna miehen vaatekseen myöhemmin tehdyssä perukirjassa.⁵

Barbro Tanton kuollessa pesän kokonaisarvo ennen velkoja oli 2 086 kuparitaalaria. Vaimon hautajaiskustannukset olivat kaikkiaan runsaat 163 taalaria. Hänkin sai poikakuoron laulamaan, kun hänet haudattiin Pyhän Johanneksen kirkkotarhaan. Hänelle järjestettiin myös hautajaiskestit, sillä kuluihin merkittiin viiniä, parempaa olutta, sokeeria, kapriksia, muskottia, neilikkaa ja muita mausteita, tuoretta lihaa 8,5 kiloa, kalaa ja piparjuurta, leipää, sinappia ja etikkaa. Piiput ja tupakka, kuten kynttilätkin olivat vieraiden viihtymiseen.⁶

Barbro Florentina Tanton pesän velkojina mainittiin muun muassa Hans Tanton sisarenpoika kaartinfuriiri Adam Ahlfeldt 144 taalarella sekä vaimon sisar vaimo Ingrid Florentina Biörckman. Hans Tanton käsityöverstas oli vuokrattuna eversti Cronstedtilta. Pesän velkoihin luettiin myös apteekista ostetut pulverit ja muuta pientä, joka oli hankittu vaimon tarpeisiin tämän sairastaessa. Pesän velkojia oli ympäri Tukholmaa, ja he olivat pääasiassa porvareita ja käsityöläisiä. Suurin velan pääoma 900 taalaria oli Wiran ruukin sepän Nils Siöbergin, ja sille oli korkojakin 54 taalaria. Kaikkiaan velkaa oli yhteensä 2 309 taalaria. Pesän velat siis ylittivät sen varat. Siksi todettiin, ettei mies voinut nauttia avio-osaansa, eikä poika Johan Wallkaan saanut mitään perintöä äidiltään.⁷

Hans Tanton ennen kuolemaansa tekemät elintarvikevelat viittaavat siihen, että myös hänelle jäänyttä omaisuutta oli myyty ja ammatinharjoituskin oli taantumassa, sillä edes hänen työkalunsa ja materiaalinsa eivät olleet hänen omassa perukirjassaan niin runsaat kuin vaimon vastaavaan merkityt. Viimeksi mainitussa niiden arvoksi saatiin kahden miekkasepän arvion mukaan 230 kuparitaalaria, mutta kuutta vuotta myöhemmin vain runsaat 79 taalaria.⁸

Seitsemän sodasta pelastettua

Euroopassa käytiin Habsburgien ja Osmanivaltakunnan välinen sota vuosina 1593–1606 ja suuri Itävallan johtama Pyhän Liigan turkkilaissota vuosina 1683–1699.⁹

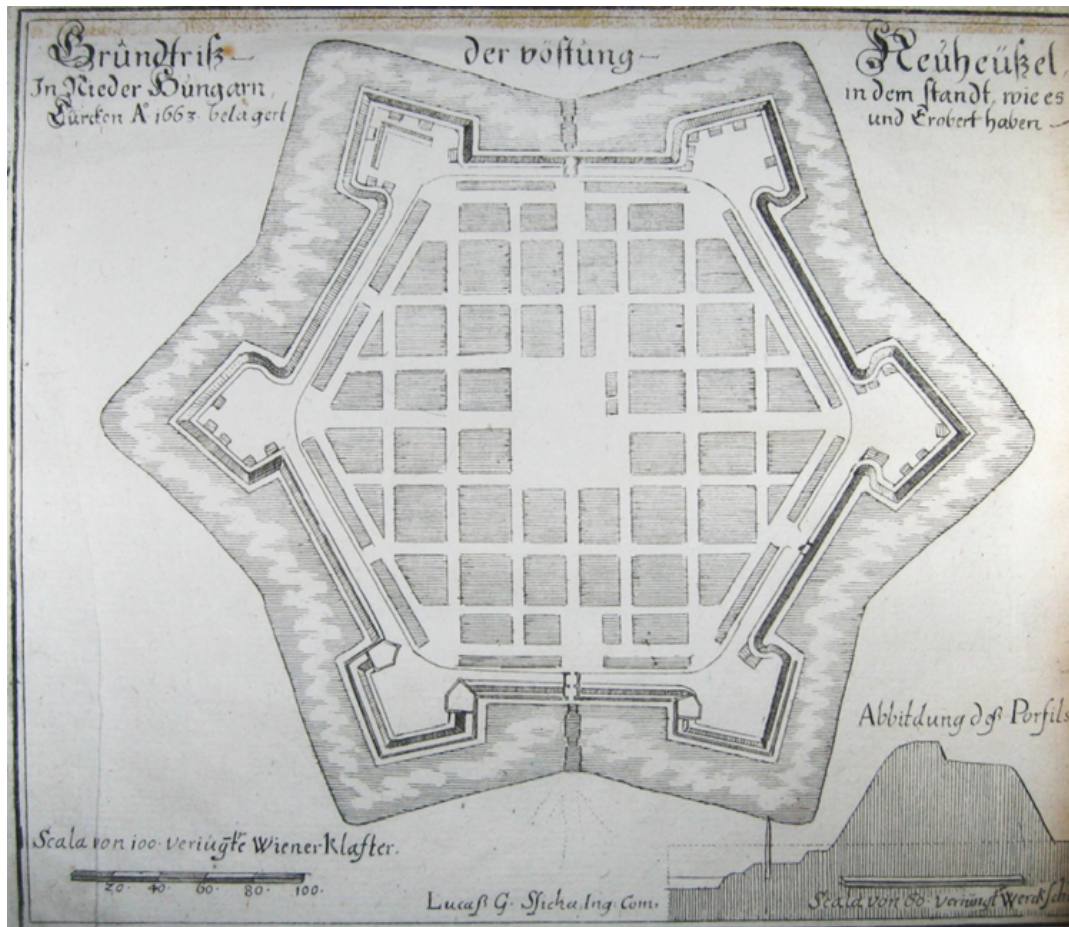
5 *Ibid.*

6 *Ibid.*

7 *Ibid.*

8 RA SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/95, bildid: C0107576_00226 (Bouppteckningar 1726, Barbro Florentina Tanto); RA SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/104, bildid: C0107585_00337 (Bouppteckningar 1732, Del 1, Hans Tanto).

9 Aksan 1998: 157; Güllüoğlu 2020: 91–92.

Neuhäuselin linnoitus oli aikanaan Euroopan uudenaikaisempia ja lisäksi strategisesti merkittävällä paikalla. Wikimedia Commons.

Jälkimmäisessä sodassa taisteluihin osallistui palkkasotureina Itävallan joukoissa myös ruotsalaisia upseereita, ja todennäköisesti myös puolalaisen Jan Sobieskin vuonna 1683 Wienin piirittäjiä vastaan hyökänneessä armeijassa. Erityisesti jälkimmäinen sota asetti Osmanivaltakunnan laajentumisen ahtaalle.¹⁰

Érsekújvárin eli Neuhäuselin linnoitus – nykyisin Nové Zámky – rakennettiin 1500-luvulla Ylä-Unkariin eli nykyisen Slovakian alueelle turkkilaista Osmanivaltakuntaa vastaan. Tämä tähden muotoinen linnoitus oli aikanaan Euroopan moderneimpia. Se sijaitsi lisäksi strategisessa paikassa lähellä Böömin rajaa. Linnoitus pystyi torjumaan osmanien hyökkäyksen kuusi kertaa, mutta he saivat sen kuitenkin vallattua vuosiksi 1566–1595 ja 1605–1606. Kolmannen kerran turkkilainen armeija valtasi sen vuonna 1663. Ulrika Beata Tanton tunnettu historia alkaa tämän valloituksen jälkeen.¹¹

¹⁰ Aksan 1998: 163–164; Ivanova 2010: 217.

¹¹ Güllüoğlu 2020: 92; Szántai, *sa.*

Itävallan joukkojen marsalkka Eneas de Caprara valloitti Érsekújvárin eli Neuhäuselin linnoituksen 19. elokuuta 1685. G. G. Rossi & J. Blondeau. Wikimedia Commons

Habsburgien liittokunta päätti alkuvuodesta 1685 valloittaa Érsekújvárin linnoituksen takaisin, ja se piirrettiin. Linnoituksessa vallinneesta ruokapulasta huolimatta se ei antautunut. Keisarillisen armeijan piirittäjät saivat heinäkuussa vahvistuksia Lorrainen herttuan Charlesin joukoista. Herttuan itsensä lähdettyä auttamaan suurvisiiri Sejtán Ibrahim piirittämään Esztergomia, kaivatti kenraali Aeneas de Caprara juoksuhautoja yhä lähemmäs Érsekújvárin linnoitusta. Hänen tykkitulensa onnistui tuhoamaan osmanien tykistön ja tekemään aukon valleihin. Caprara päätti lähettää kolmen tuhannen miehen valiojoukon rynnäköimään linnoitukseen 19. elokuuta 1685. Taistelusta tuli niin kiivas, että lähes kaikki puolustajat kaatuivat.¹²

Linnakkeen puolustuksen tilaa saattaa kuvata firenzeläisen lääkäri Michelangelo Tillin kirjoitus osmaniarmeijasta Wienin piirityksen katastrofaalisesti epäonnistuttua vuonna 1683. Tilli oli saanut tehtäväkseen matkustaa Osmanivaltakunnan läpi vuosina 1683–1685 ja tarkkailla sekä raportoida herralleen Firenzen Cosimo III de' Medicille näkemäänsä. Hänen Belgradista lähettämänsä kirjeet olivat täynnä tietoa, joka koski sotilaiden hämmennystä ja ongelmia Wienin tappion jälkeen. Suurvisiiri oli paennut Budaan, ja kristityt armeijat olivat aiheuttaneet merkittäviä miestappioita. Tilli näki hajanaisia ja rähjäisiä sotilasjoukkoja, joista jotkut näyttivät villoilta, jotkut olivat aseettomia, toiset paljain jaloin, ja heillä oli tuskin nahkaa peittämässä luita. He kulkivat Tillin ohi, ja jokainen yritti päästä kotiinsa mahdollisimman nopeasti unohtaakseen sodan. He kieltäytyivät tottelemasta komentajiaan, jotka yrittävät hidastaa heidän perääntymistään.¹³

Érsekújvárin valtauksessa Itävallan joukoissa ollut skotlantilaistaustainen ruotsalainen paroni ja everstiluutnantti Alexander Erskine pelasti – tai sai osana sotasalistaan valtauksessa – kolme lasta ja neljä osmaninaista. Naisista Roosia (Raziye) ja Eminé olivat upseereiden leskiä, sillä molempien miehet olivat kaatuneet valloituksessa. Fatiman mies, joka oli ollut imaami, oli kuollut vuoteeseensa ennen valtausta. Naisista Eisia arveli saaneensa lapsena kasteen, mutta hän oli ollut turkkilaisessa omistuksessa aivan pienestä lapsesta eikä siksi tiennyt asiaa varmaksi. Kun Alexander Erskine palasi pian Ruotsiin upseeritoverinsa kreivi Filip Königsmarckin kanssa, seurasivat lapset ja naiset mukana. Koska Ruotsin valtakunnassa ei ollut orjuutta, eivät nämä seitsemänkään todennäköisesti kokeneet sellaista, mikäli palvelusta ei nähdä sellaisena.¹⁴ Ruotsiin tuli muslimisotavankeja myös suuren Pohjan sodan aikana 1700–1721, mutta tuolloin he olivat palvelleet lähinnä kristittyjen hallitsijoiden eurooppalaisissa armeijoissa, kuten Saksin, Puola-Liettuan, Tanskan ja Venäjän armeijoissa.¹⁵

---

12 Güllüoğlu 2020: 100; Szántai: *sa*.

13 Calvi 2017–2018: 63.

14 RA Tyska S:ta Gertruds kyrkoarkiv, Födelse- och dopböcker, huvudserie SE/SSA/0017/CI/1a (1639–1688), bildid: C0056733_00310: 661; Henriksson 2020: 36–37, 46. Erskine kuoli hieman myöhemmin vuonna 1687 Kreikan niemimaalla maurilaissodassa. Lewenhaupt 1899: 219–221. Roosia lienee nimen Raziye muunnos.

15 Henriksson 2016: 247.

Uskontotieteilijä Martin Berntson katsoo tuoreessa tutkimuksessaan (2022), että eurooppalaisissa sodissa mukana olleiden ruotsalaisten upseereiden tarkoituksena ei ollut ottaa naisia ja lapsia sotasaaliiksi vaan pelastaa heidät kuolemalta ja vankeudelta. Nämä olisivat luultavimmin olleet heidän kohtalonaan, mikäli he olisivat jääneet joidenkin toisten valloittajien käsiin. Tämä selittää myös sitä, millaisen kohtelun nämä Erskinen Ruotsiin tuomat muslimit saivat Tukholmassa.¹⁶ Esimerkiksi Puola-Liettuassa muslimitataarien läsnäololla ei ollut merkitystä uskonnollisessa mielessä heidän saapuessaan sinne, sillä Liettua oli edelleen pakanauskonnon tyyssija ja muslimit vain yksi uskonto muiden joukossa. Nämä asenteet kuitenkin tiukkenivat 1600-luvun mittaan.¹⁷

Suvaitsevaisuutta esiintyi myös muslimien puolella. Michelangelo Tillin mukaan esimerkiksi Belgradissa eli rinnakkain erilaisia elämäntapoja ja uskonnollisia käytäntöjä. Ihmiset elivät osittain saksalaisen tavan ja osittain turkkilaisen tavan mukaan. Eri uskontoihin kuuluvista ihmisistä enemmistönä olivat kreikkalaisortodoksiset kristityt ja vähemmistöinä turkkilaiset, juutalaiset ja roomalaiskatoliset. Moskeijoita kaupungissa oli silti hyvin paljon mutta kirkkoja vain kaksi. Turkkilaisen kielen lisäksi siellä kuuli slaavilaista kieltä. Kieletkin sekoittuivat, sillä esimerkiksi messussa papin luettua latinankielisen evankeliumin hän lauloi slovakiksi.¹⁸

Tieto edellä mainitun neljän naisen ja kolmen lapsen kohtalosta Ruotsissa löytyy Tukholman saksalaisen Pyhän Gertrudin seurakunnan kastettujen luetteloista. Ensimmäisenä heistä kastettiin kristityksi 18.3.1686 jalosyntyiseksi mainittu seitsenvuotias poika Aly (Ali) nimelle Carl Alexander. Kaksi muuta lasta kastettiin 6.6.1686 nimille Alexander Gottlob ja Theodora Amalia.¹⁹ Lopulta 7. lokakuuta 1686 kastettiin neljä Muhammedin uskoista naista Roosia, Eisia, Eminé ja Fatima, jotka saivat nimikseen Ulrika Beata, Hedvig Johanna, Charlotta Maria ja Maria Aurora. Roosian eli Ulrika Beatan kummeina toimivat hallitseva kuningatar Ulrica Eleonora, kreivitär Märta Sparre, kreivitär Beata Elisabet Königsmarck, kreivi Nils Brahe ja kreivi ja marsalkka Rutger von Ascheberg sekä paroni Alexander Erskine. Myös muilla naisilla oli huomattavia kummeja, kuten Hedvig Johannalla prinsessa Hedvig Sofia ja Maria Auroralla tuolloin vain nelivuotias kruununprinssi, myöhempi kuningas Kaarle XII. Muut kummit kuuluivat muun muassa sukuihin De la Gardie, Horn, Königsmarck, Leijonhuvud, Lewenhaupt,

---

16 Berntson 2022: 27.

17 Robertson Huffnagle 2013: 5, 13–16.

18 Calvi 2017–2018: 62.

19 RA Tyska S:ta Gertruds kyrkoarkiv, Födelse- och dopböcker, huvudserie SE/SSA/0017/CI/1a (1639–1688), bildid: C0056733_00308, 656; bildid: C0056733_00309: 658; Henriksson 2020: 36–37.

Ulrika Beatan kummina toimi Ruotsin kuningatar Ulrica Eleonora (1656–1693, kuningattarena 1680–1693), jonka puoliso oli Kaarle XI. Muotokuvan on maalannut Jacques d'Agar. Nationalmuseum (Ruotsi) / Wikimedia Commons.

Ulrika Beata Tanton kummitäti kreivitär Beata Elisabet von Königsmarck (1637–1723) oli avioliitossa kreivi Pontus Fredrik De la Gardien kanssa. Muotokuvan on maalannut Lukas von Breda vanhempi. Nationalmuseum (Ruotsi) / Europeana.

Rosenhane, Sparre ja Stenbock. Naiset Ruotsiin tuonut Alexander Erskine toimi Ulrikan lisäksi myös Hedvigin ja Charlotan kummina.²⁰

Martin Berntsonin mukaan vierasta uskoa tunnustaneita ei pakkokäännytetty, kuten aiemmassa tutkimuksessa 1990-luvulta lähtien on esitetty. Vuoden 1686 kirkkolaki määräsi luterilaisen kristinuskon valtakunnan tunnustukselliseksi uskoksi. Laki ei kuitenkaan pakottanut kaikkia valtakunnassa asuvia kääntymään kristinuskoon. Muslimeihin nuivasti suhtautuva puhdasoppinen luterilaisuus on siten osoittautunut historiankirjituksen luomaksi rakenteeksi. Jo vuonna 1655 oli säädetty, että esimerkiksi sotapalveluksessa, kaupankäynnissä tai elinkeinonharjoituksessa valtakuntaan tulleet saivat pitää uskontonsa, kunhan elivät hiljaisesti ja pahennusta aiheuttamatta. Berntson mainitsee, että Tukholmassa olisi ollut 1690-luvun alussa noin 600 vierasta uskontoa tunnustavaa henkilöä.²¹ Tämän perusteella naisia ei ainakaan pakkokastettu, vaan siihen oli jokin

20 RA Tyska S:ta Gertruds kyrkoarkiv, Födelse- och dopböcker, huvudserie SE/SSA/0017/CI/1a (1639–1688), bildid: C0056733_00310: 661. Käytän Ulrika Beata Tanton kohdalla nimimuotoa Ulrika, sillä hän kirjoitti itse nimensä tässä muodossa. Kasteessa mainittiin ensimmäiseksi kummiksi *Königl. Majjt. die Regierende Königin*, joka oli Ulrika Eleonora, Kaarle XI:n puoliso.

21 Berntson 2022: 18, 26–27.

muu syy, joka liittyi mahdollisesti heidän asettumiseensa yhteisön osaksi. Olihan heillä vaikutusvaltaisia kummeja yhteiskunnan huipulta.

Maria Auroran sai palvelijakseen Alexander Erskinen sotilastoverin Filip Königs-marckin sisaren Maria Aurora Königsmarckin, joka oli myös hänen kumminsä, ja jolta hän oli saanut nimensä. Naiset ystävyistyivät ja matkustelivat myöhemmin yhdessä Saksassa ja Puolassa. Heistä molemmista tuli vuonna 1701 Puolan kuninkaan August Väkevän (1670–1733) rakastajattaria. Kuningas keksi keinon pitää Maria Aurora rakastajattarena naittamalla tämä kamaripalvelijalleen, jonka hän aateloit tästä kiitollisena Johann Georg von Spiegeliksi. Syntyneet lapset August Väkevä tunnusti omikseen, ja Maria Aurora sai viettää elämänsä hovissa kuten hänen lapsensakin. Maria Aurora von Spiegel kuoli vuoden 1733 jälkeen.²² Ostaessaan vuonna itselleen maatilan hän ilmoitti olevansa syntymänimeltään von Kharimann.²³

Tämän artikkelin päähenkilö Ulrika Beata toimi kuningatar Ulrica Eleonoran palveluksessa, ja kuningattaren sanotaan maksaneen myös hänen häänsä.²⁴ Ulrika Beatan tausta selviää tarkemmin, kun Tukholman saksalaisessa Pyhän Gertrudin seurakunnassa vihittiin 22.4.1688 eversti Steffkenin rykmentin välskärimestari Johan Tanto ja rouva Ulrica Beata Beckdesch *des Wegland*, jonka ilmoitettiin olevan Turkin armeijan Unkarin Neuhäuselin varuskunnan everstiluutnantti Ibrahim Ağan leski.²⁵ Osmanien valtakunnassa *ağa* merkitsi korkea-arvoista sotilasta tai siviilihallinnon virkamiestä.²⁶ Bekdash ja Bektshi ovat yleisiä sukunimiä Levantin alueella, mutta erityisesti nykyisissä Saudi Arabiassa ja Egyptissä. Ulrika Beatan taustan on mahdollista ajatella olevan näillä alueilla.²⁷

Osmanien valtakunnassa lahjoitettiin valloitetujen alueiden tyttöjä ja naisia sulttaanin haaremiin. Nämä naiset saivat koulutusta kykyjensä ja älykkyytensä mukaan esimerkiksi kielissä, retoriikassa, lukemisessa ja kirjoittamisessa. He saattoivat nousta merkittäviin asemiin ja nauttia tehtävistään palkkaa. Nämä haareminaiset eivät olleet sulttaanin rakastettuja, vaan heitä voitiin lahjoittaa vaimoiksi korkeille virkamiehille.

22 Berntson 2022: 11–12; Lewenhaupt 1899: 219–221.

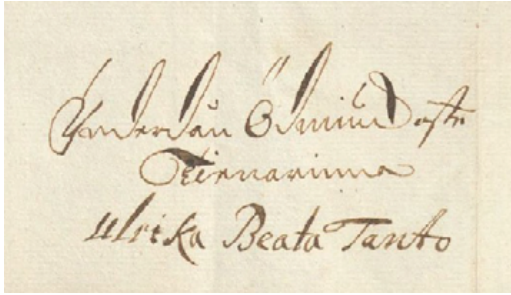
23 Henriksson 2020: 37.

24 Henriksson 2020: 37.

25 RA Tyska S:ta Gertruds kyrkoarkiv, Födelse- och dopböcker, (vigda) huvudserie SE/SSA/0017/CI/1a (1639–1688), bildid: C0056733_00045-C0056733_00056: 71, 69–88. *Mr. Johann Tanto Königl. Regiments feldschehr unter des Obersten Stefkens Regiment, mit Fr. Ulrica Beata Beckdesch, des Wegland Flh. Ibrahim Aga, gewesen oberst-leutenants der Türckischen Neuheusslischen qvarnison in Ungern nach geleser (vaikealukuinen epävarma sana) wittwe*; Stadsarkivet, Stockholm. Register till tyska församlingens vigselbok. Vihkiminen mainitaan myös Tukholman kaupunginarkiston laatimassa saksalaisen seurakunnan vihittyjen hakemistossa. Sanat *des Wegland* voidaan kääntää esimerkiksi sanoilla pois maasta, ulkomaalainen tai muualta tullut; Hedvig Johannan ja Charlotta Marian vihkimistietoa ei löydy saksalaisen seurakunnan vihittyjen luetteloista vuosilta 1686–1695.

26 Merriam-Webster dictionary: Ağa.

27 Surnames of the world: Bekdash.

On poikkeuksellista, että välskärin vaimolla oli oma sinetti ja että hän osasi kirjoittaa nimensä kauniisti. Riksarkivet. Brevsamling, Brev från Ulrika Beata Tanto. Valokuva: Veli Pekka Toropainen.

Ulrika Beata Tanton 15.11.1697 päivätyssä kirjeessä olevassa sinetissä näyttää olevan sen yläosassa seisova leijona ja alaosassa peikon ja ihmisen päät. Riksarkivet. Brevsamling, Brev från Ulrika Beata Tanto. Valokuva: Veli Pekka Toropainen.

Osmanivaltakunnan alkuaikoina haaremiin tuotiin nuoria naisia pääosin Balkanilta ja myöhemmin Ukrainasta, jonka naisia pidettiin erityisen kauniina. Ehkäpä Ulrika Beata oli saanut jossakin tällaista koulutusta, sillä hänen ainoassa säilyneessä kirjeessään näyttää olevan hänen omakätinen nimikirjoituksensa. Myös hänen sinettinsä viittaa siihen, ettei hän tullut Ruotsiin tavallisen kansan piireistä.²⁸

Porin jalkaväkirykmentin välskäri

Turun läänin jalkaväkirykmentin välskärimestari Johan de Reuter menehtyi 1680-luvun loppuvuosina, ja kuningas Kaarle XI määräsi hänen tilalleen Porin läänin jalkaväkirykmentin välskärimestari Johan Delfvendahlin 20. maaliskuuta 1688. Tällöin Porin jalkaväkirykmentin välskärin paikka vapautui.²⁹ Kuningas antoi 20. maaliskuuta 1688 valtakirjan Porin jalkaväkirykmentin eli eversti Magnus Christian von Steffkenin rykmentin välskärimestarin paikan Johan Tantolle. Tukholman parturiammattikunta oli ehdottanut alamaisimmin siihen tätä rehellistä ja kokenutta mestaria, sillä ammattikunta oli tutkinut asianmukaisesti hänen taitonsa, ja hän on tyydyttänyt ammattikunnan vaatimukset.³⁰ Tanto määrättiin matkustamaan heti Suomeen rykmenttiinsä. Koska hänelle ei ollut annettu erityistä matkarahaa ja hänellä ei ollut varoja matkaan, määräsi kuningas armollisesti, että Valtiokonttori maksoi hänelle heti koko hänen tulevan vuoden palkkansa palkkauslistan mukaisesti.³¹

28 Buğra Ekinci 2016.

29 RA Register till riksregistraturet, Adressatregister till Riksregistraturet, SE/RA/1112.3/1/73 (Stockholm 20.3.1688): 238v–239.

30 RA Register till riksregistraturet, Adressatregister till Riksregistraturet, SE/RA/1112.3/1/73 (Stockholm 20.3.1688): 237v–238.

31 RA Register till riksregistraturet, Adressatregister till Riksregistraturet, SE/RA/1112.3/1/73 (Stockholm 3.4.1688): 465v–466.

Tukholmassa, Turussa ja valtakunnan muissa kaupungeissa toimi vanhastaan partureita, joiden töihin kuului suoneniskentä. Heistä kehittyi käytännön kirurgiaa harjoittava ammattikunta, jonka jäseniä nimitettiin partureiksi ja välskäreiksi. Suomi sai 1600-luvun mittaan parturinsa pääasiassa Saksasta, jossa heitä oli harjaantunut runsaasti ammattiin myös pitkien sotavuosien myötä.³² Ruotsin kielessä kirurgiaa harjoittaneiden lääkintäalan ammattilaisten nimityksenä oli 1600-luvulla *barberare*, *balberare* tai *bårdskärare*. Niistä juontuivat suomen kielen nimitykset parturi ja palperi sekä sanasta *båskärare* vielä puoskari, jolla tarkoitettiin luvatonta lääkintäalan ammatinharjoittajaa. Vuosisadan jälkipuoliskolla kirurgian ammattilaisia kutsuttiin ruotsin kielessä nimellä *fältskär*, joka on peräisin saksan kielen sanasta *feldscher* tai *feldscherer*. Suomessa vastaava nimitys on välskäri.³³

Parturien ja välskärien toiminnan valvomista varten Ruotsissa perustettiin vuonna 1571 parturiammattikunta, jolle myönnettiin asiaan kuuluvat erioikeudet. Niissä määriteltiin ammatinharjoittajalta vaadittava kelpoisuus sekä hänelle kuuluvat edut ja velvollisuudet. Ammattikunnan tehtävänä oli kouluttaa sopivia henkilöitä erityisesti armeijan tarpeisiin. Vuodesta 1613 alkaen pyrittiin saamaan välskäreitä pysyvästi myös rykmenttien esikuntiin. Parturiammattikunnalle oli annettu vuoden 1682 erioikeuksissa oikeus tutkia ammattikuntaan kuuluvien ammattipätevyys, ja vuodesta 1685 lähtien se oli peräti ammattikunnan velvollisuus. Samana vuonna perustettiin välskäreitä varten erillinen kirurgiseura, *societas chirurgica*, johon kuuluvia mestarivälskäreitä nimitettiin yleisesti kirurgeiksi. Alalle opiskelevia, joita oli aikaisemmin nimitetty oppipojiksi ja kisälleiksi, ryhdyttiin arvostuksen lisäämiseksi nimittämään kirurgian opiskelijoiksi.³⁴

Armeijan rykmenttejä kutsuttiin 1600-luvulla tavallisesti vielä komentajansa nimellä. Siksi Johan Tanton palveluspaikasta Porin jalkaväkirykmentistä käytettiin häntä koskevissa asiakirjoissa lähes säännönmukaisesti nimitystä eversti Steffkenin rykmentti komentajansa Magnus Christian von Steffkenin mukaan. Tällainen kahtalainen nimitys on aiheuttanut tutkimuksessa identifioimisongelmia, ja käytän tässä artikkelissa Porin jalkaväkirykmentistä komentajansa mukaista nimeä silloin, kun sitä on käytetty kyseisessä asiakirjassa. Porin jalkaväkirykmentin komentajina toimivat Tanton palvelusaikana Magnus Christian von Steffkenin 24.1.1679–8.12.1695, Hans Isak Ridderhielm 2.1.1696–2.4.1697, Otto Wilhelm Löwen 2.4.1697–6.5.1698, Johan Lorenz Creutz 16.5.1698–24.2.1702 ja Berndt Otto Stackelberg 11.3.1702.³⁵

---

32 Lappalainen 1975: 117.

33 Forsius 1999: *Parturit, välskärit ja kirurgit Suomessa*.

34 Forsius 1999: *Parturit, välskärit ja kirurgit Suomessa*; Hjelt 1893: 132–133.

35 KA 7388a: 2207; Durchman 1944: 5–8.

Välskäröintiä Turussa

Välskärimestari Johan Tanto matkusti Turkuun, jossa hän majaili perheineen ainakin vuosina 1688–1690. Johan Tanton vaimo Ulrika Beata ja piika merkittiin vuonna 1689 Turun kirkkokorttelin henkikirjaan, mutta seuraavan vuoden henkikirja puuttuu Turusta.³⁶ Kaupunki oli ilmeisesti Tantolle tuttu jo ennen hänen asettumistaan kaupunkiin, sillä piika Helena Mårtensdotter kertoi syyskuussa 1689 tulleensa Turkuun välskäri Johan Tanton kanssa puolitoista vuotta aiemmin Tallinnasta, jossa Helena oli syntynyt.³⁷

Johan Tanto pyysi toukokuussa 1690 Turun raastuvanoikeudessa, että hän saisi jäädä vuokrasopimuksensa mukaan asumaan edesmenneen Hans Baxterin taloon, vaikka tämän velkojat aikoisivat myydä sen. Oikeus ilmoitti, että velkojien tulisi kokoontua oikeuteen seuraavana keskiviikkona ja ilmoittaa aikeistaan. Oikeus voisi sen jälkeen antaa Tantolle vastauksensa.³⁸ Kolme päivää myöhemmin velkojat totesivat, etteivät he olleet ainakaan heti myymässä taloa. Tanton pyyntöön saada jäädä taloon vuokralle he vastasivat, että antoivat talon mieluummin kauppias Gabriel Miltopaeukselle, joka oli ostanut sen edesmenneeltä Henrik Bremeriltä. Tämä siksi, että Tanton vuokrakausi oli menossa umpeen juhannuksena 1690, eikä hän ollut pyytänyt saada olla talossa kauempaa kuin seuraavaan kunnolliseen ajokeliin.³⁹ Tanto matkusti tämän jälkeen Tyrvään Kahimalan puustelliinsa, jonne perhe henkikirjoitettiin vuonna 1691.⁴⁰

Lääketieteen professori Elias Tillandz valitti syyskuussa 1689 välskäreiden Johan Tanton ja Johan Delfvendahin kirjoittaneen maaherralle muistion, jossa he nimittivät lääketieteen opiskelijoita nurkkamestareiksi eli laittoman työn harjoittajiksi. Professorin mielestä hänellä ja ylioppilailta oli syytä oikeista tämä. Akatemian konsistori päätti, että professori voisi hakea näitä oikeuksia laillisiksi.⁴¹

Delfvendahl ja Tanto olivat molemmat tähän liittyen Turun raastuvanoikeudessa lokakuussa 1689 vastaamassa oikeudelle siihen kysymykseen, voisivatko he toimia lääketieteen professori Elias Tillandzin ohjeiden mukaan ja allekirjoittaa ne. Delfvendahl vastasi, että se olisi vastoin heidän tukholmalaisen ammattikuntansa sääntöjä ja kuninkaallisen majesteetin tästä asiasta maaherralle lähettämää kirjelmää. Tanto vastasi puolestaan, että jos he allekirjoittaisivat Tillandzin asiakirjan, olisivat he kelmejä, joita sekä kuninkaallinen majesteetti että heidän ammattikuntansa kutsuisi nurkkamestareiksi heidän allekirjoitettuaan jotakin, mitä he eivät ymmärtäneet. Tämä lausunto merkittiin pöytäkirjaan kuninkaallista majesteettia halventavana. Tanto halusi, että raastuvanoikeus toimittaisi Facultato Medicinaen haasteen heille välskäreille, jotta he voisivat vastata siihen kirjallisesti. Tanto ilmoitti, ettei hän halunnut vastata oikeudessa,

36 KA 7383b: 5890. Seuraavan vuoden 1690 henkikirja Turusta puuttuu.

37 KA z:197, TKO 24.9.1689: 315–316.

38 KA z:57, TRO 19.5.1690: 234–235.

39 KA z:57, TRO 21.5.1690: 238–239.

40 KA SAY, Tyrvää, Kahimala 1675–1694: 59; 1695–1713: 59.

41 Consistorii Academici Aboensis protokoll VI: 504.

sillä maaherra oli asian alkuunpanija. Jos maaherra halusi hänen vastaavan, tekisi hänen lääninkansliassa. Tanto anoi asian käsittelylle lykkäystä neuvotellakseen maaherran kanssa, mutta sekä Tillandzin ohjeet että neuvottelutulos maaherran kanssa jäivät hämäräksi asiakirjojen puutteen vuoksi.⁴²

Tanto harjoitti Delfvendahlin ja muiden välskäreiden tavoin parannustointia Turussa asuessaan palvelen rykmenttinsä lisäksi myös turkulaisia. Niinpä satulaseppä Johan Eekin vaimo Maria Nilsson valitti tammikuussa 1689 Turun kämnerinoikeudessa tynnyrintekijä Erik Simonssonin lyöneen häntä. Erik kielsi teon ja hänet määrättiin vannomaan, ettei hän ollut aiheuttanut mustelmia, jotka vaimo väitti syntyneen, kun Erik heitti hänet ulos talostaan. Välskäri Johan Tanto oli tutkinut nämä vammat.⁴³

Lisäksi porvari Jöran Simonssonin vaimo Maria Simonsdotter valitti maaliskuussa 1689 Turun kämnerinoikeudessa skalmeijanpuhaltaja Karl Johansson Pryssin haavoittaneen hänen miestään oikeaan käteen neljä viikkoa aiemmin. Kättä hoitava välskäri Johan Tanto kertoi, että miestä oli lyöty pahasti, eikä hän ollut varma, voisiko hän säästää käden. Joka tapauksessa kolme sormea jäisi halvaantuneiksi. Syyllinen sai 18 hopeamarkan sakon ja joutui maksamaan kahdeksan riikintaalaria Tanton kuluja.⁴⁴

Tantolla mainitaan jo Turussa välskärin oppipoika ja kisällejä. Tanto valittikin maaliskuussa 1689 kämnerinoikeudessa, että porvari Anders Löök oli houkutelut luokseen poikanen Nils Mattsson Forssin, jonka Tanto oli ottanut vuonna 1688 mukaansa Tukholmasta oppimaan välskärin ammatin. Löök sanoi pojan enon pyytäneen häntä Tukholmassa pitämään poikaa silmällä vieraalla paikkakunnalla Turussa. Löökin mukaan Tanto oli laittanut humalapäissään pojan tekemään likaisia töitä ja vieläpä heittänyt puukon hänen peräänsä tarkoituksenaan vahingoittaa tätä. Löökin mukaan Tanton vaimo oli pyytänyt poikaa lähtemään pois, sillä hänen miehensä tappaisi tämän kuitenkin. Poika meni sitten Löökin vaimon luo, joka antoi tälle ruokaa ja yösijan. Poika määrättiin palaamaan Tanton luo, mutta kämnerinoikeuden tuomion mukaan Tanto ei saanut enää lyödä tätä.⁴⁵

Juttu ei jäänyt siihen, sillä Turun raastuvanoikeus antoi 20. heinäkuuta 1689 tuomion asiassa, jossa porvari Anders Löök halusi saada Tanton mukaan Nils Forssin huoltajuuden. Tanto valitti, että poika karkaili hänen luotaan Löökin luo, joka otti pojan huomaansa laittomasti. Tanto esitti todisteensa oikeudelle ensimmäisenä, sillä hän toimi jutun kantajana. Niiden mukaan toiset olivat houkutelleet pojan lähtemään palveluspaikastaan. Tanto oli löytänyt pojan Löökin luota, joka oli hyysännyt ja ruokkinut poikaa vastoin palkollisasetusta. Tanto oli ensin aikonut antaa asian olla, mutta kun Löök oli kutsunut häntä julmuriksi ja kelvottomaksi ihmiseksi sekä juopporatiksi, joka löi poikaa humalassa

---

42 KA z:56, TRO 21.10.1689: 686–688.

43 KA z:197, TKO 15.1.1689: 13.

44 KA z:197, TKO 5.3.1689: 66.

45 KA z:197, TKO 5.3.1689: 64–65.

päivittäin ja oli heittänyt puukon tämän jälkeen, antoi hän haastaa Löökin oikeuteen.⁴⁶

Löök oli tuomittu vapaaksi hyysäämisestä kämnerinoikeudessa, mutta haukkumasa-
nojen osalta asia oli siirretty raastuvanoikeuden tuomittavaksi. Oikeus totesi, että Löök
oli ottanut pojan vastaan laittomasti kaksi kertaa, mitä hän ei voinut kieltää. Tanton mu-
kaan Löök sekaantui pojan asioihin vain sen tähden, että tämä oli tuonut pojan kuu-
tollaan Turkuun. Löökin haukkumat eivät olleet Tanton mukaan lainkaan totta, ja hän
vaati tälle rangaistusta sekä hyysäämisestä että haukkumista. Löök kielsi puolestaan ot-
taneensa poikaa vastaan, sillä kun poika oli karannut ensimmäisen kerran ja tullut Löö-
kin taloon, ei hän ollut vaimoineen kotona. Kuten ei silloinkaan, kun Tanto oli noutanut
pojan pois.⁴⁷

Kun poika oli karannut toisen kerran talvella, oli hän kulkenut ja yöpynyt niissä ta-
loissa, joissa hänellä oli ollut tuttuja. Lopulta poika oli tullut Löökin taloon ja pyytänyt
emännältä, että hän saisi olla yötä saunassa. Emäntä oli antanut hänelle tähän luvan
isännän ollessa poissa. Kun poika oli uhannut tappaa itsensä, oli emäntä säikähtänyt ja
antanut tämän olla saunassa vain yhden yön. Tanto ei ollut löytänyt poikaa tälläkään
kertaa Löökin talosta. Löök kielsi myöskään haukkuneensa Tantoa. Hän oli ainoastaan
toistanut, mitä poika oli sanonut. Löök lisäsi vielä, ettei hän yrittänyt tehdä itsestään
pojan holhoojaa, sillä hän ei ollut tälle sukua. Tanto jatkoi, että vaikka poika oli väittä-
nyt joutuneensa makaamaan hänen luonaan piikojen kanssa karjasuojassa, ei siinä ollut
totta siemeneksikään. Raastuvanoikeus vapautti Löökin kaikista Tanton syytteistä tämän
todistuksen perusteella.⁴⁸

Johan Tanto saattoi hyväksyä palkkansa maksamisen myös palveluksen vaihtona.
Raastuvassa käsiteltiin 20. heinäkuuta 1689 Johan Tanton ja sorvarimestari Hans Mei-
jerin välistä asiaa, jota oli käsitelty jo 30. toukokuuta kämnerinoikeudessa. Tanto syytti
sorvaria siitä, että tämä oli haukkunut hänet Meijerin talossa Tanton tullessa kysymään
rukkiä. Sen Meijer oli luvannut valmistaa hänelle vastineeksi siitä hoidosta, jota Tanto
oli antanut hänelle tämän sairastaessa. Kun Tanto oli mennyt Meijerin luo, oli tämä kut-
sunut häntä sikakoiraksi, suurisuuksi ja kelmiksi. Meijer kielsi haukkuneensa Tantoa ja
sanoi tämän itse kutsuneen häntä petturiksi ja epärehelliseksi. Lisäksi Tanto oli lyönyt
häntä olkapäälle ja aiheuttanut hänelle mustelman.⁴⁹

Tanto oli aikonut viedä mukanaan rukin, jonka Meijer oli valmistanut toiselle.
Oikeus totesi, että molemmat olivat haukkuneet toisiaan, joten heillä ei ollut oikeas-
taan syytä kantaa toisiaan vastaan varsinkin, kun asiaan ei liittynyt suurempaa hait-
taa kummallekaan. Siksi kanteen annettiin kaatua.⁵⁰ Johan Tanto sai 25. heinäkuuta
1689 ulosottomiehet mittaamaan hänelle Meijeriltä tulevat kymmenen kuparitaalarin

---

46 KA z:56, TRO 20.7.1689: 552–557.

47 *Ibid.*

48 *Ibid.*

49 KA z:56, TRO 20.7.1689: 574–576.

50 *Ibid.*

oikeudenkäyntikulut.⁵¹ Tanto sai vielä heinäkuussa 1689 Turun raastuvanoikeudessa takavarikon Hans Meijerin rahoille, jotka tämä oli saamassa apteekkari Relaulta. Tämä takavarikko määrättiin olemaan voimassa niin pitkään, että Meijer maksaisi velkansa.⁵²

Turun akatemian konsistori käsitteli kesäkuussa 1690 ylioppilas Andreas Lundiuksen pahoinpitelyä, josta syytettiin joitakin ylioppilaita ja erityisesti Robert Ranckenia. Välskärei Tanto oli kutsuttu sitomaan Lundiuksen päähän saama suuri haava. Konsistori jäi odottamaan, mitä Tanto sanoisi haavan laadusta. Myös professori Elias Tillandz lupasi katsastaa haavan. Tanto vaati antamastaan hoidosta ylioppilas Lundiukselta 40 kuparitaalaria.⁵³ Johan Tanto pyysi heinäkuussa 1690 Turun raastuvanoikeudelta, että hovioikeuden asiakirjakirjuri Carl Brochiusta kiellettäisiin myymästä edesmenneen asianajaja Thomas Baxterin vaatteita, jotka tämä oli ottanut haltuunsa. Tanto katsoi, että ne kuuluivat ennen muita velkoja hänelle. Tämä merkittiin pöytäkirjaan.⁵⁴

Kauppias Henrik Cretalenius kertoi kesäkuussa 1693 Turun kämnerinoikeudessa Tanton vaimon halunneen vaihtaa edellisenä kesänä Cretaleniukselta dukaatin pikkurahaan. Tanton vaimo oli saanut 12 taalaria, mutta dukaattia hän ei ollut antanut. Tanto selitti dukaatin olleen hänen vaimollaan nenäliinassa, johon rahat oli laskettu. Tanto lupasi antaa dukaatin, kun Cretalenius vannoi, ettei hän ollut saanut sitä.⁵⁵ Kyse oli kuuton rahtimaksusta syntyneestä kiistasta, sillä Henrik Cretalenius sai vielä kesäkuussa 1693 Johan Tantolle 40 hopeamarkan uhkasakon olla poistumatta kaupungista ennen kuin Tanto olisi maksanut puuttuvan rahtimaksunsa Cretaleniukselle.⁵⁶ Maksua ei kuulunut, sillä Cretalenius sai tammikuussa 1694 Turun raastuvanoikeudessa takavarikon Tanton saatavalle porvari Reinhold Jöranssonilta niin pitkäksi aikaa, että Tanto maksaisi lopun kuuton rahdista, jonka hän oli velkaa.⁵⁷

Virkatalo Tyrvään Kahimalassa

Upseereille, aliupseereille, rykmentinpastoreille ja muille rykmentissä virassa olleille miehille kuului palkkatila tai palkkatiloja, joita kutsuttiin puustelleiksi. Niiden asuinrakennuksista oli annettu jo 1600-luvulla mallipiirustukset, joiden mukaan päärakennukset tuli rakentaa. Käytännössä ainakin aliupseeristo ja virkailijat joutuivat asumaan talonpoikaistaloja muistuttavissa asumuksissa, jotka olivat sentään ikkunoilla varustettuja ja uloslämpiviä. Tavallisessa puustellin päärakennuksessa

51 KA z:56, TRO 25.7.1689: 581.

52 KA z:56, TRO 29.7.1689: 582–583.

53 Consistorii Academici Aboensis protokoll VI, 2.6.1690: 590–594, 597; Consistorii Academici Aboensis protokoll VII, 30.6.1690: 2.

54 KA z:57, TRO 23.7.1690: 336.

55 KA z:200, TKO 21.6.1693: 215.

56 KA z:60, TRO 21.6.1693: 406.

57 KA z:61, TRO 9.1.1694: 2.

oli lisäksi lautalattia ja välikatto. Samalla tilalla omassa tuvassaan asui myös tilan lampuoti eli vuokraviljelijä, joka huolehti tilan pyörittämisestä ja maksoi suuremman osan tilan tuotosta puustellin haltijalle. Upseeriston puustellit sijaitsivat heidän komppaniansa ja rykmenttinsä alueella ja muille, kuten rykmentinvälskäreille tilat osoitettiin niin ikään rykmentin alueelta. Johan Tanton perheelle tämä tarkoitti muuttoa Turusta Tyrvälle.

Vuoden 1687 sotilasmaakirjassa Porin jalkaväkirykmentin välskärin palkkatila sijaitsi vielä Tyrvään Soinilassa. Johan Tanton tullessa vuonna 1688 rykmenttiin merkittiin Ylä-Satakunnan alisen kihlakunnan Tyrvään pitäjän Kahimala, ja Karkun pitäjän Mouhijärven kirkkopitäjän Yliskallon Rossi eversti von Steffkenin Porin jalkaväkirykmentin sotilasmaakirjaan rykmentinvälskärin ja hänen kolmen kisällinsä palkkatiloiksi.⁵⁸ Vuonna 1694 yhden kisällin palkkatilana oli Huittisten Sammun kylän Koutun tila. Kahimalassa Tanto mainittiin vaimoineen vuodesta 1691, ja vuonna 1694 lisäksi piika ja kaksi kisälliä, Nils ja Joachim. Tanto mainittiin tilan haltijana vielä vuonna 1695, jonka jälkeen tila autioitui pian.⁵⁹

Monet armeijan uuden jakolaitoksen mukaiset sotilasvirkataloiksi määrätty tilat olivat heikossa kunnossa niiden uusien isäntien asettuessa asumaan niitä. Johan Tanto näyttää tarttuneen tarmolla puustelliensa rakentamiseen sekä Kahimalassa että myöhemmin Huittisten Karhiniemessä. Tanto nimittäin kantoi heinäkuussa 1692 Karkun käräjillä muurarimestari Matts Jakobsson Passia vastaan huonosta muuraustyöstä, jonka tämä oli suorittanut välskärin puustellissa Tyrvään Kahimalassa. Osapuolet sopivat, että muurari maksaisi Tantolle 20 kuparitaalaria tai suorittaisi työn kelpollisesti uudelleen. Hän voisi myös tehdä muuta muuraustyötä välskärille, minkä muurari lupasikin tehdä heti, kun hän saisi pyynnön Tantolta.⁶⁰ Myös puustellin oikeuksien valvominen kuului sitä hallitsevan henkilön velvollisuuksiin. Siksi Tanto kantoi loka-kuussa 1691 Karkun käräjillä Ruoksamon Märten Markussonia vastaan siitä, että tämä oli vienyt polttopuita välskärin puustellin Kahimalan metsästä. Asialle ei voitu tehdä tuolla kertaa mitään, sillä osapuolet eivät olleet paikalla. Asia lienee sovittu, sillä siihen ei palattu enää käräjillä.⁶¹

Kahimalan lisäksi myös Yliskallon Rossin tila oli surkeassa kunnossa päätyessään Tanton palkkatilaksi. Porin jalkaväkirykmentin kirjuri Christian Arentz kantoi loka-kuussa 1688 Karkun käräjillä eversti von Steffkenin rykmentinvälskärin tilan lampuotia Bertil Mattsson Rossia vastaan siitä, että tällä oli niin suuri verorästi, ettei hän kyennyt

---

58 KA 7377, 3136; KA 7380, 3307; KA 7383a, 4220; KA SAY, Mouhijärvi, Yliskallo, Rossi 1675–1694: 11.

59 KA 7397, 2942; KA SAY, Tyrvää, Kahimala 1675–1694: 59; 1695–1713: 59.

60 KA KO a:12, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Karkun ja Mouhijärven käräjät 19.–20.7.1692: 218.

61 KA KO a:11, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Karkun ja Mouhijärven käräjät 29.10.–2.11.1691: 397–398 (vanha 174–174 v).

maksamaan sitä enää mitenkään. Lisäksi Rossi viljeli ja hoiti Arentzin mukaan tilaa niin huonosti, ettei siellä ollut edes asuttavaa rakennusta.⁶²

Kirjuri arveli, ettei Bertil tulisi parantamaan tapojaan, ja hän halusi tämän tilalle otettavaksi uuden lampuodin, joka oli Bertilin veli Markus Mattsson. Bertil esitti maaherran kirjeen, jonka mukaan hän saisi pitää tilan, jos maksaisi veronsa. Oikeus totesi kuitenkin, että rykmentillä oli täydet oikeudet ottaa tilalle mieleisensä viljelijä. Bertilin omaisuus tilalla otettiin takavarikkoon, sillä edellisessä katselmuksessa oli todettu, että hän oli korjannut tilan rakennuksia hyvin huonosti velvollisuudestaan huolimatta. Välskärin päätettäväksi jätettiin se, halusiko hän ottaa Markuksen isännäksi tilalle viljelemään maita ja hoitamaan taloa.⁶³

Rykmentinkirjuri Arendz esitti Karkun ja Mouhijärven käräjillä maaherran 10. joulukuuta 1688 antaman vastauksen kirjurin virkansa puolesta tekemiin valituksiin rykmentintiloista. Sen mukaan käräjien tuli tutkia, millainen oli rykmentinvälskärin puustellin isännän Bertil Rossin tila Yliskallossa tämän veronmaksukyvyyn suhteen. Lautakunta ja erityisesti lautamiehet Klemet Koppelo ja Jöran Kulkku vakuuttivat, ettei Bertilillä ollut muuta kuin hevonen, neljä lammasta ja peltojen sato, joilla maksaa vuoden 1688 veronsa puustellista välskärille. Lehmää hänellä ei ollut laisinkaan. Tilan kunnosta oli annettu tieto eversti Christoffer von Steffkenille suoritetun talonkatselmuksen pöytäkirjalla, mikä annettiin rykmentinkirjurille todistukseksi.⁶⁴

Johan Tanto esitti Karkun käräjillä maaliskuussa 1695 maaherra Lorenz Creutzin 18. joulukuuta 1694 antaman päätöksen ja halusi sen perusteella selvitettäväksi, miksi entisen rykmentinvälskärin puustellin verot Yliskallosta olivat jääneet maksamatta sen talolliselta Bertil Rossilta kokonaan vuodelta 1688. Lautakunta todisti, että tilan nykyinen isäntä Markus Rossi oli köyhä, sillä hänellä ei ollut miesväkeä viljelemässä tilaa. Lisäksi hänen karjansa oli kuollut sairauteen, ja villieläimet olivat repineet hänen hevosensa hengiltä metsässä. Siitä ei ollut varmuutta, oliko koko vuoden 1688 verosumma jäänyt maksamatta, sillä edellinen isäntä Bertil Rossi ei ollut käräjillä. Asia lähetettiin maaherralle.⁶⁵

Rykmentinvälskäri sai tuloja myös muiden tilojen kuin varsinaisen puustellinsa veroista. Siten kruununvouti Johan Detlofsson esitti välskärimestari Johan Tanton 10. elokuuta päiväämän kirjeen lokakuussa 1699 Pirkkalan käräjillä. Siinä välskäri pyysi, että Kimojoen Märten Henrikssonin tila huudatettaisiin hänelle vuosien 1697 ja 1698 maksamattomista veroista, jotka oli määrätty Tanton palkaksi. Vouti pyysi

---

62 KA KO a:9, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Karkun ja Mouhijärven käräjät 23.–25.10.1688: 802 (vanha 121 v).

63 *Ibid.*

64 KA KO a:10, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Karkun ja Mouhijärven käräjät 26.–30.1.1689: 950 (vanha 76).

65 KA KO a:15, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Karkun ja Mouhijärven käräjät 4.–5.3.1695: 110v–111.

nyt Tantolle ensimmäistä lainhuutoa tilaan, ja oikeus myönsi sen Tantolle ilman valituksia.⁶⁶

Tanton perhe ei viipynyt kauaa Tyrvällä, sillä jo vuonna 1694 se muutti Huittisiin. Tyrvään rippikirjaan vuosilta 1693–1702 merkittiin Kahimalaan välskäri Johan Tanto, jonka ilmoitettiin kuolleen vuonna 1702 Huittisissa, vaimo Ulrika Beata Tanto, lapset Sofia Eleonora ja Karl Ulrich, kisälli Joachim Giers, joka kuoli vuonna 1694, ja oppipoika Nils Biörn. Perhe merkittiin rippikirjassa muuttaneeksi Huittisten Karhiniemen Untolle.⁶⁷

Karhiniemen Unton puustelli

Huittisten Karhiniemen Unton tila oli kruununtila, ja sen verotulot olivat jakamatta vuodesta 1689, joten siitä saatettiin muodostaa eversti von Steffkenin Porin jalkaväkirykmentin esikuntaan kuuluneen rykmentinvälskärin palkkatila. Sotilasmaakirjaan merkitty rykmentin välskärinkisällin palkkatila sijaitsi puolestaan Huittisten Sammun kylässä.⁶⁸

Maaherra määräsi 15. lokakuuta 1694 suoritettavaksi katselmuksen Tanton vastaanottamalla Huittisten Karhiniemen Unton rykmentinvälskärin puustellilla. Tila oli kolmen äyriä ja kuuden penningin veron tila, jonka manttaali oli 7/12. Tilan vakituinen verosumma oli vuodessa 15 taalaria 23 äyriä ja 7 13/15 penninkiä hopearahaa, ja sitä viljeli lampuoti Ivar Månsson poikansa Jöranin kanssa. Lautamiehet Mickel Eriksson Raskalasta ja Erik Thomasson Mommolasta, jotka suorittivat katselmuksen 10. elokuuta 1695 vakuuttivat, että tilalla olivat seuraavat rakennukset: käyttökelpoinen asuinpirtti, lattiaton kellaripirtti, vanha sauna, pieni kelvoton sauna, käyttökelpoinen keittiö, aitta, jonka päällä kaksihuoneinen luhti, vanha talli, kaksi käyttökelpoista navettaa, kelvoton navetta, vanha rehulato, kelvollinen aitta, vähän kehnempi aitta, vanha aitta, kelvollinen riihi, vanha riihi ja vanha kelvoton olkilato.⁶⁹

Pellot olivat hyvin viljeltyt ja aidat kunnolliset, mutta ojat heikot maanluonnon vuoksi. Tilalla ei ollut myllyä ja pieni humalisto tuotti vuodessa puoli leiviskää humaloita. Niityt ja ladot olivat hyviä, kuten karjanlaidunkin. Tilalla ei ollut tukkimetsää, ei edes aidanseiväksiksi, polttopuitakin saatiin niukalti ja vain kauempaa. Tilalla ei ollut kaski-, niini- tai tuohimetsää. Tilan kalavedet olivat vähäiset. Tilan lampuodin Jöran

---

66 KA KO a:19, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Pirkkalan ja Messukylän käräjät 13.–15.10.1699: 240 v.

67 KA Tyrvään seurakunnan arkisto, I Aa Pää- ja rippikirjat, Rippikirja 1693–1702, Kahimala, *sp.*

68 KA 7401, 3197; KA SAY, Huittinen, Karhiniemi, Unto 1674–1693: 41.

69 KA KO a:15, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 22.–24.10.1695: 461v–462v.

Ivarssonin tuli vastata 98 kuparitaalarin korjauksista rakennuksiin. Muita korjauksia ja rakennusten pystyttämistä ei voitaisi lautakunnan mukaan suorittaa, ellei tila saisi kolmea verovapaata vuotta. Tämä katselmus ja anomus lähetettiin maaherran harkittavaksi.⁷⁰

Johan Tanton talouteen Untolla merkittiin vuonna 1696 seitsemän täysikasvuista henkeä.⁷¹ Vuoden 1698 henkikirjaan Johan Tantolle merkittiin talonväeksi hänen vaimonsa, lampuoti Nils, rengit Henrik, Matts ja Matts sekä piiat Brita ja Lisa.⁷² Vuonna 1700 välskäri Tanton talouteen merkittiin hänet itsensä, hänen vaimonsa Ulrika Beata, rengit Thomas ja Markus, piiat Maria ja Lisa sekä lasten kotiopettaja Johannes.⁷³ Vuoden 1701 henkikirjaan merkittiin Untolle ainoastaan välskäriin vaimo Ulrika Beata ja hänen piikansa Maisa.⁷⁴ Ulrika merkittiin vielä vuonna 1703 henkikirjassa Karhiniemen Untolle piikansa Marian kanssa.⁷⁵

Johan Tanto rakennutti Karhiniemeen uuden tavanomaista muhkeamman päärakennuksen, jolla oli pituutta 27 metriä, leveyttä 6,3 metriä ja korkeutta 17 hirsikertaa. Talo oli vuorattu laudoilla sekä ulkoa että sisältä. Rakennus sisälsi salin, vierastuvan, kaksi kamaria, pakarituksen, saunan ja kaksi ullakkoa. Salin mitat olivat 5,7 x 5,7 metriä, ja siinä oli kuusi pientä ikkunaa. Sen yläpuolella oli samankokoinen lämmittämätön tupa, missä oli siinäkin kuusi ikkunaa. Salia vastapäätä oli 6,3 x 5,7 metrin kokoinen vierastupa, joka oli varustettu kummaltakin sivultaan kuudella tuplaikkunalla. Koko rakennus oli uloslämpivä. Tämä rakennus palveli puustellin päärakennuksena vuoteen 1741, jolloin sen tilalle rakennettiin uusi rakennus.⁷⁶

Johan Tanto valitti Huittisten käräjillä helmikuussa 1696, että hänen puustellinsa entinen lampuoti Jöran Ivarsson oli vienyt puustellista olkia naapuriinsa Henrik Anderssonin säilytettäväksi ja vienyt ne sitten mukanaan. Tanto vaati Henrikiä vastuuseen puustellille aiheutuneesta vahingosta, sillä Jöran oli jäänyt hänelle huomattavasti velkaa puustellin viljelyksestä ja rakennusten huonosta kunnosta. Tantolle vastattiin, että Henrik oli ottanut oljet vastaan vuonna 1694, kun Tantolle ei vielä kuulunut osaa eikä arpaa puustellin veroista. Jöran oli sitä mieltä, että hänen isänsä tulisi vastata oljista, sillä tämä oli ollut kyseisenä vuonna tilan isäntänä. Oikeus totesi, että koska Tanto sai Karhiniemen Unton puustellikseen vasta vuonna 1695 ja hän otti sen vasta silloin viljelykseen omine väkineen, ei hänellä ollut oikeutta vuoden 1694 satoon. Henrik Andersson vapautettiin siten Tanton vaatimuksesta.⁷⁷

---

70 *Ibid.*

71 KA 7404: 3361.

72 KA 7412: 2042.

73 KA 7417: 1078.

74 KA 7420b: 2569.

75 KA 7427: 2973.

76 Viikki 1973: 641.

77 KA KO a:16, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 10.–11.2.1696: 15v–16. Nimi muodossa Johan Tantou.

Välskärimestari väitti Huittisten käräjillä tammikuussa 1699 itsepäisesti, että Keikyän kantin asukkaat tekivät vahinkoa Karhiniemen ja Työtilän niityillä ja metsissä. Hän vaati tähän korjausta. Tanton vastapuoli luutnantti Erik Didron oli lähettänyt oikeudelle 27. tammikuuta päiväämänsä kirjeen, jossa hän pahoitteli, ettei voinut osallistua käräjille, sillä hän oli keräämässä reserviläisrahoja rusthollareilta. Hän pyysi asian käsittelyä tuonempana. Lisäksi kruununvouti Jakob Callia ilmoitti, että Työtilässä ja Keikyän kantilla oli useita kruununvilallisia, joiden asiaa hän ei voinut ajaa kruunun puolesta ilman maaherran antamaa määräystä. Lisäksi sekä Tanton että Didronin puustellit kuuluivat kruunulle ja niiden edustus oli epäselvä. Tanto oli lisäksi vienyt asian jo Turun hovioikeuden käsiteltäväksi, joten sitä ei voitu nyt käsitellä.⁷⁸

Välskäri Tanto otti huolehtiakseen myös kisällinsä puustellin rakentamisesta, ilmeisesti omaksi taloudelliseksi hyödykseen. Kisälli Johan Joachim Burchardt sai tästä syyn valittaa maaliskuussa 1697 Huittisten käräjillä Tanton luvanneen hänelle, ettei Burchardtille tulisi vahinkoa hänen puustellinsa rakentamisesta Sampuun. Tanto oli kuitenkin kerännyt ja pitänyt hänen tulonsa tilalta ja maksanut hänelle ainoastaan kymmenen hopeataalaria vuodessa. Kisälli pyysi oikeudelta apua rahojensa saamiseksi. Tanto oli lisäksi luvannut maaherralle vastata puustellin rakentamisesta, mutta jättänyt sen suorittamatta kuluneiden kolmen vuoden aikana. Heidän rykmenttinsä komentaja eversti Hans Isak Ridderhielm oli määrännyt 15. helmikuuta Tanton antamaan selityksensä asiassa. Burchardtin mukaan Tanto oli luvannut hänelle vuotuisena palkkana 30 riikintaalaria, johon sisältyi puustellin tuotto 18:13 hopeataalaria. Tanto sanoi, ettei hän ollut tehnyt tällaista sopimusta tai luvannut katsoa, ettei kisällille tulisi taloudellista vahinkoa. Oikeus joutui toteamaan, ettei Burchardtin vaatimus ollut laillinen, sillä talonkatselmusjärjestyksen mukaan sen, joka hallitsi puustellia, tuli myös pitää se kunnossa itse.⁷⁹

Välskärimestarin ja hänen kisällinsä välit eivät olleet muutenkaan kunnossa. Tanto kantoi Huittisten käräjillä maaliskuussa 1697 entistä kisälliään Johan Joachim Burchardtia vastaan siitä, että tämä oli 7. tammikuuta Huittisten pappilassa vietetyissä häissä hyökännyt hänen kimppuunsa ja haukkunut häntä kaikenlaisilla pilkkasanoilla, kuten kelmi, hunsvotti ja petturi. Tanto esitti entisen katselmuskirjuri Gabriel Rydenin todistuksen, jonka mukaan Burchardt oli väittänyt Tanton antaneen viedä palkkalistoilleen vuodelle 1695 kisälli Joachim Giersin, vaikka tämä oli hukunut jo vuonna 1694. Tanto oli nauttinut siten kisällin palkan, jota voitiin Burchardtin mukaan pitää petturuutena. Muilla tavoin Burchardt ei sanonut loukanneensa Tantoa. Burchardt halusi todistajiaan kuultavaksi, sillä Tanto oli kutsunut häntä murhaajaksi, hunsvotiksi ja kelmiksi. Hänen mukaansa kruununvouti Jakob Callian vaimo ja rykmentinpastori Johan Ericius

---

78 KA KO a:19, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 28.–31.1.1699: 30–30v.

79 KA KO a:17, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 1.–3.3.1697: 136–137.

Huittisten Karhiniemen kartassa vuodelta 1696 Unton puustellin tontti sijaitsee oikealla olevan sanan *agor* vasemmalla puolella olevien numeroiden 39 vasemmalla puolella sanan *skog* alakulmassa. Kansallisarkisto. Maanmittauslaitoksen uudistusarkisto - A1a:14 (karttakirjassa) Karhiniemi; Karhiniemi ja Työttilän kylä Kauvatsan kunnassa; tiluskartta ja selitys 1696-1696.

voisivat todistaa tästä.⁸⁰

Tanto vastasi, että hän voisi vannoa, ettei hän ollut loukannut kisäliä millään tavoin pappilassa. Mitä tuli vuoden 1695 palkkauslistaan, ei hänen tarvinnut vastata siitä kisäliille, sillä se ei kuulunut tälle millään lailla. Hänellä oli todellakin ollut toinen kisäli tuona vuonna, mutta herrat upseerit olivat allekirjoittaneet rykmentin palkkalistan, ja asia oli Tanton ja lääninviskaali Staren välinen. Tanto halusi puolestaan kuultavaksi todistajiaan pappilasta, erityisesti luutnantti Erik Didronin. Luutnantti pyysi anteeksi sitä, että hän oli ollut tuolloin melkoisessa tuiterissa, eikä hän muistanut niin tarkkaan, mitä

80 KA KO a:17, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 1.-3.3.1697: 129v-131.

oli sanottu, kun paikalla oli lisäksi ollut melkoinen puheensorina. Sen hän muisti, että Burchardt oli kutsunut Tantoa petturiksi ja luvannut antaa tälle siitä kirjelmän. Tämän muisti kunnianarvoisa herra rovasti Johan Keckoniuskkin. Pitäjänapulainen Matthias Tacku sanoi, ettei hän ollut kuullut mitään.⁸¹

Oikeus kehotti tässä vaiheessa osapuolia sopimaan riitansa. Kun osapuolet palasivat oikeuden eteen, ilmoitti Tanto olevansa valmis sovintoon joidenkin huomattavien miesten kehotuksesta. Kisällin tulisi tosin pyytää häneltä anteeksi oikeuden edessä. Itse hän sanoi tietävänsä vain hyvää ja kunniallista kisällä Burchardtista. Kun kisällikin sanoi riidan syntyneen kiivaudesta, annettiin syytteen raueta. Kisällä pyysi Tantolta anteeksi ja maksoi hänen oikeudenkäyntikulunsa neljällä kuparitaalarilla. Tanto huomautti vielä pöytäkirjaan merkittäväksi, ettei hän ymmärtänyt, mitä palkkalistaan viedyn kisällin asia kuului Burchardtille.⁸²

Burchardtin mainitseman kuolleen kisällä Giersin tapaukseen saadaan lisäselkoa Turun kämnerioikeuden pöytäkirjasta helmikuulta 1695. Kämneri Johan Graan valitti näet tuolloin Anna Mattsdotterin olleen salavuoteudessa ja synnyttäneen aviottoman lapsen. Anna kertoi palvelleensa joitakin vuosia välskäri Johan Tantolla, jonka kisällä Joachim Giers oli maannut hänet edellisen pääsiäisen aikaan aviolupauksen alla. Anna oli saanut Giersiltä pienen kultasormuksen ja kolme kaksinkertaista karoliinia, jotka hän esitti oikeudelle. Tämän jälkeen Anna oli palvellut inspehtori Ruschilla Ahvenanmaalla ja tullut sieltä kaupunkiin. Kisällä oli luvannut seurata perässä avioliiton täytäntöönpanoa varten. Giers oli kuitenkin hukkunut joitakin viikkoja ennen joulua. Poikansa Henrikin Anna oli synnyttänyt uudenvuoden aikaan. Anna esitti välskäri Tanton todistuksen, jonka mukaan kisällä oli kurtiseerannut Annaa, ja että kisällä oli hukkunut 7.12.1694 kahden muun miehen kanssa Pirkkalan pappilan luona virtapaikkaan.⁸³

Kruununvouti Callian kiistakumppanina

Kruununvouti ja Huittisten nimismies Jakob Callia kunnostautui kirkkoherra Johannes Keckoniuksen avustamisessa kirkkokuria valvottaessa. Hän tapasi seisoa Huittisten kirkon ovella jo hyvissä ajoin ennen jumalanpalveluksen alkua. Toisessa kädessä hänellä oli henkikirja ja toisessa kynä ja paperinpala. Siihen hän kirjasi kaikki ne, jotka eivät saapuneet kirkkoon, ja näiden tuli vastata laiminlyönnistään aikanaan käräjillä. Johan Tanto näyttää olleen hänen erityisen silmälläpitonsa alainen. Voudin palatessa erään kerran kirkosta oli Tanto ratsastaa karauttanut hänen ohitseensa ja huutanut kovaan ääneen: ”Pane nyt muistiin, että olen ollut kirkossa!”⁸⁴

---

81 *Ibid.*

82 *Ibid.*

83 KA z:202, TKO 19.2.1695: 82–84.

84 Viikki 1973: 552–553.

Callia vaati selvitetäväksi Huittisten käräjillä maaliskuussa 1697, mitä rykmentinvälskäri Johan Tanto oli tarkoittanut sillä, että hän oli haukkunut Calliaa kirkkotiellä ja kirkossa. Maaherra Lorenz Creutz oli tutkinut asiaa ja määrännyt 6. lokakuuta 1696 kihlakunnanoikeuden selvittämään sitä. Tanto oli lisäksi kutsunut omassa talossaan lapsensa kastetilaisuudessa Calliaa kelmiksi, varkaaksi ja hunsvotiksi. Tämän saattoi todistaa lasta kastamassa ollut Huittisten rovasti Johannes Keckonius. Tanto oli toistanut nämä sanat vielä Tyrvään Rautajoella. Callian mukaan Tanto oli laittanut Huittisten kirkossa papiston penkkiin paperin, jossa Tanto pyysi anteeksi sitä, ettei hän voinut saapua kirkkoon kylmyyden vuoksi. Lisäksi hän pyysi saada ostaa tupakkaa lämmikkeekseen. Tanto selitti tervehtineensä Calliaa kirkosta poistuttaessa ja sanoneensa, että tämän tulisi muistaa Tanton olleen kirkossa. Tällä hän ei ollut tarkoittanut mitään pahaa. Hän sanoi, ettei ollut loukannut Calliaa millään lailla.⁸⁵

Lisäksi Tanto pyysi Calliaa todistamaan, milloin hän olisi jättänyt kirkossa käynnin väliin kuten tämä oli väittänyt. Tanto sanoi, että hänellä oli ollut tapana käydä Keikyän ja Kouvatsan kappelikirkoissa. Lisäksi hän kävi matkoillaan vieraiden seurakuntien kirkoissa. Tanto ilmoitti, että hän pitäisi Calliaa epärehellisenä miehenä niin kauan kuin tämä todistaisi, että Tanto oli ollut poissa kirkosta, kun seteli löydettiin penkiltä. Tanto kertoi kirjoittaneensa kappalainen Lars Elghille ja pyytäneensä joitakin kirjekuoren täysiä tupakkaa lainaksi, mutta hän ei ollut maininnut mitään siitä, ettei kävisi kirkossa. Jos hänen renkinsä oli vahingossa jättänyt setelin kirkonpenkkiin, oli tämä tapahtunut täysin vastoin hänen tahtoaan. Kappalainen Lars Elgh kertoi löytäneensä kirjeen penkistä. Siinä Tanto oli pyytänyt tupakkaa. Se, kenelle kirje oli osoitettu, jäi hämäräksi, sillä kirjeessä ei ollut nimeä vaan ainoastaan titteli Kunnianarvoisa ja Hyvin Oppinut Herra. Myös pitäjänapulainen Matthias Tacku todisti samoin. Kirkkoherra Keckonius puolestaan sanoi, että hän oli kuullut Tanton sanovan Calliasta lapsioluiden aikaan ainoastaan, että tämä ei pitänyt Calliaa parempana kuin roskia lattialla tai sammalta seinässä. Lisäksi Tanto oli sanonut, että hän uskaltaisi kyllä tapella Callian kanssa. Rovastin mukaan Tanto oli käynyt emäkirkossa, mutta usein myös Keikyän ja Kouvatsan kappelikirkoissa.⁸⁶

Callia halusi tietää, mitä Tanto tarkoitti maaherralle 27. syyskuuta 1696 lähettämässään kirjeessä sillä, että rovasti oli hoitanut tehtäviään huonosti. Näillä sanoillaan hän oli loukannut rovastin kunniaa. Tanto vastasi, ettei hän ollut kirjoittanut mitään kunnialle käyvää Calliasta. Hän oli valittanut maaherralle sitä, että tämä oli käyttänyt nimismiehen asemaansa väärin ilmoittaessaan Tanton olleen poissa kirkosta. Lisäksi Callia oli saanut hovioikeudessa 40 hopeamarkan sakon siitä, että hän oli päästänyt erään vangin karkaamaan. Jälkimmäinen asia oli Callian mukaan vielä tuomitsematta. Lisäksi hän vetosi herra rovastiin kirkosta poissaolosta. Mitä tuli siihen, että Tanto oli loukannut Calliaa

---

85 KA KO a:17, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 1.–3.3.1697: 131–134.

86 *Ibid.*

Tyrväällä, oli Callia nostanut siitä jutun Tyrvään käräjille. Koska Tanto ei ollut saapunut vastaamaan Tyrvälle, halusi Callia asian käsiteltäväksi näillä käräjillä. Tanto vastasi, että hän ei ollut voinut saapua sinne, sillä hän oli saanut haasteen vasta kolme päivää ennen asian käsittelyä. Myös Tanto halusi asian käsiteltäväksi näillä käräjillä.⁸⁷

Callia tuotti todistajaksi lääninviskaali Engelbrecht Staren, mutta Tanto halusi jäävätä tämän suurimpana vainoajanaan ja kadehtijanaan. Miesten huonot välit johtuivat heidän välillään tuomitusta oikeusjutusta, jonka jälkeen Tanto sanoi Callian olleen hänelle vihamielinen sekä Huittisten pappilassa että Tyrvään Rautajoella. Hän halusi rovasti Keckoniuksen todistavan pappilan tapahtumista. Stare ilmoitti, ettei hänellä ollut mitään Tantoa vastaan. Rautajoella hän oli tosin pyytänyt tätä menemään matkoihinsa, sillä tämä ei ollut käyttäytynyt kunnolla. Viskaali Starea ei voitu päästää valalle, mutta hän todisti ilman sitä. Kun maaherraa oli odotettu saapuvaksi edellisenä syksynä Tammerkoskelta, oli Tanto saapunut kisällinsä Bertil Siwertin kanssa Rautajoelle. Callia oli saapunut sinne myös ja tervehtinyt heitä sekä Staren vaimoa. Kun Callia oli aikonut antaa vielä kättä Tantolle, oli tämä ojentanut Callialle likaista saapastaan ja kutsunut tätä kelmiksi ja varkaaksi. Tanto oli vaatinut Calliaa ulos selvittämään heidän välejään.⁸⁸

Callia oli ottanut pistoolinsa, ja viskaalin mukaan olisi tapahtunut varmasti tappo, mikäli Tanton vaimo ei olisi mennyt väliin. Tanton mukaan Callia oli tarttunut häntä polvesta, ja käsi oli päätyntä hänen saappaalleen. Tanto oli sanonut tästä: ”Taidatte olla Asmodeus, joka vaati Kristusta polvistumaan eteensä!” Tanto sanoi olevansa oikeuden niin vaatiessa valmis valalle siitä, ettei hän ollut loukannut Calliaa. Kisällinsä Bertilin todistuksen hän halusi jäävätä, sillä he olivat joutuneet riitaan Raumalla. Oikeus kysyi, halusiko hän jäävätä myös Staren vaimon? Hän katsoi, ettei vaimokaan voinut todistaa, sillä mies oli hänen vihamiehensä. Callia halusi juttua lykättävän, sillä hän halusi tuottaa uusia todistajia asiassa. Tanto sen sijaan halusi asiassa tuomion, sillä hän oli jo joutunut olemaan yli vuoden ja yön ilman ehtoollista tästä syystä. Oikeus määräsi jutun käsittelyn jatkettavaksi seuraavilla käräjillä. Osapuolet lienevät sopineet asian, sillä sitä ei käsitelty ainakaan vuoden 1697 kaksilla seuraavilla käräjillä.⁸⁹

Säätyläiset käräjillä

Välskärimestari Johan Tanto joutui moniin oikeusriitoihin paikallisten säätyläisten kanssa. Tässä ei ollut mitään ihmeellistä, sillä ajan tavan mukaan riidat käsiteltiin käräjillä. On kuitenkin mahdollista, että Tanton riidat muiden säätyläisten kanssa vaikuttivat hänen ihmissuhteisiinsa ja eristivät hänet normaalista kanssakäymisestä, sillä hän loukkasi vastapuoliaan. Tilanteessa, jossa perhe muutti paikkakunnalta toiselle, tämä

---

87 *Ibid.*

88 *Ibid.*

89 *Ibid.*

supisti mahdollisten seurustelukumppaneiden määrää entisestään vähäisen säätyläistön parissa. Toisaalta Johan Tanto mainitaan oikeudenkäynneissä myös muiden säätyläisten asioiden ajajana, mikä kertoo luottamuksellisista suhteista.

Johan Tanto kantoi lokakuussa 1694 Tyrvään käräjillä jalosyntyisen majuri Conrad von Bildsteinin puolesta tämän renkivoutia Ambrosiusta vastaan, joka oli loukannut sanoilla majuria. Tanto ei kuitenkaan voinut jatkaa kannettaan loppuun tällä kertaa, joten hän pyysi lupaa saada asialle lykkäystä seuraaville käräjille. Asiaan ei palattu, joten sopu oli saatu aikaan ilman oikeuden tuomiota.⁹⁰

Koska osapuolilla ei ollut mitään huomautettavaa oikeuden tekemiin laskelmiin, todettiin Tyrvään käräjillä lokakuussa 1694, että jalosyntyinen vänrikki Lorenz Blåfield oli velkaa rykmentinväliskäri Johan Tantolle 56 taalaria 15 äyriä kuparia. Nämä vänrikin tuli maksaa, ja hän saisi takaisin Tanton hallussa olleet pantit lukon ja mittatynnyrin. Tämän jälkeen kaikkien laskujen ja korkojen tuli olla heidän välillään kuoletettu. Toisen oikeusjutun mukaan Tanton tuli puolestaan maksaa Blåfieldille kuusi kuparitaalaria. Mitä tuli siihen, että Tanto sanoi kärsineensä vahinkoa siitä, ettei Blåfield ollut toimittanut hänelle lupaamiaan heiniä, saivat osapuolet kantaa vapaasti toisiaan vastaan erillisessä oikeusjutussa. Kun asiaa oltiin päättämässä, ilmoitti Blåfield, ettei hän aikonut maksaa hänelle tulleen harmin vuoksi tätä velkaa, mikä annettiin Tantolle todistukseksi. Blåfield oli lisäksi antanut kolme markkaa kantaakseen asiaa edelleen laamanninoikeudessa.⁹¹

Johan Tanto kantoikin vielä samoilla käräjillä vänrikki Lorenz Blåfieldiä vastaan siitä, että tämä oli luvannut Tantolle vuoden 1693 veroheinät lampuotitiloiltaan Ojansuun Päval Klemetssonin ja Kiman Jöran Thomasson Sopan tiloilta, mutta kantanut ne sitten itse. Rehun puutteessa Tantolta oli sitten kuollut hevonen ja kaksi nuorta nautaa, joista hän haki korvausta. Blåfield sanoi, ettei hän aikonut antautua oikeuden tuomiolle, sillä Tanto oli ollut vaikeassa oikeudenkäynnissä Blåfieldin langon edesmenneen jalosyntyisen kihlakunnantuomari Samuel Gyldenstolpen kanssa kaksintaisteluplakaatin rikkomisesta. Blåfield vaati siksi, että hän saisi puolueettoman tuomarin niin tässä kuin muissakin häntä vastaan käydyissä oikeudenkäynneissä. Kruununvouti Engelbrech Stare valitti tässä välissä, että vänrikki oli haukkunut hänen lähettämänsä veronkantokirjuri Erik Thomassonin tämän mennessä ulosmittaamaan vänrikin omaisuutta maaherran määräyksestä. Koska vänrikki halusi jäävätä tuomarin, ei asiaa voitu käsitellä tätä enempää näillä käräjillä.⁹²

Lääninviskaali Engelbrecht Stare esitti Tyrvään käräjillä lokakuussa 1698 rykmentinväliskäri Johan Tanton 1. joulukuuta 1696 antaman velkasetelin, jonka mukaan hän oli lainannut Starelta 30 kuparitaalaria ja oli lisäksi velkaa leiviskän voita ja kaksi kuparitaalaria. Tanto esitti vastalaskun, jonka mukaan hän oli toimittanut Starelle 15 kuparitaalarin arvoisen peruukin, jonka Stare tunnusti ottaneensa vastaan. Stare esitti

90 KA KO a:14, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Tyrvään käräjät 26.–27.10.1694: 516.

91 KA KO a:14, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Tyrvään käräjät 26.–27.10.1694: 521–521v.

92 KA KO a:14, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Tyrvään käräjät 26.–27.10.1694: 522–522v.

myös Tanton 22. huhtikuuta 1694 antaman velkasetelin, jonka mukaan hän oli velkaa Starelle kaksi tynnyriä rukiita. Myös Tanton vaimo Ulrika Beata Tanto oli allekirjoittanut 11. huhtikuuta 1698 kaksi kuittia, joiden mukaan hän oli saanut Staren maksuna kahdelta talolliselta Lars Laurilalta ja Josef Jussilalta kolmen kuparitaalarin arvoisen heinäkuorman.⁹³

Tanto ilmoitti jo maksaneensa vuoden 1696 velkakirjasta tynnyrin ja kaksi kappaa viljaa, joka tuli hänen mielestään vähentää vuoden 1694 velkakirjasta. Tanto ilmoitti, ettei hän voinut ajatella puhtaalla omallatunnolla muuta kuin että kyseinen kaksi tynnyriä rukiita oli jo tullut maksetuksi. Stare halusi, että Tanto vannoi valalla, että hän oli maksanut kyseiset summat, sillä velkakirjat olivat olleet viskaalin hallussa koskemattomina, eikä hän ollut halunnut huomauttaa asiasta aiemmin kohteliaisuuttaan. Oikeuden laskelmien mukaan Tanto oli vielä velkaa käteistä 25 kuparitaalaria sekä tynnyrin ja 20 kappaa viljaa tynnyrin ollessa arvoltaan kahdeksan kuparitaalaria. Johan Tanto määrättiin maksamaan kyseiset summat oikeudenkäyntikulujen kanssa.⁹⁴

Rykmentinvälskari Tanto kertoi Kokemäen käräjillä lokakuussa 1698 antaneensa haastaa jalosyntyisen luutnantti Engelbrecht Eneskiöldin vastaamaan hänelle tämän huonosta käytöksestä Tantoa kohtaan edellisenä kesänä. Tanto todistajineen oli nyt paikalla, mutta luutnantti oli lähettänyt oikeudelle kirjelmän, että hänet oli haastettu laillis- ta aikaa myöhemmin käräjille, eikä hän tullut siksi vastaamaan. Tanto sai haastaa hänet seuraaville käräjille halutessaan.⁹⁵

Asiaan palattiin helmikuussa 1699 Kokemäen käräjillä, kun Tanto valitti jalosyntyisen luutnantti Engelbrecht Eneskiöldin hyökänneen hänen kimppuunsa. Ensimmäisenä todistajana kuultiin Keturin Elsa Mickelsdotteria, joka sai vanhoa todistajanvalansa jäävittä. Hän kertoi menneensä veneeltä luutnantin taloon Pukkalaan pyytämään Tanton käskystä tämän peruuttamista ja sen askia. Tällöin luutnantin piika oli ajanut hänet tyhjin toimin matkoihinsa. Kun hän meni toimittamaan tehtävää uudelleen luutnantin puheille, oli myös Tanto tullut Pukkalan kartanolle. Sitä todistaja ei tiennyt sanoa, oliko tämä ollut kiihtyneellä mielellä. Tanto oli ottanut hatun päästään ja tervehtinyt luutnanttia. Luutnantti oli lyönyt tällöin Tantoa kädessään olleella kepillä päähän niin, että Tanton hattu oli lentänyt päästä. Toisella lyönnillä lensi hänen peruukkinsa. Kolmannen iskun Tanto sai, kun hänellä kädessä polven vieressä ollut pistoolinsa laukesi. Toisena Tanton todistajan oli Keturin Anders Thomasson. Tämä tiesi vain sen, että kun luutnantti lähti talonsa pihalta, oli tällä keppi kädessään. Luutnantin valtuutettu majoitusmestari Anders Ramsay halusi seuraavaksi luutnantin todistajia kuultavaksi.⁹⁶

---

93 KA KO a:18, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Tyrvään käräjät 14. –15.10.1698: 206v–207v.

94 *Ibid.*

95 KA II KO a:12, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Kokemäen käräjät 10.–12.10.1698: 70–71.

96 KA II KO a:13, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Kokemäen käräjät 27.2.–2.3.1699: 55–63.

Ensimmäisenä kuultiin vanhaa ratsumiestä Henrik Jakobssonia, joka kertoi luutnantin lyöneen Tantoa kolme kertaa kepillä. Kun Tanto otti oikealla jalalla askeleen taaksepäin, oli hänen pistoolinsa lauennut. Tämän jälkeen Tanto oli yrittänyt juosta keppiä pakoon, mutta jäänyt luutnantin kynsiin ja tullut lyödyksi maahan. Tanto valitti, että mikäli hän oli tehnyt jotakin, oli hän tehnyt sen puolustaakseen itseään. Valtuutettu Ramsay taas väitti, että Tanto oli tullut raivoissaan talolle ja ampunut tahallaan. Valtuutetun mukaan luutnantti oli kysynyt Tantolta, miksi tämä tuli hänen luokseen raivoissaan ja ladatun aseensa kanssa. Tanto ei ollut vastannut tähän vaan astunut lähemmäs luutnanttia. Lopuksi Tanto halusi luutnantin maksavan hänen oikeudenkäyntikuluinaan runsaat 162 kuparitaalaria. Myös luutnantti vaati kulujaan, mutta hän ei ollut eritellyt niitä. Oikeus totesi, että Tanton tuli vannon valallaan, ettei hän ollut mennyt raivoisalla mielellä luutnantin luo perimään peruukiaan ja laukaissut vahingoittamistarkoituksessa asettaan. Kun luutnantin valtuutettu Ramsay ilmoitti, ettei hän sallinut Tantolle valaa, sillä hän oli syytettynä valarikoksesta, annettiin osapuolille mahdollisuus kantaa asiassa laamanninoikeudessa.⁹⁷

Huoruussyytös

Omituisimman oikeudenkäyntinsä Johan Tanto aiheutti itse. Hän syytti vaimoaan huoruudesta eli seksuaalisesta kanssakäymisestä avioliiton ulkopuolella. Tässä oikeudenkäynnissä jäi kuitenkin epäselväksi, oliko mitään lopulta tapahtunut. Tutkimukselle se oli silti onneksi, sillä molemmat puoliset lähettivät meidän aikaamme säilyneet kirjeet suosijalleen kreivitär Beata Elisabet von Königsmarckille Tukholmaan. Kreivitär oli Ulrika Beatan kummitäti, joten side oli erityisesti hänelle tärkeä.

Johan Tanto tuli lokakuussa 1697 Huittisten käräjille ja kantoi entistä kisälliään Bertil Siwertia vastaan siitä, että tämä oli edellisenä kesänä maatessaan sairaana sanonut olleensa luvattomassa yhteydessä Tanton vaimon Ulrika Beatan kanssa. Vaimo oli siten tullut huonoon huutoon ja maineeseen. Tanto vaati asian selvittämistä ja Siwertin rangaistamista. Kisälli kielsi loukanneensa välskärinä tai tämän vaimoa. Mikäli sellaista oli tapahtunut, oli se tapahtunut hänen ollessaan edellisenä kesänä niin kovassa poltetaudissa, ettei hän tiennyt, mitä hän oli puhunut. Välskärinä ja tämän vaimosta hän tiesi vain hyvää ja kunniallista. Rykmentinpastori Thomas Lauraeus oli antanut 7. heinäkuuta 1697 todistuksen, jonka mukaan hän oli ollut 4. heinäkuuta Huittisten kirkossa. Tällöin Tanto oli tullut hänen luokseen ja pyytänyt häntä kanssaan Karhiniemeen, jossa hänen kisällinsä oli kuolemansairaana.⁹⁸

Kappalainen Lars Elgh oli ollut antamassa ehtoollisen sairaalle, mutta poistui Karhiniemestä puoli viisi iltapäivällä, kun Lauraeus saapui sinne. Sairas oli sanonut papille

---

97 *Ibid.*

98 KA KO a:17, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 13.–15.10.1697: 500–504.

useita kertoja, että tämän pitäisi mennä ulos, minkä hän tekikin. Sairas kutsui Tanton luokseen ja puhui tälle jotakin. Lauraeus tuli kello viiden aikaan takaisin sisään, kuten myös vänrikki Lorenz Blåfield. Tällöin sairas oli huutanut: ”Tanto, Tanto!” Kun Tanto oli mennyt hänen luokseen ja kysynyt, mitä hän halusi sanoa, oli Siwert sanonut: *Saden i Jons, ach neij, ihr wertz woll gewahr worden*. Pappi jäi yöksi sairaan luo tämän pyynnöstä. Kun hän aikoi lähteä seuraavana päivänä, joka oli maanantai, pyysi Tanto häntä jäämään lohduttamaan sairasta, sillä vielä ei tiedetty, kuinka hänen kävisi. Lisäksi Tanto oli sanonut, että hän oli täällä yksin kuin saarella, sillä kaikki väki oli niityllä, ja miten hän selittäisi kisällin kuoleman, mikäli sille ei olisi todistajaa. Niinpä pappi jäi edelleen sairaan luo.⁹⁹

Kisälli tuli päivä päivältä huonommaksi ja 7. heinäkuuta kello kahdelta, kun paikalla olleet Tanto ja hänen vaimonsa sekä pappi olivat lopettaneet ateriansa, oli kisälli kääntynyt vuoteellaan seinästä huoneeseen päin. Sairas oli kutsunut Tanton vaimon luokseen ja sanonut tälle niin, että miehet olivat kuulleet sen selvästi: ”Voitteko kieltää, että minä en ole huorannut Teidän kanssanne?” Vaimo oli vastannut, että niinhän tapahtui vain kerran. Siwert oli vastannut, että niin tapahtui sata kertaa. Tanton vaimo vastasi, että kisälli oli seurannut häntä kaikkialle ja vainonnut häntä, minkä takia niin oli tapahtunut. Kisälli oli jatkanut, että tehän olette maanneet muidenkin kanssa, edesmenneen Baxterinkin kanssa. Vaimo oli vastannut tähän, että sinä valehtelet. Sen jälkeen sairas oli pyytänyt anteeksiäntoa Tantolta, sillä hän sanoi, ettei enää koskaan nousisi tältä vuoteelta ja että hän ei pystyisi kuolemaan rauhassa, mikäli hän ei saisi anteeksi. Hän pyysi anteeksi myös Lauraeukselta. Vaimo itki ja pyysi useita kertoja anteeksi mieheltään.¹⁰⁰

Kun Tanto meni ulos, pyysi hänen vaimonsa Lauraeusta heidän välittäjäkseen. Nyt paikalla oikeudessa olevana Lauraeus kertoi, että näin oli tapahtunut, kuten hän oli kirjoittanut todistuksessaan. Pappi ilmoitti voivansa vahvistaa sen valallaan. Siwert kielsi kaiken tämän ja vetosi edelleen sairautensa. Kisälli vetosi luutnantti Erik Didronin 10. lokakuuta antamaan todistukseen, jonka mukaan Tanto oli kertonut Huittisten kirkossa vänrikki Blåfieldille, että hänen kisällinsä oli hyvin sairas ja raivopäinen sekä mieleltään heikko sairautessaan. Kisälli vetosi tähän päänsä heikkouteen, jonka todisti kirjelmälleen 6. heinäkuuta myös akatemian miekkailumestari Hans Porath. Tanto väitti kisällinsä olleen täysissä järjissään kertoessaan makaamisesta. Tämä oli vieläpä parannuttuaan kehuskellut asialla.¹⁰¹

Tanto kutsui todistamaan miekkailumestari Hans Porathin. Ulrika Beatalta kysyttiin, oliko hän syyllistynyt tekoon, kuten hän oli tunnustanut. Hän kielsi syyllistyneensä tekoon. Hänen oli ollut pakko myöntää teko miehelleen ja Lauraeukselle, kun he olivat kuulustelleet häntä niin kovasti. Tanto vastasi oikeudelle kysyttäessä, ettei hän pitänyt vaimoaan syyttömänä tai syyllisenä, vaan jätti asian oikeuden ratkaistavaksi ja tuomittavaksi. Kun

---

99 *Ibid.*

100 *Ibid.*

101 *Ibid.*

hän ei antanut kysymyksiin kategorisesti samanlaisia vastauksia, käskettiin hänen vihdoin sanoa kantansa asiaan. Hän toisti ainoastaan edellä mainitun sanomansa. Vaimoan hän oli aina pitänyt kunniallisena, mutta koska vaimo oli nyt tullut huonoon huutoon, vaati hän kisällille rangaistusta. Kappalainen Lars Elgh kertoi, että Siwert oli ollut täysissä järjissään, kun hän oli saanut ehtoollisen. Hän oli kuitenkin ollut niin heikko, ettei hän ollut voinut vastata herralle Larsille. Miekkailumestari Porath vannoi todistajanvalan ja kertoi, että Tanto oli kirjoittanut hänelle ja pyytänyt tulemaan luokseen, sillä Siwert oli niin sairaana, ettei Tanto enää tiennyt, mitä olisi tehnyt tämän hyväksi.¹⁰²

Porath oli saapunutkin, ja kisälli oli tullut paremmaksi. Tanto oli sanonut Porathille, että hänen talossaan tulisi tapahtumaan suuria muutoksia, sillä sekä hänen vaimonsa että kisälli olivat tunnustaneet vieraiden miesten läsnä ollessa maanneensa toistensa kanssa. Porath oli kysynyt asiasta kisälliltä, ja tämä oli kieltänyt koskaan olleensa tekemisissä emäntänsä kanssa. Jos hän oli puhunut sellaisia sairaana, ei hän muistanut siitä mitään. Myös Ulrika Beata kielsi teon ja sanoi, että hänen oli pakko tunnustaa, kun miehet kuulustelivat häntä niin kovin. Ulrika valitti sitä, että Lauraeus oli valittanut hänestä tuomiokapitulille hänen tietämättään ja kirjoittanut, että hän vaati pappia vihkimään itsensä ja kisällin. Porath kertoi entisen valansa alla, että pastori oli sanonut Raumalla eräälle ylioppilaalle Erik Tackulle, että Tanto oli itsekin huoruri, joka oli sanonut maanneensa 98 huoran kanssa. Pastori kielsi koskaan sanoneensa mitään tällaista ja väitti ylioppilaan itsensä säveltäneen moista. Koska asiassa haluttiin kuultavaksi vielä luutnantti Didronia ja vänrikki Blåfieldiä, lykättiin käsittely seuraaville käräjille. Asiaan ei palattu enää uudelleen.¹⁰³

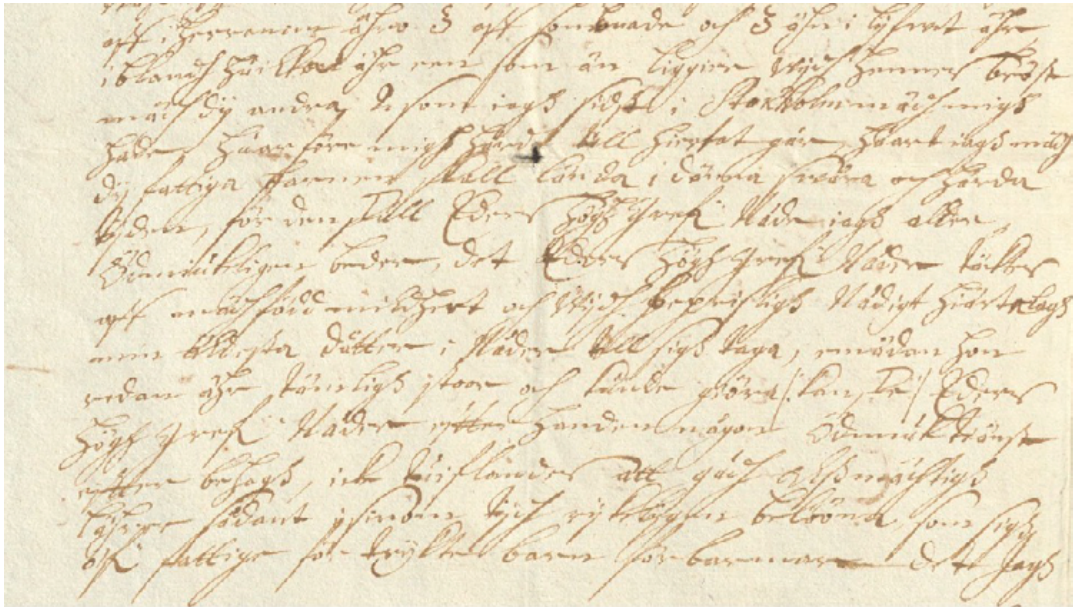
Kirjeenvaihtoa kreivittären kanssa

Johan Tanto kirjoitti 10. heinäkuuta 1697 Karhiniemestä Tukholmaan kreivitär Beata Elisabet von Königsmarckille ongelmistaan. Tanto ilmoitti vastaanottaneensa heinäkuun 1. päivä kreivittären 15. toukokuuta 1697 päiväämän kirjeen hänelle. Kirjeen mukana saapui verkaista vuorikangasta ja silkkiä Niklas Biörnille, mistä Tanto kiitti hänen puolestaan. Tanto lupasi huolehtia Biörnistä kreivittären määräyksen mukaan, kuten hän oli tehnyt aiemminkin. Hän ilmoitti jo teettäneensä Biörnille kuluneena vuonna verkatakin, minkä vuoksi hän laittoi saapuneen veran talteen tulevaa käyttöä varten, varsinkin kun kangas oli sellaista väriä, jota ei juuri käytetty tuona surullisena aikana, joka vaati lähinnä mustia vaatteita. Tanto aikoi antaa mustata kankaan ja teettää siitä myöhemmin vaatteita itselleen tai Biörnille. Mikäli hän käyttäisi kankaan itse, ostaisi hän Biörnille tilalle sopivampaa kangasta. Tanto ei aikonut kuitenkaan tehdä niin ennen kuin hänen kreivillinen armonsa olisi antanut siihen suostumuksensa. Lisäksi Tanto pyysi kreivitärtä

---

102 *Ibid.*

103 *Ibid.*

Johan Tanto valitti kirjeessään kreivitär von Königsmarckille, että maa oli autio Huittisissa. Hän oli aiemmin ottanut mukaansa Tukholmaan kaksi lapsistaan. Nyt hän pyysi kreivitärtä ottamaan vanhimman tyttärensä palvelukseensa. Riksarkivet. Brevsamling, Brev från Johan Tanto. Valokuva: Veli Pekka Toropainen.

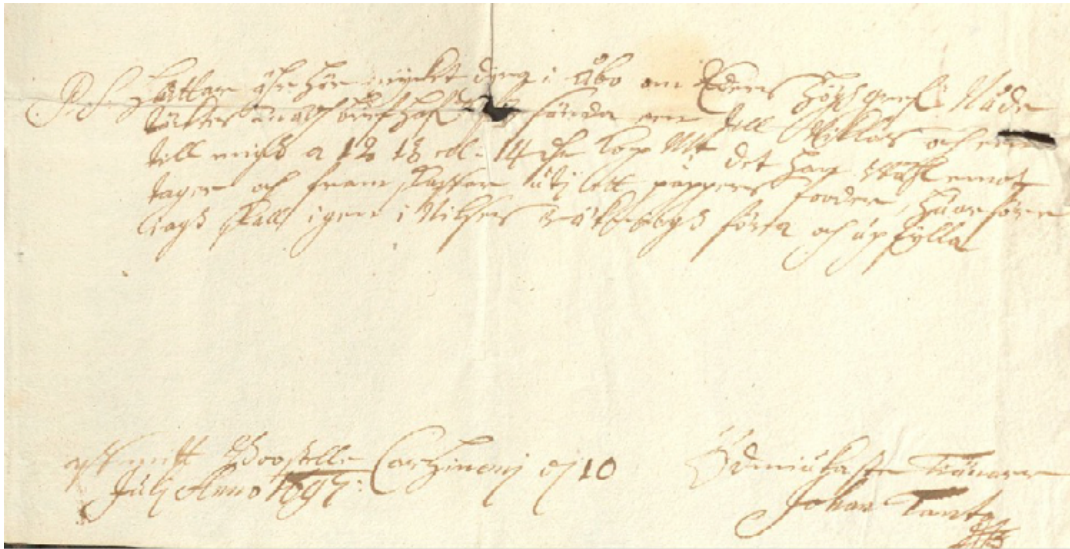
lähettämään Niklakselle ja hänelle 12–14 kuparitaalarin arvoiset hatut, sillä niitä ei ollut saatavissa Turusta. Tanto kirjaisi hatut Niklaksen tileihin saaduiksi.¹⁰⁴

Tanto avautui kreivittärelle ja kirjoitti, ettei hän voinut olla kirjoittamatta asiasta, joka painoi häntä kovin ja aiheutti hänelle suurimmassa surussa itkun ja raskaan sydämen. Hänen vaimonsa Ulrika Beata oli rikkonut avioliittovalansa uskollisuudesta ja rakkaudesta ja tunnustanut äskettäin vaikeassa sairautessaan papille pettäneensä miestänsä. Tämän olivat kuulleet myös monet muut. Tanto halusi saada vaimostaan avioeron, sillä tämän teko oli suuri häpeä ja synty, jonka Tanto joutui tunnustamaan kreivittärelle ja muille. Minne tuo raukka menisi eron jälkeen, sitä Tanto ei tiennyt. Sen hän kuitenkin tiesi, että Ulrika Beata ei ollut käsistään sellainen nainen, joka voisi itse ansaita äyriäkään. Hänen täytyi turvautua kerjuusauvaan, joka johtaisi hänen kurjaan kuolemaansa, elleivät hyvät ihmiset armahtaisi häntä.¹⁰⁵

Tanto vakuutti, ettei hänen vaimoltaan ollut puuttunut mitään ja että heidän avioliittonsa oli ollut onnellinen. Lisäksi vaimo oli synnyttänyt avioliiton aikana melkein joka vuosi lapsen, joista kolme oli kuollut ja kolme elossa. Viimeisintä vaimo vielä imetti rintoillaan (Carl Fredrik). Siksi Tanto ei ymmärtänyt, miksi vaimo oli sortunut tekoonsa. Kaksi vanhempaa lasta (Sofia Eleonora ja Carl Ulrich) Tanto oli ottanut mukaansa käydessään edellisen kerran Tukholmassa. Tanto ei tiennyt, mitä hän tekisi köyhien lastensa

104 RA Brevsamling, Brev från Johan Tanto.

105 *Ibid.*

Kreivitär von Königsmarckin nöyryin palvelija Johan Tanto päiväsi kirjeensä Huittisten Karhiniemessä 10.7.1697. Riksarkivet. Brevsamling, Brev från Johan Tanto. Valokuva: Veli Pekka Toropainen.

kanssa tänä vaikeana aikana. Koska vanhin tytär (Sofia Eleonora) oli jo riittävän iso, pyysi Tanto kreivitärtä ottamaan tämän palvelukseensa, josta Jumala tulisi palkitsemaan hänet ruhtinaallisesti.¹⁰⁶

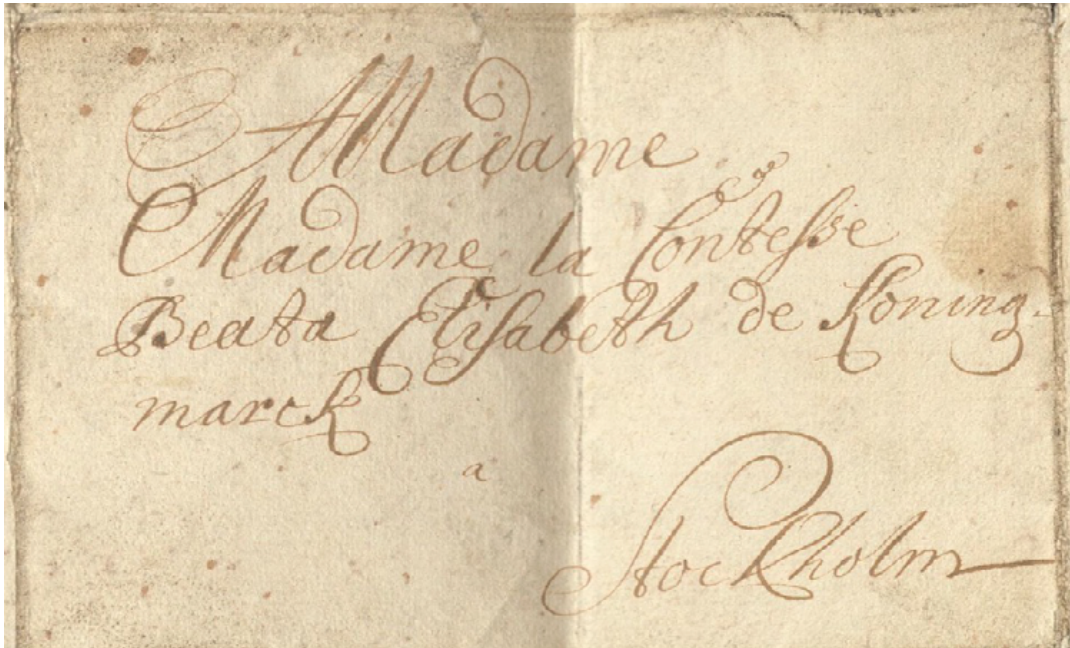
Tanto ilmoitti lisäksi rukoilevansa päivittäin jotakin ulospääsyä tästä nälkämaasta, jossa suurin osa väestä oli jo kuollut. Jos kreivitär kuulisi häntä armollisesti, saisi Tanto paikan jostakin muualta. Palkkaa hän ei ollut saanut edelliseltä vuodelta, eikä sellaista ollut odotettavissa kuluvalta vuodeltakaan, sillä kaikki hänen palkkatilojensa talonpojat olivat kuolleet nälkään ja tilat olivat autioina. Edellisenä vuonna hän oli saanut vähän viljaa kymmenensaitasta, mutta kuluvana vuonna sieltä ei ollut odotettavissa tynnyriäkään, sillä koko maa oli autiona väestä, karjasta ja viljasta. Tästä hänen kreivillinen armonsa saattoi päätellä, ettei Tanto voinut enää viipyä Suomessa. Kreivittären alamaisin palvelija Tanto pyysi, että tämä suosittelisi häntä johonkin toiseen virkaan Ruotsissa tai jossakin muualla.¹⁰⁷

Ulrika Beata Tanto kirjoitti puolestaan Karhiniemestä 15. marraskuuta 1697 kreivitär von Königsmarckille. Hän kutsui kreivitärtä kaikkein armollisimmaksi rouvakseen. Ulrika Beata kuvaili itseään köyhäksi ja suojattomaksi naiseksi, jonka ainoa turva Jumalan lisäksi oli armollinen kreivitär. Tämän jalkoihin hän vajosi hädässään. Hän valitti miehensä ilmiantaneen hänet syyttä silkasta pahasta tahdosta ja vihasta, sillä mies halusi saada hänestä eron. Ulrika Beata valitti olevansa vieras tässä maassa, jonka tavat olivat hänelle vieraat. Oikeudessa mies ei ollut kuitenkaan pystynyt osoittamaan millään tavalla hänen syyllisyyttään aviorikokseen, kuten hänen kreivillinen korkeutensa saattoi todeta mukana seuranneesta kihlakunnanoikeuden pöytäkirjan otteesta.¹⁰⁸

106 *Ibid.*

107 *Ibid.*

108 RA Brevsamling, Brev från Ulrika Beata Tanto.

Sekä Johan että Ulrika Beata Tanto osoittivat huoruussyytöstä koskevat kirjeensä Tukholmaan kreivitär Beata Elisabet von Königsmarckille, joka oli Ulrikan kummi ja siten tämän suosija. Riksarkivet. Brevsamling, Brev från Johan Tanto. Valokuva: Veli Pekka Toropainen.

Oikeus oli kehottanut päinvastoin miestä elämään sovussa vaimonsa kanssa. Niin ei ollut kuitenkaan tapahtunut, vaan mies oli hakannut häntä päivittäin. Siksi Ulrika Beata pyysi hädässään päästä kreivittären armolliseen suojelukseseen. Mikäli näin ei tapahtuisi, olisi hänellä edessään tarttumisen kerjuusauvaan. Ulrika Beata pyysi, että kreivitär kieltäisi hänen miestään olemasta niin kova häntä kohtaan. Hän lupasi olla armollisen kreivittären alamaisin palvelija kuolemaansa saakka. Jälkikirjoituksena Ulrika Beata valitti sitä, ettei ollut voinut saada mainittua kihlakunnanoikeuden pöytäkirjaa, joka osoitti hänen syyttömyytensä, sillä kihlakunnantuomari Johan Spofwenhielm oli matkustanut kiireellisesti Tukholmaan. Ulrika Beata arveli, että armollinen kreivitär voisi pyytää tuomarilta itseltään tiedon tämän ollessa Tukholmassa.¹⁰⁹

Hyvästit Huittisille

Viimeistään nälkätalvi 1696–1697 suisti välskäri Tantonkin talouden huonolle tolalle. Lisäksi lisääntyvät terveysvaivat asettivat omat haasteensa ennen lähestyvää kuolemaa. Tanto kertoi Huittisten käräjillä lokakuussa 1697 Korkeakosken lautamiehen Johan Eliassonin suorittaneen hänen luonaan ulosmittauksen 27. elokuuta Tanton itsensä ollessa poissa. Tanto oli valittanut tästä maaherralle, joka oli määrännyt 2. lokakuuta

¹⁰⁹ *Ibid.*

Johan Tanton sinetti hänen 10.7.1697 päivämässään kirjeessä. Vaakunan keskellä on palkki, jossa on kolme viisisakaraista tähteä. Riksarkivet. Brevsamling, Brev från Johan Tanto. Valokuva: Veli Pekka Toropainen.

1697 asiassa suoritettavaksi tutkimuksen. Lautakunta ja kärjärahvas vakuuttivat lautamies Johan Eliassonin olevan sairaana, eikä tämä voinut siksi vastata oikeudessa. Oikeus määräsi asiassa suoritettavaksi tutkimuksen osapuolten välillä, jonka jälkeen oikeus voisi antaa tuomionsa seuraavilla käräjillä.¹¹⁰

Johan Tanto kauhisteli kirjeessään kesällä 1697 nälänhätää, joka vallitsi Huittisissa. Hänellä itsellään näyttää kuitenkin olleen varastoja, joista hän saattoi lainata viljaa ainakin ennen vuoden 1697 epäonnistunutta satoa. Tanto kertoi nimittäin Huittisten käräjillä lokakuussa 1698 inspehtori Lars Giersin saaneen häneltä vuonna 1696 lainaan neljä tynnyriä rukiita ja kaksi tynnyriä ohria. Giers oli antanut niistä pantiksi seinäkelon ja kaksi hopealusikkaa. Koska ne olivat edelleen lunastamatta, huudatettiin niiden

---

110 KA KO a:17, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 13.–15.10.1697: 491.

omistusoikeus ensimmäisen kerran Tantolle ilman vastalauseita.¹¹¹ Tanto huudatti Huittisten käräjillä lokakuussa 1698 Simon Mattssonin pantit, jotka tämä oli antanut lainattuaan Tantolta 20 kappaletta ohria. Pantit olivat vene, musta verkaröijy ja rohdinlakana. Marttilan Gertrud Eriksdotter oli puolestaan lainannut tynnyrillisen ohria ja antanut siitä pantiksi punaisen verkkahameensa.¹¹²

Johan Tanto sopi renki Thomas Ivarssonin kanssa Huittisten kihlakunnanoikeuden edessä helmikuussa 1701 niin, että renki maksoi takaisin pestirahansa yhden hopeataalarin ja lisäksi palkastaan toisen hopeataalarin, sillä hän ei ollut astunut palvelukseen pestin jälkeen.¹¹³ Tanto ennätti valittaa vielä lokakuussa 1701 hieman ennen kuolemaansa Huittisten käräjillä, että piika Lisa Thomasdotter oli ottanut häneltä kuusi viikkoa ennen Mikon päivää kaksi kuparitaalaria pestiksi palvellakseen vuoden, mutta hän ei ollut ilmaantunut palveluspaikkaansa. Lisa oli pysynyt edelleen edellisen isäntänsä Sammun Krister Davidssonin palveluksessa. Tanto vaati siksi Lisaa korvaamaan hänelle vuoden palkan. Lisa myönsi ottaneensa pestin Tantolta. Kristeriltä hän ei ollut ottanut toista pestiä, vaikka oli pysynyt käräjiin saakka tämän palveluksessa. Oikeus määräsi siksi Lisan menemään Tanton palvelukseen, mikäli tämä halusi vielä ottaa hänet. Muussa tapauksessa Lisan tuli maksaa Tantolle vuoden palkkansa 16 kuparitaalaria ja palauttaa pestirahansa kaksi taalaria.¹¹⁴

Tanton lesken käteisvarat olivat vähissä hänen miehensä kuoltua helmikuussa 1702. Huittisten käräjillä huudatettiin ensimmäisen kerran marraskuussa 1702 kruunun omaisuudeksi veronkantokirjuri Isak Erikssonin vaatimuksesta edesmenneen välskäri Johan Tanton omaisuutta, nimittäin vanha englantilaista kangasta oleva polsteri, kolme vanhaa päätyynyä ja kaksi kynttilänjalkaa, jotka oli ulosmitattu välskärin vielä eläessä hänen puustellinsa Karhiniemen maksamattomista kruunun ylimääräisistä veroista. Paikalla oli välskärin leski hyveellinen vaimo Ulrika Beata, jolla ei ollut huomautettavaa takavarikosta. Hän halusi kuitenkin esineet arvioitavaksi, jotta hän voisi lunastaa ne takaisin.¹¹⁵

Ulrika Tanto ennätti hoitaa vielä leskenä Untoa ennen muuttoaan Eurajoelle. Virkatalon lampuoti Mickel Mattsson kertoi tammikuussa 1702 Huittisten käräjillä, että hän oli saanut vuokralle tamman välskäri Johan Tanton leskeltä hyveelliseltä vaimolta Ulrika Beatalta, mutta sen oli tappanut edellisessä syyskuussa karhu. Sammun lautamies Thomas Mårtensson oli arvioinut tamman arvoksi 18 kuparitaalaria. Lautakunnan tuomion

---

111 KA KO a:18, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 17.–19.10.1698: 216–216v.

112 KA KO a:18, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 17.–19.10.1698: 216.

113 KA KO a:20, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 18.–19.2.1701: 53–54.

114 KA KO a:21, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 24.–25.10.1701: 281–282.

115 KA KO a:22, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 3.–4.11.1702: 458v.

mukaan vahinko tuli panna tällaisissa tapauksissa puoliksi, joten Mickel tuomittiin maksamaan Ulrika Beatalle yhdeksän kuparitaalaria. Lisäksi todettiin, että Mickel oli velkaa Ulrikalle punnan voita kahden lehmän vuokrana ja kymmenen kappaa rukiita hevosen vuokrana. Hänet määrättiin maksamaan myös ne.¹¹⁶

Rykmentinvälskäri Johan Tanton leski madam Ulrika Beata vaati tammikuussa 1704 Huittisten käräjillä Karhiaisten Jöran Pålssonilta tälle vuosi aiemmin kesällä lainaamaansa riikintaalaria. Jöran myönsi saaneensa riikintaalarin, mutta sanoi kyydinneensä madam Ulrika Beataa Turkuun ja Euraan, jolle suunnalle tämä muutti Huittisista miehensä kuoltua ja puustellin saadessa uuden asukkaan. Osapuolet sopivat oikeuden edessä kädenlyönnillä, että Jöran maksaisi vielä neljä kuparitaalaria ja muu summa olisi kyytimaksuja.¹¹⁷

Leskentila Lapijoen Nikusilta

Jäätyään leskeksi Ulrika Beata Tanto valitti hädästään maaliskuussa 1703 maaherra Jacob Burelle. Hänen miehensä oli menettänyt näkönsä ennen kuolemaansa ja joutunut luopumaan toimestaan. Miehensä kuoleman jälkeen Ulrika Beatalla ei ollut paikkaa, minne mennä pienten lastensa kanssa. Maaherra kirjoitti 13.3.1703 kuninkaalle ja ehdotti, että Eurajoen Lapijoen Nikusilta voitaisiin antaa tälle entiselle turkittarelle leskentilaksi. Maaherra katsoi, ettei Ulrika Beatan heitteillejättö antaisi hyvää kuvaa muslimeille, jotka olivat aikeissa kääntyä kristinuskoon. Heitä tuli näihin aikoihin sotapakolaisina Ruotsin valtakuntaan. Kuningas Kaarle XII myöntyi antamaan tilan Ulrika Beatalla, mutta sai kirjeen ilmeisesti vasta kolmen vuoden kuluttua sen kirjoittamisesta, sillä lupa myönnettiin 14.10.1706 Altranstädtissä, jolloin Ulrika Beata jo hallitsi tilaa.¹¹⁸

Lapijoelle oli muodostunut 1600-luvulla kartano, josta ei kuitenkaan tullut säteriä eli aatelin asumakartanoa. Kruunu lahjoitti sen Åke Tottille, joka muodosti siitä lato-kartanon eli maataloustuotteita tuottavan maatilän. Kun maatiloja peruutettiin aatelin hallusta kruunulle 1680-luvulla, jaettiin kartano kahtia ja siitä muodostettiin Jussilan ja Nikusillan tilat. Kun Ulrika Beata Tanto sai Nikusillan tilan haltuunsa vuoden 1703 paikkeilla – virallisesti vasta 1706 –, ei tilalla ollut hänen asunnokseen kuin rappeutunut tupa. Tanton aikana tilaa ei saatu kohennettua, ja se jäi hänen kuoltuaan autioksi.¹¹⁹

---

116 KA KO a:22, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 3.–4.1.1702: 480.

117 KA KO a:24, Ylä-Satakunnan tuomiokunta, Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 26.–28.1.1704: 19–19v.

118 Henriksson 2020: 21–54.

119 Heino 1987: 166, 429.

Ulrika Tanto mainitaan Nikusillan veroluettelossa vuodesta 1704. Hänen jälkeensä tila päätyi autioksi.¹²⁰ Lapijoen Nikusila eli Nikusilta oli vuonna 1704 veroltaan 10 2/3 äyrin tila, jonka 2/3 manttaalia oli autiona. Siihen liitetty toinen tila oli samansuuruinen ja kruunun maata.¹²¹ Vuoden 1704 henkikirjaan Nikusiltaan merkittiin lampuuti Jöran vaimonsa Marian kanssa sekä itsellinen välskärin leski Ulrika piikansa Marian kanssa.¹²²

Madam Tanto esitti Eurajoen kihlakunnanoikeudelle lokakuussa 1704 maaherran antaman määräyksen, jonka mukaan tuli selvittää, montako verovapaata vuotta hänen hallitsemalleen ja asumalleen tilalle myönnettäisiin sen saattamiseksi kuntoon. Hänellä ei kuitenkaan ollut mukanaan katselmuspöytäkirjaa, jonka hän sanoi kruununvouti Lars Hauffin pitäneen itsellään sen laatimisen jälkeen. Vouti ei ollut toimittanut hänelle siitä kopiota. Oikeus määräsi hänet hankkimaan asiakirjan ja tulemaan sen jälkeen seuraaville käräjille selvittämään asiaa.¹²³

Madam Ulrika Beata Tanto esitti Eurajoen käräjillä helmikuussa 1705 maaherran oikeudelle 14. tammikuuta 1705 antaman käskyn tutkia Lapijoen Nikusillan tilan verovapauden. Kruununvouti Lars Hauff, nimismies Henrik Elfving, lautamies Markus Munkkila Haukkalasta ja talollinen Matts Hyörsti olivat suorittaneet tilalla katselmuksen 5. heinäkuuta 1704. Sen mukaan tilan edellinen asukas Jöran Jöransson oli rakentanut tilalle ja parantanut siellä olevia rakennuksia seuraavasti: pirtti kaikkine tarpeineen kymmenen taalaria, kaksi piha-aittaa neljä taalaria, uusi rehulato neljä taalaria, vanha sikala yksi taalari, vanha lampola kaksi taalaria, vanha navetta runsas taalari, mylly kahdeksan taalaria ja lato runsas taalari, kaikki hopeaa. Kaikkiaan hän oli siis käyttänyt tilan rakennusten parannuksiin 32 taalaria 10 äyriä ja 16 penninkiä hopearahaa. Koska Jöranilta oli jäänyt osa vaadituista parannuksista tekemättä, joiden summan olisi tullut olla kuusi hopeataalaria vuodessa, sai madam Tanto häneltä niiden täyttämiseksi karjana ja taloustavaroina 21 taalaria 21 äyriä ja kahdeksan penninkiä hopearahaa. Summa kohosi yhteensä 54 hopeataalariin.¹²⁴

Koko käräjäkunta arvioi, että miespihan rakennukset olivat niin huonossa kunnossa, että vain mainitussa pirtissä saattoi asua. Tilan pellot olivat muokattuja, mutta niistä ei katsottu saatavan veroa kokoon, sillä ne olivat pienet ja laihat. Siksi katsottiin, että tila vaatisi vielä neljä verovapaata vuotta laskien vuodesta 1704 vuoteen 1707. Myös niityt olivat ahtaat ja laihat. Metsistä sai aidaksia ja polttopuita, mutta suuremmat puut oli ostettava muualta. Karjanlaidun oli kuiva ja kalavesillä ei ollut suurta merkitystä. Mylly

---

120 KA SAY, Eurajoki, Lapijoki, Nikusila I. Nikusilta Kartano 1694–1713: 96.

121 KA 7428: 708.

122 KA 7429: 2541.

123 KA II KO a:21, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 24.–26.10.1704: 110v.

124 KA II KO a:21, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 20.–22.2.1705: 101v–103v.

kävi syksyin ja keväin. Humalistoja tai muita omistuksia ei tilalla ollut. Jöran Jöransson oli saanut tilan asuttavakseen vuonna 1695, mutta maaherra oli määrännyt sen 28. toukokuuta 1704 madam Tanton asunnoksi. Madam Tantolta kysyttiin, oliko hän antanut takaajat siitä, että kruunun saatavat tulivat maksetuksi. Hän ilmoitti, ettei hän ollut saanut takaajia paikkakunnalta, sillä hän oli siellä vieras. Hän ilmoitti kuitenkin, että maksaisi aina vaaditut verot. Asia lähetettiin maaherran päätettäväksi.¹²⁵

Välskärin leski Ulrika Beata Tanto valitti Eurajoen ja Lapin käräjillä kesäkuussa 1704, että maaherra oli määrännyt hänelle asunnon Lapin Jöran Jöranssonin talosta ja kruununvouti oli osoittanut hänelle huoneen tilalta, mutta sen isäntä haukkui häntä koko ajan ja uhkasi lyödä häntä ja teki hänelle jatkuvasti kiusaa. Lisäksi Jöran oli pantannut hänen hevosensa ja hävittänyt sen siten häneltä. Ulrika pyysi oikeutta kieltämään Jörania moisesta käytöksestä. Jöran vastasi, että hänen oli ollut pakko ottaa hevonen pois pellosta, sillä se oli ollut sidottuna vain lyhyellä köydellä ja se oli karannut viljapeltoon muiden kylän hevosten kanssa ja aiheuttanut sadolle siten merkittävää vahinkoa. Jöran maksoi kuitenkin tilan verot, vaikka madam Tanto oli kerännyt ne ilman, että hänelle olisi annettu siihen mitään määräystä. Jöran kielsi häirinneensä Ulrikaa mitenkään ja sanoi tämän puolestaan aiheuttaneen hänelle suurta haittaa.¹²⁶

Kruununvouti Lars Hauff esitti maaherran 28. toukokuuta 1704 madam Tanton valitukseen antaman määräyksen Jöran Jöranssonin omaisuuden arvioimisesta, jotta kruunun saatavat voitaisiin varmistaa. Kun nämä olisi saatu, tuli Jöranin jättää tila. Madam Tanto tuotti todistajaksi oman renkinsä Matts Mattssonin, joka sanoi, etteivät he saaneet rauhaa Jöran Jöranssonilta ja tämän vaimolta. Kun Matts oli tullut kotiin Turusta, oli Jöran sanonut hänen juoksevan emäntänsä, sen juorupytyt, perässä, ja uhannut lyödä häntä seipäällä. Jöran halusi tästä todistamaan madam Tanton piian Maria Jakobsdotterin, jonka valan Jöran kuitenkin esti riidan vuoksi. Maria kertoi ilman valaa, että Jöranin vaimo oli kutsunut hänen emäntäänsä huoraksi ja renki Mattsia tämän huorahevoseksi. Kun madam Tanto kutsui Jörania sanalla *kampi* (vanha ja loppuun kulutettu hevonen), oli tämä vastannut Tanton olevan pahempi *kamp*.¹²⁷

Jöran kielsi sanoneensa näin ja valitti, että madam Tantolla oli talossa seitsemän henkeä, mutta kukaan heistä ei työskennellyt talon pelloilla. Tanton väki käytti hänen astioitaan ja omaisuuttaan hänen ollessa pelloilla, eikä hän löytänyt niitä paikoiltaan palatessaan kotiin. Tanton poika oli lisäksi lyönyt häntä sormeen, ja kun hän oli valittanut asiasta, oli madam Tanto vastannut, ettei Jöran olisi vahingoittunut, vaikka häntä olisi lyöty kaulaan. Renki Mattsin Jöran valitti sanoneen palattuaan Turusta, että Jöranin pitäisi heti mennä sinne, tai hänet vietäisiin sinne kaksissa käsiraudoissa. Lisäksi Matts oli sanonut, ettei hevonen olisi aiheuttanut vahinkoa pellossa, jos Jöranin aidat olisivat

---

125 *Ibid.*

126 KA II KO a:20, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 9.–13.6.1704: 775–779.

127 *Ibid.*

olleet laillisessa kunnossa. Jöranin mukaan vahinkoa ei voitu arvioida, sillä vilja oli vasta äskettäin käynyt tähkälle ja tullut sitten tallatuksi.¹²⁸

Osapuolilla ei ollut vieraita todistajia, mutta madam Tanto sanoi kylänväen kuulleen Jöranin haukkuvan häntä, mutta he eivät halunneet todistaa hänen puolestaan. Hän tuotti kuitenkin todistamaan sotamiehen vaimon Malin Eriksdotterin, joka oli Jöranin vaimon serkku, ja vaati tätä todistamaan valallisesti. Valan vannottuaan Malin kertoi, että madam Tantolla ja Jöranilla sekä tämän vaimolla oli usein riitaa, mutta hän ei ollut kuullut piika Marian mainitsemia haukkumasanoja, koska ei ollut kotona. Hän lisäsi, että madam Tanto kulki ympäri maata kuin mustalainen. Oikeus päätti, ettei madam Tantolla ollut valittamista hevosen suhteen, sillä lain mukaan peltoon päässyt hevonen oli ohjattava sieltä pois ja vahingon kärsineen tuli arvioittaa vahinkonsa. Koskien haukkumasanoja ja häirintää, määrättiin Jöran vaimoineen lopettamaan se, sillä maaherra oli määrännyt madam Tantolle tilalta asunnon. Kummallekin osapuolelle annettiin 40 hopeamarkan uhkasakko olla enää häiritsemättä toisiaan.¹²⁹

Madam Tanto ilmoitti Eurajoen käräjillä kesäkuussa 1705, että Hankkilan tilalta oli siirretty Vuojoen kartanon maille herrojen Soopien aikaan ranta-aitta. Hän vaati nyt Nikusillan tilan haltijana puolta aitan arvosta Hankkilan asukkaalta Johan Johanssonilta. Tämä vastasi, että kyseinen rakennus oli kyllä pystytetty siihen aikaan, kun molemmat mainitut tilat kuuluivat Soopeille. Aitta oli kuitenkin pystytetty hänen tilansa ulkopuolelle, joten madam Tanton vaatimus ei ollut Johanin mielestä oikeutettu. Lisäksi kyseistä rakennusta ei ollut merkitty Nikusillan tilan rakennuksiin madam Tanton saadessa tilan haltuunsa. Madam Tanto halusi asiaa lykättävän, sillä hän aikoi ottaa asiasta tarkemmin selvää herrasväen inspehtori Tocklinilta. Lykkäystä myönnettiin seuraaviin käräjiin.¹³⁰

Madam Ulrika Tanto väitti Eurajoen käräjillä lokakuussa 1704, että renki Mickel Simonsson oli ottanut 15. elokuuta Ulrikan lähettämältä Matts Mattssonilta karoliinin renginpestiksi ja pitänyt sitä sitten hallussaan neljän viikon ajan. Ulrika vaati, että Mickelin tulisi astua palvelukseen tämän perusteella. Mickel selitti, että hän oli kyllä ottanut pestirahan kolmen kuparitaalarin arvosta ja sopinut Mattsin kanssa siitä, että muut palkkaehdot neuvoteltaisiin myöhemmin. Matts ei ollut kuitenkaan tullut koskaan sopimaan asiasta, joten Mickel katsoi olevansa vapaa palveluspaikasta. Karoliinin hän oli tallettanut isännälleen kirkkoherra Johan Wijnqvistille, sillä hänellä ei ollut vielä tilaisuutta lähettää sitä takaisin. Paikalla ollut kirkkoherra sanoi lisäksi, ettei Mickel ollut irtisanoanut pestiään hänen luonaan lailliseen aikaan. Kaiken tämän perusteella oikeus tuomitsi Mickelin vapaaksi madam Tanton vaatimuksesta.¹³¹

---

128 *Ibid.*

129 *Ibid.*

130 KA II KO a:22, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 19.–21.6.1705: 273–273v.

131 KA II KO a:21, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 24.–26.10.1704: 97v–98.

Madam Tanto valitti lokakuussa 1704 Eurajoen käräjillä myös piika Anna Henriksdotterin ottaneen häneltä pestin, mutta menneensä takaisin edelliseen palveluspaikkaansa sen jälkeen, kun hän oli sanonut palveluksensa laillisesti irti. Siksi madam vaati piikaa tulemaan hänen palvelukseensa. Anna tunnusti ottaneensa pestin ja sanoneensa vanhan irti, mutta tulleen sitten emäntänsä houkuttelemaksi jäämään vanhaan palveluspaikkaansa. Pestirahan hän oli lähettänyt takaisin. Annan emäntä Maria Mårtensdotter kielsi Annan sanoneen itseään irti ja vaati sen perusteella piikaa jäämään hänen palvelukseensa. Anna pyysi madam Tantoa odottamaan seuraavaan vuoteen, jolloin hän menisi vapaaehtoisesti tämän palvelukseen. Kun madam Tanto pysyi vaatimuksessaan, saivat asianosaiset poistua oikeuden edestä, joka ryhtyi tuomiolle. Se määräsi Annan jäämään vanhaan palveluspaikkaansa, koska hän ei ollut sanonut vanhaa paikkaansa irti. Annan tuli kuitenkin maksaa heti madam Tantolle pestirahansa ja koko vuoden palkka tälle aiheuttamastaan harmista. Hänen tuli korvata myös madam Tanton oikeudenkäyntikulut.¹³²

Koivuniemen Mårten Sigfridsson valitti kesäkuussa 1706 välskärin lesken madam Tanton rengistä Matts Mattssonista, että tämä oli ottanut omavaltaisesti Mårtenin koulun eli puoshaan, jolla oli koettu mertoja. Mårten vaati sitä palautettavaksi ja Mattsille rangaistusta moisesta menettelystä. Matts väitti puoshaan kuuluvan hänen emännälleen, sillä siinä oli merkinä reikä, jolla hän saattoi todistaa väitteensä. Hän oli jättänyt sen jokin aika aiemmin erääseen puskaan rantaan, mutta joku oli vienyt sen sieltä. Hänen emäntänsä oli siksi vaatinut häntä teettämään uuden kadonneen tilalle. Matts oli löytänyt haan sittemmin Mårtenin kätköistä ja halusi Mårtenin itsensä vastaamaan teosta ja siitä, että tämä oli sanonut Mattsin olevan synnynnäinen varas. Mårten halusi todistajina kuultavan appeaan ja piikaansa, mutta oikeus totesi, ettei appi kelvannut enää todistamaan kuten ei piikakaan, joka söi Mårtenin leipää. Kun Mårtenilla ei ollut todisteita asialleen, manattiin häntä sopimaan näin vähäinen riita. Hän veti siis kanteensa takaisin ja pyysi Mattsilta anteeksi. Hän sanoi joutuneensa tähän tilanteeseen ymmärtämättömyyttään. Matts halusi ensin Mårtenia rangaistavaksi sanoistaan, mutta taipui sitten sovintoon hänen kanssaan. Osapuolet ilmoittivat, etteivät tienneet toisistaan kuin hyvää ja kunniallista. Oikeus varoitti heitä enää haukkumasta toisiaan sakon uhalla, ja Matts vapautettiin kanteesta.¹³³

Lapsenmurhatutkinta

Lapsenmurhaplakaatti luettiin toistuvasti käräjien alussa ympäri koko Ruotsin valtakunnan. Näin haluttiin saattaa kaikille tiedoksi se kauhea kohtalo, joka tulisi lapsenmurhaajan

---

132 KA II KO a:21, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 24.–26.10.1704: 98–98v.

133 KA II KO a:23, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 11.–13.6.1706: 303–305.

osaksi. Silti tämä rikos oli yleisin naisen kuolemantuomioon johtanut rikos kyseisellä vuosisadalla. Aviottoman lapsen synnyttäminen aiheutti äidin maineeseen tahran, jota hän sai kantaa pitkään, mahdollisesti koko ikänsä. Jos laskee Turusta 1600-luvulla keräämäni aviottoman lapsen syntymää koskevat oikeusjutut, joita on yli kolmesataa, ja vertaa lukua kaupungissa suoritettuihin lapsenmurhatutkimuksiin, joita on noin kymmenen prosenttia kaikista aviotonta syntymää koskevista jutuista, voi todeta, että aviottoman lapsen äidit eivät suinkaan aina päätyneet tällaiseen tekoon.¹³⁴ Ulrika Beata Tanton kohdalla tilanne oli toinen kuin naimattoman nuoren piian synnyttäessä lapsen. Ulrika Beata oli kunniallinen säätyläisleski, joka käytti taikuutta lapsensa murhaamiseen. Hänellä oli paljon menetettävää saadessaan aviottoman lapsen, mutta vielä enemmän murhatessaan lapsen. Se, murhasiko hän jälkeläisensä, jää jossain määrin auki oikeuspyötkirjojen kuvauksesta. Oikeus päättyi joka tapauksessa tällaiseen tuomioon Ulrika Beatan itsensäkin jo kuoltua synnytykseen.

Eurajoen nimismies kertoi käräjillä helmikuussa 1707, että edesmenneen rykmentinvälskäri Johan Tanton leski Ulrika Beata Tanto oli synnyttänyt 7. tammikuuta 1707 poikalapsen, jonka pääkallon kerrottiin olevan murskattu. Synnytyksessä oli ollut yksin läsnä vääpeli Johan Eenin vaimo Anna Arvidsdotter, jonka oli siis ollut tiedettävä raskaudesta. Nimismiehen mukaan Anna oli ollut mukana surmaamassa lasta ja hävittämässä sen ruumista. Hän oli haudannut sen ja kertonut vasta kolme päivää myöhemmin tultuaan ilmi ruumiin olinpaikan. Nimismies vaati Annaa selvittämään, miten sittemmin kuolleen Ulrika Tanton lapsi oli surmattu. Sekä Johan Een että hänen vaimonsa olivat paikalla oikeudessa. Anna kertoi Ulrikan valittaneen hänelle tuskia, joita hänellä oli ummetuksen vuoksi ja tyriä. Kun Anna oli kysynyt, eikö Ulrika ollut raskaana, oli tämä kieltänyt sen täysin. Vasta kun hän synnytti lapsensa illalla 7. tammikuuta, selvisi asia Annalle.¹³⁵

Anna ja muut paikalla olleet naiset olivat halunneet auttaa Ulrikan saunan lauteille kylpemään, mutta he eivät saaneet häntä sinne tämän voimattomuuden tähden. Ulrika pyysi karmituolia, johon hän istuutui ja jota hän käytti (*Salva venia*) yötuolinaan siten, että sen alle oli asetettu kiulu, johon hän oli sitten synnyttänyt. Muutkaan paikalla olleet naiset eivät Annan mukaan tienneet raskaudesta, eikä lapsi ollut päästänyt ääntäkään syntyessään. Kun naiset olivat auttaneet Ulrikan takaisin vuoteeseen, oli hän käsenyt muut naiset paitsi Annan ulos. Anna oli ottanut kiulun ja aikonut siirtää sen syrjään, mutta hän oli huomannut siellä sikiön ja säikähtänyt. Hän oli sanonut Ulrikalle, että siellä oli hänen tuskiensa syy. Anna oli ottanut sikiön heti ylös kiulusta ja pessyt sen. Tällöin hän oli huomannut, että lapsen pää oli murskautunut yhdeltä puolelta. Ulrika oli sanonut sen aiheutuneen hänen kaatuessaan ennen joulua. Ulrika oli pyytänyt, ettei Anna sanoisi asiasta muille ilkeän tytön Sofia Eleonoran vuoksi vaan kävisi hautaamassa sen

134 KA z:171–z:206: *passim*.

135 KA II KO a:24, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 18.–20.2.1707: 149–305.

mäkeen. Kun Anna oli kieltäytynyt, oli Ulrika sanonut, että kirkotetaankos minut sitten kuten sinut huora?¹³⁶

Anna oli sitten kietonut sikiön kankaaseen ja näyttänyt sen Ulrikan tyttärelle Sofia Eleonoralle, vaikka Ulrika oli kieltänyt häntä tekemästä niin. Anna sanoi, ettei lapsessa ollut hänen sen löytäessään eloa. Hän ei ollut ilmoittanut heti asiasta talonväelle häveliäisyyttään. Nimismies Elfving huomautti, että Anna oli vanha vaimo, joka oli synnyttänyt useita lapsia. Siksi hän ei ollut voinut olla huomaamatta Ulrikan synnytystä. Koska asia oli näin, ei Annan olisi tullut päästää muita naisia pois synnytyshuoneesta. Kaiken tämän vuoksi Annalla oli varmasti ollut pahat aikeet, ja hän oli sopinut jo aiemmin Ulrikan kanssa lapsen surmaamisesta. Tätä ajatusta vahvisti vielä se, että kun rovasti Jakob Garvolius oli ollut paikalla muutamia päiviä myöhemmin suorittamassa henkikirjoitusta ja kysynyt Annalta Ulrikan vointia, oli Anna sanonut, että Ulrika tulisi kuolemaan, mikäli tämän turvotus nousisi ylöspäin kehossa. Hän ei ollut maininnut synnytyksestä mitään, kuten paikalla oikeudessa ollut rovasti todisti.¹³⁷

Annakin valitti nyt sitä, ettei hän ollut ilmiantanut asiaa, mutta sanoi, että hän ei ollut tehnyt sitä häveliäisyydestä ja ujoudesta, joka johtui siitä, että paikalla oli niin paljon väkeä. Anna kielsi kuitenkin edelleen, että hän olisi tiennyt raskaudesta tai nähnyt siitä muita merkkejä kuin sen, että Ulrikan lapsivesi oli mennyt. Senkin hän oli tajunnut vasta jälkikäteen. Ulrika oli kyllä valittanut vatsaansa toisena joulupäivänä ollessaan Annan luona. Hän ei ollut kuitenkaan antanut koskea itseensä tuolloin. Anna pyysi, ettei hänen tietämättömyyttään pidettäisi vastentahtoisuutena totuuteen. Anna pyysi kuultavaksi muita paikalla olleita naisia, jotka olivat sotamiehen leski Lisa Thomasdotter, piika Maria Jakobsdotter ja Ulrikan tytär Sofia Eleonora Tanto.¹³⁸

Nimismies pyysi ensimmäisenä kuultavaksi tytär Sofiaa. Tälle huomautettiin, että vaikenemisella hän saattaisi itsensä osalliseksi Annan rikokseen, ja siksi hänen tulisi tunnustaa rehellisesti. Kysyttäessä Sofia myönsi olleensa paikalla, kun hänen äitinsä väitetty synnytys oli tapahtunut, mutta hän sanoi, ettei tiennyt, oliko niin todella tapahtunut, sillä sotamiehen vaimo ja piika olivat auttaneet hänen äitiään tuolista vuoteeseen eikä hän. Tämän jälkeen hänet käskettiin ulos ja kun hänet pyydettiin takaisin, oli Anna sanonut hänen äitinsä saaneen kauniin poikalapsen, jonka hän oli käärinnyt puhtaaseen kankaaseen. Anna oli pyytänyt häntä vaikenemaan asiasta ja sanonut, että lapsi pitäisi haudata. Sofian mukaan Anna oli siirtänyt kiulun penkin alle. Sofian mukaan saunassa oli ollut melkoisen pimeää, eikä hän ollut nähnyt tuolin alle tai kiuluun, mitä siellä oli.¹³⁹

Oikeus kutsui seuraavaksi jälleen Annan miehineen sisään ja häneltä kysyttiin, miksi hän oli piilottanut kiulun ja käskenyt Sofian ulos eikä näyttänyt, mitä kiulussa oli. Hän kertoi siirtäneensä kiulun jalallaan penkin alle, jotta piika tyhjentäisi sen myöhemmin.

---

136 *Ibid.*

137 *Ibid.*

138 *Ibid.*

139 *Ibid.*

Tuolloin hän ei ollut vielä nähnyt, mitä kiulussa oli, sillä saunassa oli ollut melkoisen pimeää ja kynttilä kauempana siitä kohdasta, missä kiulu oli. Sitä hän ei sanonut muistavansa, että hän olisi käsenyt Sofian ulos. Seuraavaksi kuultiin sotamiehen vaimoa Lisa Thomasdottaria Lapijoelta. Tämä vannoi todistajanvalansa ja kertoi, että hän oli ollut väitetyn synnytyksen tapahtuessa saunan uunin päällä. Hän oli laskeutunut auttamaan Ulrikaa saunomaan, mutta he olivat saaneet autettua hänet vain uunin päälle, josta noustiin saunanlavolle. Ulrika autettiin takaisin alas ja yötuoliin.¹⁴⁰

Siinä hän epäilemättä synnytti, sillä kiulusta oli kulunut kuminaa, tai kuten Lisan sana kuului suomeksi ”kapati”, aivan kuin sinne olisi pudonnut jotakin suurempaa. Hän ei ollut kuitenkaan nähnyt, mitä se oli, sillä kynttilä oli ollut kauempana ja piika Maria Jakobsdotter hänen edessään, sillä Ulrika oli nojannut päätänsä tämän rintaan. Piika oli sitten auttanut emäntänsä rekeen, johon tälle oli pedattu sillä kertaa vuode. Piika oli myös peitellyt emäntänsä. Kun Lisalta kysyttiin, voisiko hän ottaa valalleen sen, että Ulrika oli synnyttänyt tuolloin, hän sanoi, ettei hän voinut ymmärtää asiaa toisin. Häneltä kysyttiin, mitä merkkejä hän oli huomannut synnytyksestä. Lisan mukaan Ulrika ei ollut vaikeroinut erityisesti. Myöskään mitään lapsen ääntä ei ollut kuulunut. Kun hän oli tullut takaisin sisään, oli hän huomannut vaatteissa joitakin merkkejä synnytyksestä. Kun häneltä kysyttiin, miksei hän ollut katsonut kiuluun hän vastasi, ettei ollut vieraana ymmärtänyt tehdä niin.¹⁴¹

Lisan mukaan Ulrika oli käsenyt heidät ulos. Hän oli heti mennyt piika Maria Jakobsdotterin kanssa pois ja piika oli sanonut, että emännän ummetus oli helpottanut ja että tämän vatsa oli tuntunut viileämmältä kuin aiemmin. Lisa kertoi saaneensa tietää lapsesta vasta kolme tai korkeintaan neljä päivää synnytyksen jälkeen. Silloin rovasti Garvoliuksen rakkain vaimo Beata Liljevalck oli tullut Ulrikaa katsomaan. Kun Lisa oli tuolloin lähdössä talosta, oli hänelle näytetty pihalla sikiötä, mutta hän ei ollut voinut katsoa sitä. Sen oli kantanut Sofia arkustaan hänen eteensä piika Marian pyydettyä tätä tekemään niin. Sen hän oli huomannut, että sen pää oli painunut sisään otsan toiselta puolen. Lapsi ei ollut hänen mielestään täysiaikainen, sillä sen kynnet ja hiukset eivät olleet täysin kehittyneet. Sitä hän ei osannut sanoa, oliko lapsi ollut elossa syntyessään.¹⁴²

Nimismies kysyi, eikö lapsella ollut laikkua kasvoissaan ja eikö sen vasemmasta sie-
raimesta ollut tullut verta. Todistaja sanoi nähneensä ainoastaan veren, joka oli ollut aivan tuoretta. Anna kertoi tällöin, ettei verta ollut pesty pois niin tarkkaan. Anna tunnusti Lisan kertomuksen muilta osin mutta sanoi, että lapsen ruumis näytettiin Lisalle ja ruustinnalle ennen kuin siitä kerrottiin muille, mutta Lisa kielsi tämän. Lisalta kysyttiin, tiesikö hän, kenen kanssa edesmennyt oli seurustellut ja kuka oli lapsen isä. Lisa vastasi, ettei hän tiennyt niin tarkoin, mutta että Ulrika oli ollut tiiviisti yhdessä hänellä renkinä

---

140 *Ibid.*

141 *Ibid.*

142 *Ibid.*

palvelleen Matts Mattssonin kanssa. Jopa niin, että tämä oli ohittanut vainajan lapset. Sofia Tanto vahvisti tämän ja sanoi seurustelun olleen tiedossa.¹⁴³

Käräjäpaikalla ollut Matts noudettiin oikeuden kuultavaksi ja nimismies vaati häntä rangaistavaksi salavuoteudesta. Matts kielsi ensin nimismiehen syytteen, mutta joutui taipumaan oikeuden tarkemmassa kuulemisessa. Häneltä kysyttiin, kuinka hän oli tullut pyrkineeksi emäntänsä vuoteeseen? Hän vastasi emäntänsä pakottaneen ja houkutelleen hänet tekoon. Tämä oli tapahtunut useimmiten heidän ollessaan yhdessä matkoilla. Kerran emäntä oli ottanut neuloja suuhunsa ja kysynyt, saisiko Matts otettua ne häneltä omalla suullaan. Heidän ollessaan kestikievarissa matkalla Turkuun oli emäntä käskenyt Mattsia ottamaan avaimen ovesta ja tulemaan kanssaan vuoteeseen. Emäntä oli muutoin pakottanut hänet tyydyttämään halunsa ottamalla hänen housunsa ja olemalla antamatta hänelle ruokaa, ennen kuin hän olisi täyttänyt tämän velvollisuutensa. Matts kertoi kysyneensä emännältään, eikö tämä pelännyt raskaaksi tulemista. Emäntä oli tähän vastannut, että monilla naimisissa olevilla oli vähän lapsia, vaikka he harjoittelivat niiden tekoa ahkerasti. Niinpä hän ei pelännyt sitä ja sanoi Mattsinkin saavan siitä enemmän kunniaa kuin pilkkaa.¹⁴⁴

Matts vastasi kysyttäessä, että heidän kanssakäymisensä alkoi kesällä 1705. Mattsilta kysyttiin, miksi hän ei jättänyt palveluspaikkaansa, kun emäntä vaati häneltä moisia palveluksia. Hän sanoi aikoneensa tehdä niin, muttei ollut voinut toteuttaa aiettaan, sillä emäntä oli valittanut maaherralle. Tuolloinen lääninsihteeri ja nykyinen hovioikeuden asessori Anders Björckegren oli vastannut edellisenä kesänä tähän valitukseen ja ilmoittanut, että jos Matts jättäisi palveluksensa, kirjoitettaisiin hänet irtolaisena sotamieheksi. Matts sanoi, ettei hän tiennyt emäntänsä olevan raskaana, vakka väki oli siitä juorunnut. Emäntä ei kuitenkaan näyttänyt paksulta, ja hän oli epäillyt asiaa vasta, kun hän oli kuulunut tämän ummetuksesta ja turvotuksesta. Hän kertoi kysyneensä asiasta emännältään toisena joulupäivänä, kun he olivat kulkeneet kirkosta Kuivalahteen päin. Emäntä oli kieltänyt tämän kiivaasti ja sanonut, että hän kyllä tiesi, oliko hän raskaana, sillä hän oli synnyttänyt niin monta lasta.¹⁴⁵

Seuraavaksi todistajaksi kutsuttiin piika Maria Jakobsdotter, joka vannoi todistajanvalan ja sanoi, ettei hän tiennyt emäntänsä raskaudesta. Mattsin ja Ulrikan erityisestä ystävytydestä hän oli tiennyt. Kun emäntä oli ollut lähdössä hautajaisiin kolme viikkoa ennen joulua ja Maria oli huomannut hänen pulskistuneen, oli Maria kysynyt häneltä suomeksi ”iopa te frouwa helwetis raskas olet!” Rouva oli suuttunut tästä ja kiroillut sekä sanonut olevansa vain turvonnut sairaudesta. Kun sitten koitti 7. tammikuuta ja väitetyt synnytyksen aika, oli Maria auttanut emäntäänsä lavolle ja sitten takaisin tuoliin. Emäntä oli nojannut päätään hänen rintaansa vasten ja pinnistänyt hetken. Tuolloin kiuluun oli pudonnut jotakin erilaista kuin emännän luonnollinen tarve normaalisti. Maria

---

143 *Ibid.*

144 *Ibid.*

145 *Ibid.*

Kunig.^{sen} Maij.^{tin}
Asetus/
Lasten Murhasta.

Prändättn Turusa / Johan Winterildä Kuning.^{da} Boktr.^{da}
Suures Nuhtinan Kaasa Suomes. Vuonna 1681.

Maanlain lisäksi lapsenmurhasta säädettiin vuonna 1681 annetulla kuninkaallisella lapsenmurha-plakaatilla. Tämä asetusta luettiin vuosittain käräjillä ja saarnastuolista, jotta kukaan ei olisi voinut sanoa olleensa epätietoinen teon rangaistuksesta. Kansallisarkisto (Turku). Kruunusarja. Valokuva: Veli Pekka Toropainen.

oli tuolloin kiittänyt Jumalaa siitä, että tämä oli auttanut hänen emäntäänsä pääsemään vaikeasta ummetuksestaan. Emäntä oli tullut heti paremmaksi, kuten tämä oli itsekin myöntänyt. Maria oli sitten auttanut emäntänsä makuulle ja sitonut hänen jalkovälinsä vaatteella. Kysyttäessä Maria sanoi, että synnytyksen oli täytynyt tapahtua tuolloin, sillä emäntä oli tuntunut sen jälkeen hoikemmalta ja kiulusta oli kuulunut ääntä, tosin ei lapsen ääniä.¹⁴⁶

Kysyttäessä Maria sanoi nähneensä lapsen ensimmäisen kerran keskiviikkona (*Odins dagen*) eli kolme päivää synnytyksen jälkeen. Tytär Sofia oli laittanut tuolloin lakanoita likoon ja Marian epäilykset olivat heränneet. Hän oli kysynyt asiasta Sofialta ja tämä oli kertonut äitinsä synnyttäneen. Sofia oli valittanut sitä, että hänen äitinsä, vanha ihminen, toi moisen häpeän lastensa päälle. Sofia ei ollut kuitenkaan pyytänyt Mariaa vaikenemaan tai piilottamaan lapsen. Lapsen vasen ohimo oli painunut sisään. Marialta kysyttiin, oliko Ulrika pitänyt käsiään allaan istuessaan yötuolissa ja oliko siten mahdollista, että hän olisi murskannut siinä lapsen kallon. Maria ei sanonut huomanneensa mitään tällaista ja hän lisäsi, ettei hän tiennyt asiasta muuta. Seuraavaksi kuultiin sotamies Simon Junnin vaimoa Maria Mårtensdotteria. Tämä kertoi valan vannottuaan, ettei hän tiennyt mitään lapsen syntymästä. Nimismies Elfving sanoi lähettäneensä vaimon tors-taina 12. tammikuuta tarkastamaan lapsen ruumiin. Nimismies halusi vaimon kertovan, millaisia vammoja tämä oli havainnut siinä. Vaimo sanoi lapsen vasemman ohimon olleen sisään painunut, mutta sitä hän ei osannut sanoa, oliko lapsi täysiikäinen.¹⁴⁷

Nimismies halusi, että asian käsittelyä lykättäisiin seuraavaan päivään, sillä hän halusi joidenkin naisten tutkivan ruumiin, joka oli täällä kirkonkylässä ja vielä melko hyvässä kunnossa. Seuraavana päivänä 21. helmikuuta oikeuden eteen kutsuttiin ruumiin tarkastaneet Kirstin Larsdotter, Margareta Thomasdotter ja Anders Thomasson. Kirstin kertoi, että lapsen vasen ohimo oli murskana. Kun he kääntelivät ruumista, liikkui kallo ulos ja sisään kuin rikottu munankuori. Lisäksi lapsen kasvoissa oli laikku ja toisesta sieraimesta oli vuotanut verta. Sitä todistaja ei osannut sanoa, miten ja milloin lapsi oli kuollut. Muuten lapsella oli ollut sellaiset kynnet ja hiukset, että sellaiset lapsen jäivät nipin napin eloon syntymänsä jälkeen. Anna Arvidsdotterilta kysyttiin, mistä kasvojen laikku oli syntynyt. Hän ei tiennyt sitä, mutta sanoi makaaja Matts Mattssonin heittäytyneen Ulrikan päälle tämän ollessa sairaana. Tästä Ulrika oli huutanut kovin, mutta hänen ruumiissaan ei ollut mitään vammoja, kun se pestiin. Matts myönsi tämän, mutta sanoi, ettei siitä ollut voinut tulla lapselle vahinkoa.¹⁴⁸

Oikeus sanoi kuulleensa, että Ulrikan reki olisi kaatunut aiemmin Raumalle suuntautuneella matkalla. Mattsilta kysyttiin, kuka oli ajanut kyseistä rekeä. Matts ilmoitti olleensa ajomiehenä tällä ja Ulrikan muilla matkoilla. Reki ei ollut kuitenkaan koskaan kaatunut, mutta se oli liukunut liukkaalla ja Ulrika oli saattanut epäilemättä säikähtää siitä.

---

146 *Ibid.*

147 *Ibid.*

148 *Ibid.*

Seuraavaksi kaksi muuta ruumiin tutkinutta henkilöä, Margareta Thomasdotter ja Anders Thomasson, todistivat samoin kuin Kirstin Larsdotter. Nimismies Elfving sanoi seuraavaksi, että hän oli kuullut edesmenneen ja Mattsin kiertäneen ympäriinsä etsimässä apua taikurivaimoilta lapsen lähdeksi. Nimismies sanoi joidenkin nauttineen samoja yrtejä, joita Matts oli hankkinut Ulrikalle, ja tulleen niistä kuolemansairaksi. Nimismies pyysi asialle lykkäystä, kunnes hän saisi hankittua asiasta enemmän tietoa. Matts myönsi olleensa hankkimassa Ulrikalle apua kipuihin ja ummetukseen Lapin pitäjän Sukkalassa asuneelta unilukkarin leskeltä Eliniltä. Kun Elin ei ollut kotona, oli edesmennyt palannut takaisin. Keltään muulta Matts ei sanonut hakeneensa apua. Nimismiehen vaatimuksesta asia määrättiin otettavaksi uudelleen esiin seuraavilla kesäkäräjillä.¹⁴⁹

Eurajoen ylimääräisillä käräjillä tutkittiin tammikuussa 1708 sitä, oliko välskärin leski Ulrika Beata Tanto murhannut renki Matts Mattssonin kanssa siittämänsä lapsen. Nimismies Henrik Elfving oli lisäksi ilmiantanut Sukkalan lesken Elin Bertilsdotterin, mainitun renki Matts Mattssonin ja väepeli Johan Eenin vaimon Anna Arvidsdotterin siitä, että nämä olivat syylistyneet siihen, että sikiö syntyi ennen aikojaan. Heidän katsottiin tienneen raskaudesta ja olleen edesmenneen kanssa yhdessä tuumassa hävittämässä sikiötä. Lisäksi hovioikeuden tutkinnassa oli ilmennyt, että Anna Arvidsdotter oli aiheuttanut Ulrika Tanton kaatumisen niin, että tämä oli murtautunut kylkiluunsa ja Matts Mattsson oli kaatanut Ulrikan humalapäissään niin, että tämä oli huutanut. Hovioikeus oli määrännyt nämä asiat tutkittavaksi ylimääräisillä käräjillä.¹⁵⁰

Ensimmäisenä todistajan kuultiin sotamiehen leskeä Lisa Thomasdotteria, jolta kysyttiin hänen vannottuaan valan, oliko hän ollut paikalla Matts Mattssonin teon tapahtuessa, kuten tytär Sofia Tanto kertoi. Sofian mukaan Matts oli istunut sairaana olleen Ulrika Tanton vuoteen reunalla ja kaatunut siitä tämän päälle niin, että Ulrika oli huutanut. Lisa vastasi, että kun Matts oli tullut Lapin pitäjän reissultaan, olivat Sofia ja piika Maria Jakobsdotter kiusanneet häntä niin, että hän oli yrittänyt tavoittaa heitä. Hän oli hilautunut penkille sen reon taakse, jossa sairas makasi ja kaatunut siitä sairaan jalkojen päälle. Tällöin Ulrika oli sanonut: ”Poika poika, pois pois Matts minun jalkojeni päältä”. Mitään vahinkoa Ulrikalle ei ollut tästä tullut, sillä reki oli yhtä korkea kuin penkki eikä Matts ollut jalkojen päällä kuin hetken. Ulrika ei ollut myöskään huutanut kivusta todistajan mukaan. Saunassa oli ollut kova meteli tuolloin, joten hän ei ollut kuullut vainajan sanovan muuta. Todistajan mukaan Mattsin kaatuminen ei ollut kuitenkaan voinut aiheuttaa sikiön ennenaikaista syntymistä. Sairas ei ollut koskaan valittanut tästä Lisalle, vaan oli sanonut sairautensa johtuvan ummetuksesta ja turvotuksesta.¹⁵¹

Tytär Sofia oli kuitenkin kertonut sekä kihlakunnanoikeudelle että hovioikeudelle äitinsä huutaneen Mattsin kaatuessa tämän päälle. Oikeudessa paikalla olleelta Sofialta

---

149 *Ibid.*

150 KA II KO a:25, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ylimääräiset käräjät 21.1.1708: 520v–531v.

151 *Ibid.*

kysyttiin siksi, oliko tällä jotakin huomauttamista todistajan kertomukseen. Sofia kertoi, että paikalla olivat olleet hän ja Matts, sotamiehen leski Lisa sekä äidin piijat Maria Jakobsdotter ja Maria Markusdotter. Häneltä kysyttiin, oliko äidillä enempiä palvelijoita tai oliko paikalla muita vieraita, mutta Sofia kielsi niin olevan. Sofialta kysyttiin, oliko Matts ollut tuolloin selvin päin. Sofia vastasi, että tämä oli ollut jonkin verran humalassa ja lystikkäällä päällä. Mitä tuli siihen, että Ulrikan kylkiluu olisi murtunut Mattsin kaatuessa, kertoi Sofia piika Maria Jakobsdotterin sanoneen hänelle tultuaan emännän kanssa Tapaninpäivän kirkosta, että emäntä olisi varmasti kaatunut, jos hän ei olisi tukenut tätä. Äiti ei ollut kuitenkaan koskaan valittanut, että häneltä olisi murtunut kylkiluu, eikä Sofia ollut huomannut sellaista hänen eläessään tai tämän kuolleesta ruumiista.¹⁵²

Seuraavaksi oikeuden eteen kutsuttiin Ulrikan entinen piika Maria Markusdotter, joka palveli nykyisin Rauman kaupungissa. Hänen mukaansa Matts oli ollut jonkin verran humalassa ja ajanut naisia takaa saunassa leikillään. Kun nämä olivat menneet sairaan reen taakse, oli Matts tavoitellut heitä siltä ja kaatunut sairaan jaloille. Tästä ei kuitenkaan ollut tullut vahinkoa Ulrikalle. Hän oli vain sanonut: ”Poika, poika, äläpäs tule minun päälleni”. Ulrika ei ollut koskaan valittanut, että hänen kylkiluunsa olisi murtunut, eikä sellaista voinut havaita hänen kuolleessa ruumiissaankaan. Ulrika oli vain valittanut oksentelua, josta hän oli sanonut tuskiensa ja turvotuksensa johtuvan. Maria Markusdotter vastasi kysyttäessä, ettei Ulrikalla ollut tuolloin muita palvelijoita, eikä paikalla ollut muita ihmisiä, kuin oli jo mainittu.¹⁵³

Seuraavaksi olisi pitänyt kuulla piika Maria Jakobsdotteria, mutta hän ei ollut paikalla. Nimismies Elfving vakuutti Marian sanoneen, että hän tulisi paikalle. Koska tämä asui nykyään Huittisissa ja keli oli tähän aikaan varsin huono, oli hän varmaankin estynyt sen vuoksi saapumasta paikalle. Elfving ilmoitti halunneensa haastaa myös rovasti Garvoliuksen kertomaan Tantojen elämästä, mutta tämä oli matkustanut Pohjanmaalle suorittamaan joitakin kirkollisia toimituksia. Koska enempiä todistajia ei ollut paikalla, jäi oikeus odottamaan heidän saapumistaan.¹⁵⁴

Piika Maria Jakobsdotter ilmaantui oikeuden eteen viikkoa myöhemmin 28. tammikuuta. Hän valitti sitä, ettei köyhänä ja varattomana palkollisena ollut voinut saapua aiemmin niin pitkää matkaa Huittisista. Maria kertoi aivan samoin kuin edellinen todistaja, eikä sikiö ollut voinut vahingoittua hänen mukaansa Mattsin kaatumisesta, johon Ulrika oli vain todennut: ”Poika poika, äläs makaa minun jaloillani”. Maria oli nähnyt Ulrikan ruumiin, kun se pestiin ja laitettiin arkkuun, eikä hän ollut havainnut merkkejä kylkiluun murtumisesta. Ulrika oli kaatunut Tapanina Eurajoen kirkon pienemällä ovella, sillä hänen vaatteensa olivat aavistuksen liian pitkät ja hän oli kompastunut niihin. Ulrikaa olivat tuolloin taluttaneet Sofia toisella ja Maria Jakobsdotter toisella

---

152 *Ibid.*

153 *Ibid.*

154 *Ibid.*

puolella. Ulrika oli pudonnut vain polvilleen, eikä hänelle ollut tullut mitään vammaa, josta hän olisi sittemmin valittanut. Tämän todisti myös Anna Arvidsdotter.¹⁵⁵

Seuraavaksi rovasti Jakob Garvoliukselle luettiin hovioikeuden määräys, että hänen tulisi selvittää asiaa oikeudelle. Oikeus kysyi rovastilta, mitä Ulrika oli sanonut hänelle asiasta ollessaan sairaana ja kun rovasti kävi hänen luonaan ennen synnytystä ja sen jälkeen. Kun rovasti oli käynyt ensimmäistä kertaa hänen luonaan, oli Ulrika sanonut, että hänen tautinsa johtui oksentamisesta ja ummetuksesta, joka aiheutti myös koko hänen ruumiinsa turpoamisen ja vaikean päänsäryn. Ulrika sai ehtoollisen ja synninpäästön. Kun rovasti kävi toisen kerran hänen luonaan, olivat he keskustelleet monesta sellaisesta asiasta, joka ei liittynyt tähän oikeudenkäyntiin. Rovasti oli lisäksi keskittynyt kysymyseen siitä, miksei Ulrika ollut kertonut hänelle raskaudestaan jo ensimmäisellä kerralla. Toisen käynnin aikaan asia oli jo tiedossa nimismies Elfvingillä, joka oli ilmoittanut siitä eteenpäin. Tähän Ulrika oli vastannut vain, että olisihan asia tullut joka tapauksessa ilmi ajan kanssa.¹⁵⁶

Pitäjänapulainen Jeremias Hosslerus, joka oli ollut toisella kerralla rovastin mukana, kertoi Ulrikan sanoneen kaatuneensa Eurajoen kirkossa ja lapsen ennenaikaisen syntymän johtuneen siitä. Rovasti ei sanonut muistavansa, että Hosslerus olisi kysynyt asiasta tai että Ulrika olisi vastannut niin. Hosslerus toisti sanansa tästä, ja rovasti antoi asian jäädä silleen. Kun Hossleruksella, tytär Sofialla tai piika Maria Jakobsdotterilla ei ollut enempää sanottavaa asiassa, eivätkä he tienneet vainajan valittaneen kenenkään vahingoittaneen häntä tai sikiötä, aikoi oikeus lopettaa kuulustelun tähän. Tällöin Henrik Elfving tuli kuitenkin sisään ja sanoi Sofia Tanton näyttäneen Maria Jakobsdotterille sikiön kaksi päivää äidin kaatumisen jälkeen. Maria oli kysynyt Elfvingin mukaan Anna Andersdotterilta tuolloin, oliko tapahtunut jotakin erityistä, sillä Anna oli jäänyt kahden Ulrikan kanssa lapsenpäästäjäksi ja ajanut muut ulos. Anna oli vastannut, ettei mitään erityistä ollut tapahtunut. Elfving kuitenkin syytti Annaa siitä, että tämä oli yrittänyt piilottaa sikiön kaikin keinoin ja tehnyt siten itsensä osalliseksi Ulrikan rikokseen. Anna kielsi Marian kysyneen häneltä moista.¹⁵⁷

Maria kutsuttiin sisään ja naisille luettiin heidän kummankin todistuksensa. Tällöin Maria kertoi kysyneensä Annalta asiasta kaksi päivää synnytyksen jälkeen, kun Anna oli lypsämässä karjasuojassa, mutta hän oli vastannut, ettei mitään omituista ollut tapahtunut. Maria kertoi Elfvingin laittaneen hänet asialle esittämään kysymyksen. Anna tunnusti kyllä olleensa karjasuojassa tuolloin, mutta sanoi, ettei hän ollut voinut vastata Marialle mitään, sillä hän ei ymmärtänyt suomen kieltä, jota Maria puhui. Annalta kysyttiin, kuinka kauan hän oli ollut Suomessa ja hän vastasi olleensa 40 vuotta. Häneltä kysyttiin, kuinka hän kävi sitten suomalaisen seurakunnan jumalanpalveluksissa, jos ei ymmärtänyt suomen kieltä. Oikeus totesi, että Anna seurusteli paikkakunnan

---

155 *Ibid.*

156 *Ibid.*

157 *Ibid.*

suomenkielisten kanssa päivittäin. Hän sanoi, ettei ymmärtänyt kaikkea suomen kielellä sanottua ja ettei Maria ollut kysynyt häneltä asiasta. Häntä varoitettiin pysymään totuudessa, sillä oikeudella ei ollut syytä epäillä Marian valallista todistusta. Koska Anna pysyi sanassaan ja muilla todistajilla ei ollut enää huomauttamista asiaan, päätettiin kuulustelupöytäkirja lähettää mitä pikimmin Turun hovioikeudelle.¹⁵⁸

Suohauta

Kun Ulrika Beata Tanton väitettyyn lapsenmurhaan palattiin syyskuussa 1708, saatiin tietää, että hovioikeus oli määrännyt papiston hautaamaan sikiön viipymättä kirkkomaan syrjäiseen osaan. Rovasti Jakob Garvolius ilmoitti, että hän oli toimittanut hautauksen heti, kun oli saanut tiedon hovioikeuden päätöksestä nimismies Henrik Elfvingiltä. Juttu haluttiin käsitellä nyt loppuun, mutta Elfving ilmoitti, ettei siinä olisi enää muuta käsiteltävää kuin Ulrika Beata Tanton hautaaminen. Hänen mielestään Tanto oli kutsunut luokseen taikuutta harjoittaneita naisia, jotta hän olisi päässyt sikiöstään eroon. Tämän jumalattomuuden tehtyään hän oli nauttinut ehtoollisen, vaikka ei ollut tunnustanut kaikkia syntejään. Siksi hänen ei tullut saada nauttia uskonnon suomaa lohtua, vaan hänet tuli haudata kuten pahimmat syntiset ja väärintekijät. Nimismies jätti tuomion oikeuden päätettäväksi.¹⁵⁹

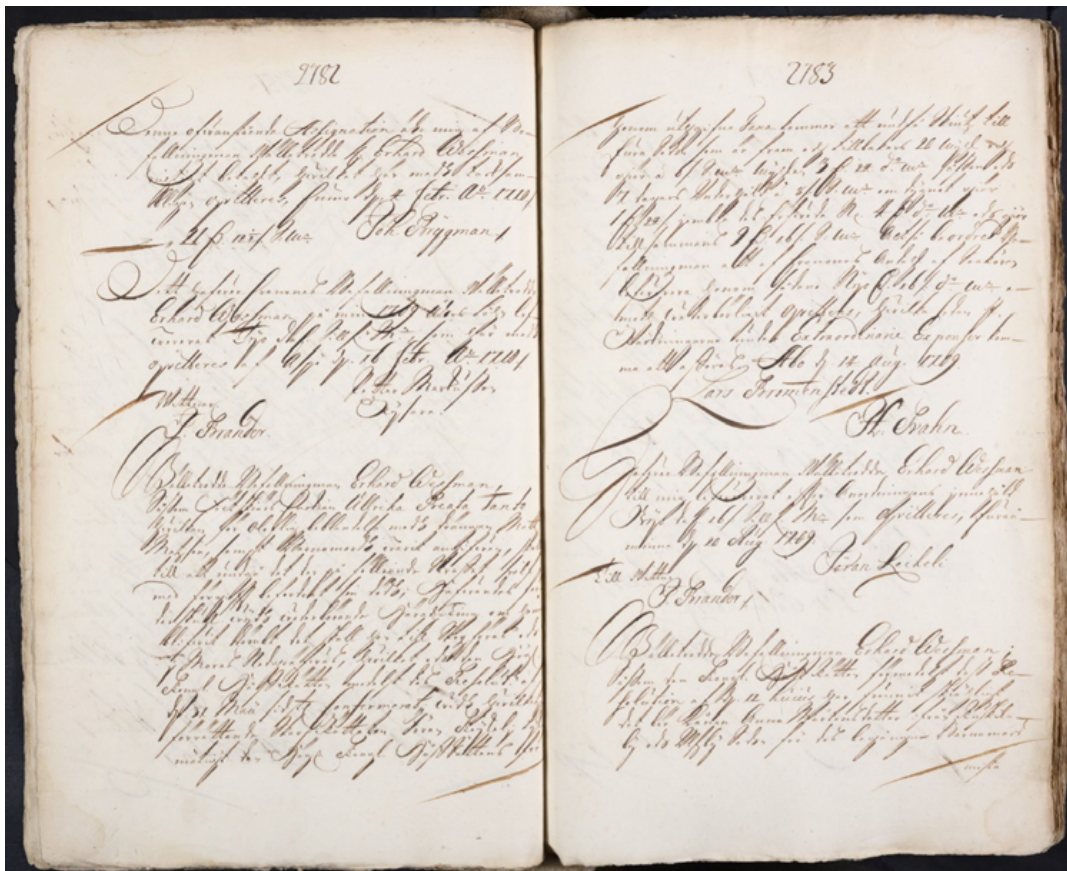
Oikeus totesi, että lapsella oli ollut kynnet ja hiukset, vaikka sitä väitettiin keskoseksi. Anna Arvidsdotter väitti, että lapsi oli saanut aikaisemmin kohdussa vammoja ja syntynyt siksi kuolleen ääntäkään päästämättä. Oikeus totesi, että Ulrika Beata Tanto oli ottanut lääkkeitä lähdeääkseen sikiön ja saanut siksi oksennuskohtauksia ja tyriä. Hän oli lisäksi saanut elohopeaa sisältäneitä juomia taikojen lukija Sukkalan Elin Bertilsdotterilta. Viimeisillään hän oli saanut ällötyksen tällaiseen juomaan ja kieltäytynyt juomasta sitä. Lähettäessään sen pois oli hän kieltänyt tytärtään Sofiaa juomasta sitä. Anna Arvidsdotterin tunnustuksen mukaan Ulrika Beata Tanto halusi tappa lapsen kohtuun tai kuristaa sen heti sen synnyttyä. Annan mukaan lapsi oli kuollut kohdussa saamiinsa vammoihin, joita kokeneemmat synnyttäjät kykenivät kyllä aiheuttamaan.¹⁶⁰

---

158 *Ibid.*

159 KA II KO a:25, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 22.–24.9.1708: 392v–396v.

160 *Ibid.*

Maaherra Lars Brommenstedt kirjoitti 14.8.1709 kruunuvouti Erhard Wessmanille, että välskärinleski Ulrika Beata Tanto oli aiheuttanut itse kuolemansa ja hänet oli tuomittu kihlakunnanoikeudessa lapsenmurhasta vietäväksi metsään ja haudattavaksi suohon. Turun hovioikeus oli vahvistanut tämän tuomion 31.5.1709. Turun ja Porin läänin pyövelille Jöran Keikelille tuli maksaa 9:16 hopeataalaria seitsemän päivän matkasta Eurajoelle (Asiakirjassa lukee virheellisesti Euraan) suorittamaan tämä tehtävä. Keikeli kuittasi rahat saaduksi 20.8.1709. Kansallisarkisto.¹⁶¹

Lisäksi Ulrika Beata Tanto oli määrännyt lapsen kaivettavaksi maahan aivan vastoin kuninkaallisen majesteetin säädöstä lapsenmurhasta. Vaimot Kirstin Larsdotter ja Margareta Staffansdotter olivat tutkineet lapsen nimismies Elfvingin määräyksestä ja todenneet, että sillä oli kynnet ja hiukset ja että sen kokoisena syntyneet lapset saattoivat hyvin jäädä eloon. Koska Ulrika Tanto oli tehnyt kaiken tämän, katsoi oikeus, että hän oli syyllistynyt lapsenmurhaan. Hän ei ollut millään muotoa oikeutettu normaaliin hautaamiseen, sillä hän oli viimeisillään osoittanut jumalattomuutensa nauttimalla ehtoollisen sakramentin tunnustamatta kuitenkaan näitä raskaita syntejään. Siksi oikeus tuomitsi Korkeampien syiden Kaaren neljännen luvun ja kuninkaallisen majesteetin 3. elokuuta 1698 antaman plakaatin mukaan pyövelin viemään hänen ruumiinsa metsään

161 KA 7447a, Turun ja Porin läänin tilejä, Tositekirja 1709: 2782–2783.

ja kaivamaan sen suohon. Tämä tuomio lähetettiin kuitenkin vielä kuninkaallisen hovioikeuden vahvistettavaksi.¹⁶²

Turun hovioikeus antoi tuomiossaan lopullisen niitin Ulrika Beata Tanton elämälle ja kuolemalle. Sen mukaan:

Edesmennyt välskärin leski Ulrika Beata Tanto on tuomittu Eurajoen käräjillä salavuoteudesta ja lapsenmurhasta kärsimään rangaistuksen, jossa hänen ruumiinsa vietään metsään ja haudataan suohon. Turun hovioikeus on vahvistanut tämän tuomion 31. toukokuuta 1709 ja antanut pyöveli Jöran Keikelille määräyksen matkustaa suorittamaan tehtävä. Hän on matkustanut Euran (po. Eurajoen) pitäjään, joka matka Turusta on edestakaisin 20 peninkulmaa. Tästä hän saa matkakorvauksena kuusi hopeaäyriä peninkulmalta, yhteensä 3:24 hopeataalaria. Hänelle maksetaan lisäksi ruokarahaa kahdeksan hopeaäyriä vuorokaudelta, joka tekee seitsemältä vuorokaudelta yhteensä 1:24 hopeataalaria. Hän saa lisäksi itse toimituksesta neljä hopeataalaria. Koko summa tekee siis yhteensä 9:16 hopeataalaria. Kruununvouti hyvin luotettu Erhard Wessman määrätään maksamaan tämä summa pyövelille kihlakunnasta kruunulle tulevista sakkorahoista. Turussa 14. elokuuta 1709. Lars Brommenstedt.

Varamaaherra Brommenstedtin allekirjoittamaa pyövelin kulukorvausta seurasi vielä pyöveli Jöran Keikelin Kuittaus vastaanotetuista rahoista. Sen mukaan hän kävi todella kaivamassa Ulrika Beata Tanton eurajokelaiseen suohon:

Hyvin luotettu kruununvouti Erhard Wessman on maksanut minulle tämän summan 9:16 hopeataalaria täydelleen. Eurajoella 20. elokuuta 1709. Jöran Keikeli.¹⁶³

Vieraalla maalla

Johan ja Ulrika Beata Tanto kulkivat elämässään pitkän tien, sekä henkisesti että maantieteellisesti. Ottaessaan vastaan rykmentinvälskärin viran Suomesta voimme olettaa Johan Tanton ajatelleen taloudellisesti turvattua asemaa virassaan. Hänen kirjeestään selviää kuitenkin, että hän halusi myöhemmin palata Ruotsiin petyttyään elämäänsä Suomessa. Mikäli 1690-luvun suuret katovuodet olisivat jääneet tulematta, tilanne olisi saattanut olla toinen. Tanto joutui taistelemaan elannostaan jo aiemmin, sillä hänen virkatalonsa eivät tuottaneet aina sitä tuloa, joka niille oli laskettu. Armeijan palkkausjärjestelmä, jossa maatalouden tuotto oli ensiarvoisen tärkeää tulojen kannalta, oli huonoina satovuosina ylitsepääsemätön este säädynmukaiselle ja turvatulle toimeentulolle.

Johan Tanto joutui myös oikeudenkäynteihin muiden säätyläisten ja talonpoikien kanssa. On vaikea sanoa, johtuivatko nämä riidat hänen luonteestaan, mutta ne vaikuttivat varmasti hänen kanssakäymiseensä niiden henkilöiden kanssa, jotka olivat hänen

---

162 *Ibid.*

163 KA 7447a: 2782–2783.

Kirjailija Kristiina Vuori kertoo kirjassaan *Tulppaaneja kuninkaalle* romaanin keinoin Ulrika Beata Tanton mahdollisesta elämästä ennen hänen päätymistään Ruotisiin. Kuva: Tammi 2024.

Kristiina Vuoren kaksiosaisen romaanin toisessa osassa Ulrika Beata Tanto on saapunut Ruotisiin. Hänen elämänsä käsitellään fiktiivisesti Tukholman hovissa. Kuva: Tammi 2024

omaa säätyryhmäänsä. Kun tähän liitetään hänen ja hänen vaimonsa Ulrika Beatan huoruusoikeudenkäynti, oli pariskunnan maineessa tahra ulkopuolisten silmissä. Heidän aikansa yhteisössä maine oli kaikki kaikessa, ja huonon maineen katsottiin tarttuvan ympäristöön. On tietysti mahdotonta sanoa, kuinka paljon nämä oikeudenkäynnit vaikuttivat heidän elämäänsä, mutta muiden tiedossani olevien tapausten perusteella niiden vaikutus on voinut olla tuntuva ja yhteisöstä eristävä.

Ulrika Beata Tanto korosti sekä kirjeessään että oikeudenkäynneissään ulkopuolisuuttaan ja vierauttaan. Hänen kielitaitonsa oli ainakin osittain puutteellinen, eikä hän tuntenut paikallisia tapoja, mihin hän viittaa itsekin. Voimme vain kuvitella, millaista on päätyä eteläisemmästä Euroopasta vahvasta linnoituksesta ja muusta mahdollisesta elämästä Ruotsin hovin ja seurapiirien kautta suomalaiselle maaseudulle, jossa puhuttiin vierasta kieltä, noudatettiin outoja tapoja, karsastettiin erilaisuutta ja asuttiin puurakennuksissa talven kylmyydessä ja pimeydessä ja jossa oli vain vähän samaan säätyyn kuuluvia ihmisiä, joiden kanssa seurustella.

Yhtä kaikki, Johan ja Ulrika Beata Tanto elivät suuren osan elämänsä Suomessa, ja tänne heidät haudattiinkin. Ulrika Beatan kohtalona oli tulla kastetuksi kristityksi, mutta päätyä suohautaan siunaamattomaan maahan. Heidän jälkeläisensä kuitenkin elivät mahdollisesti edelleen Ruotsissa, jonne viimeinen heidän tavoittamistani jälkeläisistä muutti vuonna 1811.

Perhetaulut

Taulu 1

N. N. Mahdollisesti Jöns tai Hans.

Puoliso *N. N.*

Lapset:

Hans Tanto. Miekkaseppä Tukholmassa. Kuoli 29.2.1732 Tukholmassa. Lapseton.

Puoliso Barbro Florentina Tanto, joka kuoli 13.1.1726 Tukholmassa. Ensimmäisen avioliiton poika falunilainen inspektori Johan Wall mainitaan äidin perukirjassa.¹⁶⁴

Johan Tanto. Taulu 2.

Magdalena Tanto. Oli veljensä Hans Tanton perukirjan mukaan avioliitossa Tukholmassa puutarhurimestari Adam Ahlfeldtin kanssa, joka oli edesmennyt vuonna 1732. Puolisoilla oli vuonna 1732 elossa kolme poikaa, nimittäin Västergötland-Dalslandin rykmentin vänrikki Adam Ahlfeldt, Kuninkaallisen Amiraliteetin vapaaehtoinen Magnus Ahlfeldt ja Kuninkaallisen Henkirakuunarykmentin ratsumies Hans Ahlfeldt.¹⁶⁵

Katarina Jönsdotter. Mainitaan Johan Tanton naimattomaksi sisareksi ja lapsen sijaiskummiksi, kun Tanton poika Johan Fredrik kastettiin 30.9.1694 Tyrvään Kahimalassa.¹⁶⁶

Taulu 2

Johan Tanto. Kotoisin luultavasti Tukholmasta. Porin läänin jalkaväkirykmentin välkäri vuodesta 1688. Haudattiin 2.2.1702 Huittisissa.¹⁶⁷

---

164 *Ibid.*

165 Fogelström 1978: *sp*; RA SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/104, bildid: C0107585_00337 (Boupp-teckningar 1732, Del 1, Hans Tanto).

166 KA Tyrvään seurakunnan arkisto, I Ca Syntyneiden ja kastettujen luettelo (1665–1696): *sp*.

167 KA Huittisten seurakunnan arkisto, I Ca:2, Syntyneiden luettelot 1691–1722 (sisältää myös vihityt ja haudatut): *sp*.

Puoliso Tukholmassa *Raziye / Roosia / Ulrika Beata Beckdesch / Tanto*. Ensimmäinen puoliso turkkilaisen armeijan varuskuntaeverstiluutnantti *Ibrahim Ağā*, joka kaatui unkarilaisen varuskuntansa valloituksessa. Ulrika Beata Tanto kuoli tammikuussa 1707 Eurajoen Lapijoen Nikusillassa. Haudattiin suohon Eurajoella elokuussa 1709.¹⁶⁸

Lapset:

1 *Sofia Eleonora Tanto*. Mainitaan äidin oikeudenkäyntien yhteydessä vuosina 1707 ja 1708 sekä Eurajoen vuonna 1707 alkavassa rippikirjassa samoina vuosina Lapijoen Nikusillassa.¹⁶⁹ Mainitaan setänsä Hans Tanton perukirjassa vuonna 1732 raudankantaja Mattias Brunin leskeksi.¹⁷⁰

1 *Carl Ulrich Tanto*, syntyi 10.2.1691 heti puolenpäivän jälkeen Tyrvään Kahimalassa. Kastettiin 18.2.1691 ja kummeina olivat kapteeni Ryss, vänrikki Lorenz Blåfield, kruununvouti Staren puolesta Jeremias Roos, rouva Gertrud Burmeister, neito Helena Stina Rijgman ja Helena Jakobsdotter. Mainitaan rippikirjatiedon mukaan syntyneen 28.1.1693.¹⁷¹ Mainitaan setänsä Hans Tanton perukirjassa vuonna 1732 Turun läänin jalkaväkirykmentin kersanttina, joka oli poissa perunkirjoituksesta Tukholmassa.¹⁷² Taulu 3.

1 *Johan Fredrik Tanto*, kastettiin 30.9.1694 Tyrvään Kahimalassa. Kummeina olivat kapteeni Magnus Christian von Steffken, jota edusti tilaisuudessa välskärinkisälli Joachim Giers, kappalainen Jeremias Roosia edusti Kahimalan talollinen Johan Eliasson, kapteeni Lauterbachin rouvaa edusti välskärin sisar neito Katarina Jönsdotter ja kruununvouti Staren rakasta vaimoa Elisabet Hassaleniaa edusti kengityssepän vaimo Margareta Brusiusdotter. Johan Fredrik kuoli pienenä.¹⁷³

---

168 KA 7447a, Turun ja Porin läänin tilejä, Toistekirja 1709: 2782–2783.

169 KA II KO a:24, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 18.–20.2.1707, 149–305; KA II KO a:25, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ylimääräiset käräjät 21.1.1708, 520v–531v; KA Eurajoen kirkonarkisto, I Aa:2 Pää- ja rippikirjat, Rippikirja 1707–1728: 70v. Rippikirjassa Sofia Eleonoran nimenä on Sofia Ulrica.

170 RA SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/104, bildid: C0107585_00337 (Bouppteckningar 1732, Del 1, Hans Tanto).

171 KA Tyrvään seurakunnan arkisto, I Ca Syntyneiden ja kastettujen luettelo (1665–1696): *sp.*

172 RA SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/104, bildid: C0107585_00337 (Bouppteckningar 1732, Del 1, Hans Tanto).

173 KA Tyrvään seurakunnan arkisto, I Ca Syntyneiden ja kastettujen luettelo (1665–1696): *sp.*

1 *Hedvig Tanto*. Haudattiin 1.7.1697 Huittisissa.¹⁷⁴ Myös Johan Tanton renki Thomas Karhiniemestä haudattiin 25.6.1697.¹⁷⁵ Vuonna 1697 Huittisissa haudattiin kaikkiaan 840 vainajaa.¹⁷⁶

1 *Johan Fredrik Tanto*, syntyi 24.9.1696 Huittisten Karhiniemessä. Hänet kastettiin 4. lokakuuta ja kummeina olivat Huittisten rovasti Johannes Keckonius, Huittisten pitäjänapulainen Matts Tacku, Johan Tanton kisälli Bertil Siwert, Robert Watz, ruostinna Margareta Aimelaea, Huittisten kappalaisen vaimo Margareta Callia ja Maria Rydenia.¹⁷⁷ Myöhemmät vaiheet tuntemattomat. Ei mainita vuonna 1732 setänsä Hans Tanton perukirjassa.¹⁷⁸

1 *Adolf Tanto*, syntyi 27.9.1698 Huittisten Karhiniemessä. Hänet kastettiin 29. syyskuuta ja kummeina olivat kappalainen Johannes Thurovius, vääpeli Fårskåhl Kiettaresta, Valborg Kouhi Karhiniemestä.¹⁷⁹ Myöhemmät vaiheet tuntemattomat. Ei mainita vuonna 1732 setänsä Hans Tanton perukirjassa.¹⁸⁰

1 *Carl Johan Tanto*. Mainitaan vuonna 1707 alkavassa Eurajoen rippikirjassa Lapijoen Nikusillassa ripillä 23.4.1712. Myöhemmät vaiheet tuntemattomat. Ei mainita vuonna 1732 setänsä Hans Tanton perukirjassa.¹⁸¹

1 *Adam Tanto*. Mainitaan ripillä käymättömänä Eurajoen Lapijoen Nikusillassa vuonna 1707 alkavassa rippikirjassa.¹⁸² Myöhemmät vaiheet tuntemattomat. Ei mainita vuonna 1732 setänsä Hans Tanton perukirjassa.¹⁸³

2 *Kuolleena syntynyt poika* 7.1.1707 Eurajoen Nikusillassa.¹⁸⁴ Haudattiin 7.8.1708 Eurajoella.¹⁸⁵

---

174 KA Huittisten seurakunnan arkisto, I Ca:2, Syntyneiden luettelot 1691–1722 (sisältää myös vihityt ja haudatut): *sp.*

175 *Ibid.*

176 *Ibid.*

177 KA Huittisten seurakunnan arkisto, I Ca:2, Syntyneiden luettelot 1691–1722: *sp.*

178 RA SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/104, bildid: C0107585_00337 (Bouppteckningar 1732, Del 1, Hans Tanto).

179 KA Huittisten seurakunnan arkisto, I Ca:2, Syntyneiden luettelot 1691–1722: *sp.*

180 RA SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/104, bildid: C0107585_00337 (Bouppteckningar 1732, Del 1, Hans Tanto).

181 *Ibid.*

182 KA Eurajoen kirkonarkisto, I Aa:2 Pää- ja rippikirjat, Rippikirja 1707–1728: 70v.

183 RA SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/104, bildid: C0107585_00337 (Bouppteckningar 1732, Del 1, Hans Tanto).

184 KA II KO a:24, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 18.–20.2.1707: 149–305.

185 KA Eurajoen kirkonarkisto, I C: 3, Kuolleiden ja haudattujen luettelot 1705–1775: 657.

Taulu 3

Carl Ulrich Tanto (vanhemmat taulussa 2). Syntyi 10.2.1691 heti puolenpäivän jälkeen (Pyhärannan rippikirjan tiedon mukaan 28.1.1693) Tyrvään Kahimalassa. Otettiin vuonna 1707 palvelukseen Turun jalkaväkirykmentin sotamiehenä. Oli vuonna 1712 jalkaväen korpraali. Eteni vuonna 1718 varusmestariksi ja vuonna 1721 föörariksi.¹⁸⁶ Vuonna 1719 laaditussa Turun läänin jalkaväkirykmentin upseereiden ja aliupseereiden luettelossa föörari Carl Tantosta todetaan, että hän on syntynyt Suomessa ja on 28-vuotias. Kuninkaallisen majesteetin palveluksessa hän oli ollut kymmenen vuotta. Hän oli föörari Nousiaisten komppaniassa ja osallistunut komennuksille ja Norjan retkeen. Hän oli kunnollinen aliupseeri sekä terve ja valmis osallistumaan kuninkaallisen majesteetin palvelukseen.¹⁸⁷ Turun läänin jalkaväkirykmentin furiiri 23. helmikuuta 1723 laaditun katselmusluettelon mukaan.¹⁸⁸ Vuonna 1727 Carl Tanto merkittiin föörariksi varusmestarin vakanssilla Laitilan komppaniaan. Furiirin vakanssille hän oli edennyt 30.7.1726.¹⁸⁹ Siirrettiin 31.10.1728 Laitilan komppanian furiirin paikalta saman komppanian föörariksi.¹⁹⁰ Eteni 28.12.1734 Laitilan komppanian föörarista Perniön komppanian kersantiksi.¹⁹¹ Eteni 2.12.1735 Laitilan komppanian kersantiksi.¹⁹² Turussa kesäkuussa 1737 laaditun pääkatselmusluettelon mukaan Carl Ulrich oli Laitilan komppanian föörari ja hänet siirrettiin kersantin vakanssille 2.12.1735. Kun seuraava katselmus suoritettiin 7.9.1743 Turussa, oli Carl Ulrich edelleen kersantti ja hän marssi komppanian mukana.¹⁹³ Hän sai eron 10. lokakuuta 1743 vanhuuden vuoksi.¹⁹⁴ Asui Pyhärannan Ylikylän Heikkilän kersantinpuustellissa vuodesta 1736 ja vuodesta 1747 itsellisissä Ylikylässä. Kuoli 29.5.1761 keuhkotautiin Pyhärannan Ylikylässä ja haudattiin Rohdaisten kirkon neljänteen osastoon.¹⁹⁵

Turun läänin jalkaväkirykmentin Laitilan komppanian föörari Carl Ulrich Tanto esiintyi helmikuussa 1722 Eurajoen käräjillä ja valitti venäläisen vallan aikaisen lautamiehen Anders Sigfridssonin tulleen eräänä yönä huhtikuussa 1719 Tanton vaimon Lisa Andersdotterin syntymäkotiin Eurajoen Lapijoen Tapanin tilalle yöaikaan ja raahannut Lisan vuoteesta lattialle. Anders oli lyönyt häntä pahoin vasempaan käsivarteen ja kylkeen kepillä niin, että siitä oli syntynyt mustelmia. Lisäksi Anders oli raahannut Lisan naapuritalon Laurin portille hiuksista ja vaatinut tätä hankkimaan kyytihevosen. Lisalla

---

186 KA TJR 21, 55021: *sp.*

187 KA TJR 17, 55017: *sp.*

188 KA TJR 9, 54970: *sp.*

189 KA TJR 17, 55017: *sp.*

190 KA TJR 103, 55049: *sp.*

191 KA TJR 21, 55021: *sp.*

192 KA TJR 17, 55017: *sp.*

193 KA TJR 1, 54939: 253–254.

194 KA TJR 9, 54970: *sp.*

195 KA Tyrvään seurakunnan arkisto, I Ca Syntyneiden ja kastettujen luettelo (1665–1696): *sp.* Kyseisellä päivämäärällä ei mainita hänen syntymäänsä.

ei kuitenkaan ollut hevosta, sillä hän asui tilalla itsellisenä. Tanto vaati tästä rangaistusta Anders Sigfridssonille.¹⁹⁶

Anders Sigfridsson sanoi olleensa kyseisenä aikana Tapanilla hankkimassa hevosta venäläisen kapteenin määräyksestä. Kun hän oli tullut pirttiin, ei isäntäväki ollut kotona ja hän oli kysynyt föörarin vaimolta, missä he olivat. Lisa oli johtanut hänet pihalle ja sanonut, ettei tiennyt, missä he olivat. Isäntä oli kuitenkin kalassa, ja Lisa oli johdattanut Andersin portille. Kun Lisa ei ollut halunnut tulla pidemmälle, oli Anders tarttunut häntä hiuksista ja kuljettanut naapurin portille sekä lyönyt kepillä joitakin kertoja.¹⁹⁷

Föörarilta kysyttiin, oliko hänellä todistajia siitä, että Anders oli kiskonut hänen vaimonsa vuoteesta. Föörarin mukaan pirtissä olivat tuolloin ainoastaan hänen vaimonsa ja 4-vuotias poikansa. Föörari halusi ne kaksi lautamiestä todistamaan, jotka olivat arvioineet tuoreeltaan hänen vaimonsa vammat. Heidän mukaansa vaimon käsivarsissa ja selässä oli ollut 12 vaikeaa mustelmaa niin, että hänen ihonsa oli ollut aivan verelmistä musta. Koska asiassa ei ilmennyt muuta, totesi oikeus, että käräjillä kesäkuussa 1720 oli ilmoitettu kuninkaallinen määräys siitä, että miehityksen aikaiset pahoinpitelyt tuli kantaa kyseisenä vuonna tai kanto-oikeus mitätöityisi. Koska föörarin vaimo ei ollut kantanut tuolloin, ei oikeus voinut tehdä muuta, kuin vapauttaa Anders Sigfridsson syytteestä. Mitä sitten tuli itse tekoon, sakotettiin Andersia jokaisesta mustelmasta kolme hopeamarkkaa, eli yhteensä 39 markkaa. Kivusta ja särystä hänet määrättiin maksamaan vaimolle viisi hopeataalaria ja tämän oikeudenkäyntikuluina yksi hopeataalari.¹⁹⁸

Föörari Carl Ulrich Tanto valitti Euran käräjillä marraskuussa 1727, että hän oli antanut vuonna 1724 nyt jo entiselle sotamiehelle Matts Gladlöfille remmin, jonka tämän olisi tullut palauttaa. Gladlöf oli kuitenkin palauttanut kuluneemman remmin, mistä syystä kapteeni Fock vaati Tantolta kahta karoliinia korvauksena alkuperäisestä remmistä. Kun Gladlöf vannoi, ettei hän ollut saanut kyseistä remmiä käteen Turussa, vapautettiin hänet Tanton vaatimuksesta.¹⁹⁹

Ensimmäinen puoliso 24.4.1712 Eurajoella piika *Lisa Andersdotter* Eurajoen Lapijoelta, syntyi 25.10.1682 Lapijoen Tapanilla. Vanhemmat Tapanin talollinen Anders Thomasson ja Margareta Thomasdotter. Lisa kuoli 4.11.1759 keuhkotautiin Ylikylässä ja haudattiin 9.11. Rohdaisten kirkon alimpaan osastoon.²⁰⁰

---

196 KA II KO a:29, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Eurajoen ja Lapin käräjät 13–20.2.1722: 392–398.

197 *Ibid.*

198 *Ibid.*

199 KA II KO a:34, Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta, Euran, Säskylän, Köyliön ja Yläneen käräjät 2–6.11.1727, 655.

200 KA Eurajoen kirkonarkisto, I Aa:2 Pää- ja rippikirjat, Rippikirja 1707–1728, 63v; KA I Aa:4, Pyhärannan seurakunnan arkisto, Rippikirja 1740–1749, sp, Ylikylä, Heikkilä; KA I Aa:5, Pyhärannan seurakunnan arkisto, Rippikirja 1750–1762, sp, Ylikylä.

Toinen puoliso 9.10.1760 Pyhärannassa Sofia Henriksdotter, syntyi 11.12.1733 Ylikylän Uusiperheessä. Vanhemmat Uudenperheen talollinen Henrik Johansson ja Anna Simonsdotter. Muutti leskenä takaisin syntymäkotiinsa.²⁰¹

Lapset:

1 *Anders Carlsson* s. 23.2.1715. Muutti kotoaan Uudellekirkolle 1751, mutta kävi jälleen vuonna 1756 ehtoollisella Pyhärannan Ylikylässä.²⁰² Oppilas Porin triviaalikoulussa 6.2.1731–1738. Ylioppilas Turussa kevätlukukaudella 1741. Todistus 17.9.1756. Merkitty pöytäkirjaan kuolleeksi.²⁰³

1 *Maria Lisa Carlsdotter*. Taulu 4.

Taulu 4

Maria Lisa Carlsdotter Tanto (vanhemmat taulussa 3). Syntyi 26.10.1725 Raumalla.²⁰⁴ Kuoli 22.12.1780 Uudessakaupungissa.

Puoliso *Matts Resell*, syntyi 30.8.1721 Uudessakaupungissa. Kuoli 22.6.1788 Uudenkaupungin Aronin korttelin talossa No 172. Ensimmäinen puoliso 5.10.1742 Uudessakaupungissa piika *Katarina Samuelsdotter Haverman* Porista.

Lapset, kaikki syntyivät Uudessakaupungissa:

Maria Elisabet Resell, syntyi 2.10.1746 ja kuoli 12.1.1747 Uudessakaupungissa.

Ulrica Resell, syntyi 2.10.1747. Taulu 5.

Israel Resell, syntyi 19.12.1749. Kuoli ilmeisesti pienenä.

---

201 KA I Aa:5, Pyhärannan seurakunnan arkisto, Rippikirja 1750–1762: *sp*, Ylikylä; KA I Aa:6, Pyhärannan seurakunnan arkisto, Rippikirja 1762–1767: 105.

202 KA I Aa:5, Pyhärannan seurakunnan arkisto, Rippikirja 1750–1762: *sp*, Ylikylä.

203 Kotivuori 2005: No 6740 Anders Tanto.

204 KA Rauman kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto, I C1 Kaupunki- ja maaseurakunnan syntyneet 1683–1759: *sp*; KA I Aa:3, Pyhärannan seurakunnan arkisto, Rippikirja 1729–1739: 75, Ylikylä, Heikkilä; KA I Aa:4, Pyhärannan seurakunnan arkisto, Rippikirja 1740–1749: *sp*, Ylikylä, Heikkilä; KA I Aa:5, Pyhärannan seurakunnan arkisto, Rippikirja 1750–1762: *sp*, Ylikylä.

Hezekiel Resell, syntyi 26.2.1763 ja kuoli pienenä.²⁰⁵

Taulu 5

Ulrica Mattsdotter Resell (vanhemmat taulussa 4). Syntyi 2.10.1747 Uudessakaupungissa. Perhe asui Uudenkaupungin Aronin korttelin talossa No 172. Kuoli siellä 21.6.1802.

Puoliso 24.11.1778 Uudessakaupungissa porvari *Matts Ekholm*. Syntyi 8.2.1745. Toinen puoliso 1803 *Maria Ruthén*, syntyi 5.1.1740. Seppä Sjöströmin leski. Puolisot muuttivat vuonna 1806 Uudenkaupungin Frantzin korttelin tontille No 193 ja sieltä saman korttelin taloon No 277, jossa Maria kuoli 29.4.1811 ja Matts 16.5.1811.

Lapset, kaikki syntyivät Uudessakaupungissa:

Lovisa Ekholm, syntyi 27.7.1780 ja kuoli 23.6.1783 Uudessakaupungissa.

Maria Ekholm, syntyi 22.8.1782 ja kuoli 2.7.1783 Uudessakaupungissa.

Lovisa Ekholm, syntyi 5.8.1784 ja kuoli 28.8.1784 Uudessakaupungissa.

Ulrica Ekholm, syntyi 14.2.1786. Muutti kotoa vuonna 1804 Turkuun ja asui Eteläkorttelin Hampunkehrääjänkadun talossa numero 87 Hennala. Sai 28.11.1808 aviottoman tyttären Ulrican, joka kuoli. Muutti Luostarikorttelin numero 44:stä Tukholmaan 18.9.1811.²⁰⁶

FT **Veli Pekka Toropainen** on Turun yliopiston oikeushistorian väitöskirjatutkija, Suomen Sukututkimusseuran tutkijajäsen, sukututkimusopettaja ja *Genoksen* toimitusneuvoston jäsen.

---

205 KA I Aa Uudenkaupungin kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto, Rippikirja 1763–1768: *sp*; KA I Aa Uudenkaupungin kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto, Rippikirja 1780–1784: 125; KA I Aa Uudenkaupungin kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto, Rippikirja 1785–1790: 123.

206 KA I Aa Uudenkaupungin kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto, Rippikirja 1785–1790, 123; KA I Aa Uudenkaupungin kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto, Rippikirja 1790–1795, 126; KA I Aa Uudenkaupungin kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto, Rippikirja 1796–1801, 141; KA I Aa Uudenkaupungin kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto, Rippikirja 1802–1807, 271–272, 299–300; KA I Aa Uudenkaupungin kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto, Rippikirja 1808–1813: 581–582; KA I Aa 1:26, Turun suomalaisen seurakunnan rippikirjat 1799–1814, Eteläkortteli No 87, 199; KA I Aa 1:31, Turun suomalaisen seurakunnan rippikirjat 1806–1811, Luostarikortteli No 44: *sp*.

The Ottoman officer Ibrahim Ağa's widow Raziye Beckdesch and a Swedish barber-surgeon - Johan and Ulrika Beata Tanto in Finland at the turn of the seventeenth and eighteenth centuries

The lives of Johan and Ulrika Beata Tanto witness of the dynamic nature of the Swedish Empire in the late 17th and early 18th centuries. People from all over Europe migrated to the kingdom and there was migration within the kingdom, mainly for economic and administrative reasons. Ulrika Beata Tanto was brought to the kingdom as a catch of war from what is now Slovakia. Her fate is also an example of the impact of war on the life of individuals in 17th century Europe. Johan Tanto, born in Stockholm, was stationed in Finland as a barber-surgeon in the army, and the couple's destinies are intertwined in different places in Finland. There is a generous number of documents on the lives of Johan and Ulrika Beata Tanto in western Finland. Tanto's service as an army field barber-surgeon took the family from Stockholm to Turku and to the rural parishes of Tyrvää and Huittinen, where he had his regimental residence, and after his death to Ulrika Beata's widow farm in Eurajoki. Their story is also a description of being an outsider and a stranger in their environment as they themselves and others felt towards them. This was reflected in their marriage and in the spouses' own statements and writings in which they emphasise their outsider status. The surviving documents of Ulrika Beata's life also reveal the attitude of her contemporaries to taboo subjects and acts, such as adultery by a married person and infanticide by a mother. In the couple's life, Sweden in the era of the Empire is seen as a land of opportunity and disappointment.

Lähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto, Helsinki (KA)

Kihlakunnanoikeuksien renovoidut tuomiokirjat (-1809)

Vehmaan ja Ala-Satakunnan tuomiokunta 1698–1727

KA KO a:34, Euran, Säskylän, Köyliön ja Yläneen käräjät 1727

KA KO a:20–29, Eurajoen ja Lapin käräjät 1704–1722

KA KO a:25, Eurajoen ylimääräiset käräjät 1708

KA KO a:12–13, Kokemäen käräjät 1698–1699

Ylä-Satakunnan tuomiokunta

KA KO a:15–24 Huittisten ja Punkalaitumen käräjät 1695–1704

KA KO a:9–15, Karkun ja Mouhijärven käräjät 1688–1695

KA KO a:19 Pirkkalan ja Messukylän käräjät 1699

Läänintilit

Turun ja Porin läänin tilejä

KA 7377, Toistekirja 1687

KA 7380, Toistekirja 1688

KA 7383a, Toistekirja 1689

KA 7383b, Toistekirja 1689

KA 7388a, Toistekirja 1691

KA 7397, Toistekirja 1694

KA 7401, Toistekirja 1695

KA 7404, Toistekirja 1696

KA 7412, Toistekirja 1698

KA 7417, Toistekirja 1700

- KA 7420b, Toistekirja 1701
 KA 7427, Toistekirja 1703
 KA 7428, Maakirja 1704
 KA 7429, Toistekirja 1704
 KA 7447a, Toistekirja 1709
- Raastuvanoikeuksien renovoidut tuomiokirjat (-1809)
 KA z:171-206, Turun kämnerinoikeuden pöytäkirjat 1639-1699
 KA z:56-61, Turun raastuvanoikeuden pöytäkirjat 1689-1694
- Seurakuntien arkisto
- Eurajoen kirkonarkisto
 I Aa:2, Pää- ja rippikirjat 1707-1728
 I C: 3, Kuolleiden ja haudattujen luettelot 1705-1775
- Huittisten seurakunnan arkisto
 I Ca:2, Syntyneiden luettelot 1691-1722 (sisältää myös vihityt ja haudatut)
- Pyhärannan seurakunnan arkisto
 I Aa:4, Rippikirja 1740-1749, Ylikylä, Heikkilä
 I Aa:5, Rippikirja 1750-1762, Ylikylä
 I Aa:6, Rippikirja 1762-1767, Ylikylä
- Rauman kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto
 I C1 Kaupunki- ja maaseurakunnan syntyneet 1683-1759
- Turun suomalaisen seurakunnan arkisto
 Turun suomalaisen seurakunnan rippikirjat 1799-1814, Eteläkortteli No 87
 KA I Aa 1:31, Turun suomalaisen seurakunnan rippikirjat 1806-1811, Luostari-
 kortteli No 44
- Tyrvään seurakunnan arkisto
 I Aa, Pää- ja rippikirjat 1693-1702, Kahimala
 I Ca, Syntyneiden ja kastettujen luettelo (1665-1696)
- Uudenkaupungin kaupunki- ja maaseurakunnan arkisto
 I Aa, Rippikirja 1763-1768, 1780-1784, 1785-1790, 1790-1795, 1796-1801, 1802-
 1807, 1808-1813
- Sotilaslähteet
- Turun läänin jalkaväkirykmentti
 TJR 1, Turun läänin jalkaväkirykmentti, 54939, Laitilan komppanian esikunta
 TJR 9, Turun läänin jalkaväkirykmentti, 54970, Laitilan komppanian katselmus
 23.2.1723
 TJR 17, Turun läänin jalkaväkirykmentti, 55017, Luettelo upseereista ja
 aliupseereista 1736
 TJR 21, Turun läänin jalkaväkirykmentti, 55021, Luettelo upseereista ja
 aliupseereista 1728
 TJR 103, Turun läänin jalkaväkirykmentti, 55049, Luettelo upseereiden ja
 aliupseereiden etenemisestä 17.9.1729
- Suomen asutuksen yleisluettelo (SAY)
 Eurajoki, Lapijoki, Nikusila I. Nikusilta Kartano 1694-1713
 Huittinen, Karhiniemi, Unto 1674-1693
 Mouhijärvi, Yliskallo, Rossi 1675-1694
 Tyrvää, Kahimala 1675-1713

Riksarkivet, Stockholm (RA)

Brevsamling

Brev från Johan Tanto 10.7.1697

Brev från Ulrika Beata Tanto 15.11.1697

Justitiekollegium 1637–1856, Förmyndarkammaren 1667–1924, Rådhusrättens 1:a avdelning 1850–1924

Bouppteckningar

SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/95, bildid: C0107576_00226 (Bouppteckningar 1726, Barbro Florentina Tanto)

SE/SSA/0145A/F 1/F 1 A/104, bildid: C0107585_00337 (Bouppteckningar 1732, Del 1, Hans Tanto)

Register till riksregistraturet

Adressatregister till Riksregistraturet

SE/RA/1112.3/1/73 (Stockholm 20.3.1688)

SE/RA/1112.3/1/73 (Stockholm 3.4.1688)

Tyska S:ta Gertruds kyrkoarkiv, Födelse- och dopböcker, (vigda) huvudserie

SE/SSA/0017/CI/1a (1639-1688)

bildid: C0056733_00308

bildid: C0056733_00309

bildid: C0056733_00310

Stadsarkivet, Stockholm

Register till tyska församlingens vigselbok.

Painetut lähteet

Turun Akatemian konsistorin pöytäkirjat. Consistorii Acdemici Aboensis protokoll VI 1685–1690. Alkusanat Tor Carpelan. Helsingin yliopisto – Helsingfors Universitet. Helsinki – Helsingfors 1940.

Turun Akatemian konsistorin pöytäkirjat. Consistorii Acdemici Aboensis protokoll VII 1690–1699. Alkusanat Tor Carpelan. Helsingin yliopisto – Helsingfors Universitet. Helsinki – Helsingfors 1940.

Verkkolähteet

Bekdash Surname. *Surnames of the world.* <<https://surnam.es/bekdash-surname>> (luettu 12.3.2024).

Fogelström, Per Anders 1978: TANTO, en utmärk. <<https://sodermalm.one/tanto/tanto.html>> (luettu 30.3.2024).

Buğra Ekinci, Ekrem 2016: Rethinking the Imperial Harem: What did Life Look Like for Ottoman Palace Women? <<https://ekrembugraekinci.com/article/?ID=689&rethinking-the-imperial-harem:-what-did-life-look-like-for-ottoman-palace-women->> (luettu 14.3.2024).

Forsius, Arno 1999: Parturit, välskärnit ja kirurgit Suomessa. *Lääketiedettä – kulttuuria – ihmi-*

- siä. *Kuvauksia lääketieteen historiasta*. <<http://www.saunalahti.fi/arnoldus/kirurgi2.html>> (luettu 26.9.2022).
- Henriksson, Håkan 2020: The Turkish Prisoners of War in Stockholm during the Great Northern War. *Shidnij svit*, 2020, No. 1. A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine on behalf of *The World of the Orient*. <<https://doi.org/10.15407/orientw2020.01.021>> (luettu 3.1.2025).
- Kotivuori, Yrjö 2005: Anders Tanto. *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852*. Verkkojulkaisu. <<https://ylioppilasmatrikkeli.fi/henkilo.php?id=6740>> (luettu 30.3.2024).
- Merriam-Webster dictionary*. Ağa. <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/aga>> (luettu 12.3.2024).
- Robertson Huffnagle, Holly 2013: ‘Tolerancja i Tatarzy’: Muslims in the Christian Commonwealth, 16th-17th centuries. <https://www.academia.edu/11340448/_Tolerancja_i_Tatarzy_Muslims_in_the_Christian_Commonwealth_16th_17th_centuries>. (luettu 27.12.2024).
- Szántai, Gábor: Selected Passages from Hungarian-Ottoman Wars. *History blog*. Castles in the ‘‘Hungaries’’, Érsekújvár. <https://www.hungarianottomanwars.com/kingdom-of-hungary/ersekujvar/> (luettu 14.3.2024).

Kirjallisuus

- Aksan, Virginia 1998: Chapter Seven. Ottoman war and warfare 1453–1812. *War In The Early Modern World, 1450–1812*. Jeremy Black (ed.). London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Berntson, Martin 2022: Myten om tvångsdöpta turkar i Stockholm under 1600-talet. *Historisk tidskrift* 142(1).
- Calvi, Giulia 2017–2018: Healing, Translating, Collecting. Doctor Michelangelo Tilli across the Ottoman Empire (1683–85). *Cromohs (Cyber Review of Modern Historiography)*. Firenze University Press.
- Durchman, Osmo 1944: Tietoja värvätyistä rykmenteistä 1721–1809. *Suomen Sukututkimusseuran Vuosikirja XXVIII*. Olavi Wanne, Gunnar Soinen, Osmo Durchman, Ragnar Rosén, Arne Ekman & Gunnar Sarva (toim.) Helsinki: SKS.
- Güllüoğlu, Abdullah 2020: Ottoman Diplomacy in the First Years (1683–1685) of the Ottoman ‘‘Long War’’. *The Treaties of Carlowitz (1699). Antecedents, Course and Consequences*. Colin Heywood & Ivan Parvev (eds.). Part 2:5. The Sacra Lega War Viewed by the Sublime Porte. Leiden–Boston: Brill.
- Heino, Ulla 1987: Talonpoikien ja kartanoiden Eurajoki (1300-luvulta vuoteen 1721). *Eurajoen historia I*. Ulla Heino, Jukka Luoto, Unto Salo. Jyväskylä: Eurajoen kunta ja seurakunta.
- Henriksson, Håkan 2016: Ukrainian Cossacks and other prisoners of war in Sweden during the Great Northern War (1700–1721). *Ukraine in Central-Eastern Europe Volume 16*. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Ukraine, Ukrainian National Committee for Study Countries of Central and South-Eastern Europe.
- Hjelt, Otto E. A. 1893: *Svenska och finska medicinalverkets historia 1663–1812*. Tredje delen. Helsingfors: Helsingfors Central-tryckeri.
- Ivanova, Dzhen 2010: The Impact of the 1683–1699 War on The Ottoman Rear: The Story

- of Silâhdar Mehmed Aga About the Haydutbasd on Kyustendil in 1689/90. *Empires and Peninsulas. Southeastern Europe between Karlowitz and the Peace of Adrianople, 1699–1829*. Plamen Mitev, Ivan Parvev, Maria Baramova, Vania Racheva (eds.). Verlag Dr. W. H opf Berlin.
- Lappalainen, Jussi T. 1975: *Elämää Suomen sotaväessä Kaarle X Kustaan aikana*. La vie dans l'armée finlandaise a l'époque Charles X Gustave. *Résumé français*. *Studia Historica Jyväskyläensia* 12. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lewenhaupt, Adam 1899: Maria Aurora von Spiegel. *Personhistorisk Tidskrift* 1898–1899. Årg. 1, Häft. 4. Stockholm: Svenska Autograf Sällskapet genom F. U. Wrangel, sällskapets sekreterare.
- Viikki, Raimo 1973: *Suur-Huittisten historia II. Punkalaitumen eroamisesta kunnallisen itsehallinnon alkuun n. 1639–1860*. Lauttakylä.